

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: **ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΜΙΧ. Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Η συγγραφή και η επιστημονική
επιμέλεια του βιβλίου
πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

**ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**

ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ – ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 2ος

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»**

Το βιβλίο αυτό είναι συνοψισμένη μορφή του έργου «Γραμματική της αρχαίας ελληνικής» του Μιχ. Χ. Οικονόμου, έκδοσης 1971 του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ιδρύματος Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Η συνόψιση του βιβλίου έγινε με ευθύνη του Κέντρου Εκπαιδευτικών Μελετών και Επιμορφώσεως (ΚΕΜΕ).

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

(Ανεξάρτητα από το γένος, τον αριθμό και την πτώση της κάθε συντομογραφίας, νοούνται ανάλογα με τα συμφραζόμενα, και τα άλλα γένη, οι πτώσεις και οι αριθμοί, καθώς και τα παράγωγα επιρρήματα).

αδύν(ατο)	αριθμ-ητ(ικό)
αθροιστ(ικό)	αρ-ιθμ(ός)
αιγυπτ(ιακός)	αρσ-εν(ικό)
αιτ-ιατ(ική)	αρχ(αίος)
αιτιολογ(ικός)	αρχ(ικός)
αι(ώνας)	ασυναίρ(ετος)
αμετάβ(ατο)	απτ(ικός)
αναδιπλ(ασιασμός)	αύξ(ηση)
αναφορ(ικός)	αφηρημ(ένο)
αντίθ(ετο)	αφωνόλ(ηκτα)
αντων(υμία)	άχρ(ηστος)
ανώμ(αλο)	αχώρ(ιστο)
αόρ(ιστος)	βαρύτ(ονα)
απαρ-έμφ(ατο)	βλ(έπε)
αποθετ(ικό)	γεν(ική)
απρόσ(ωπο)	γραμμ(ατικός)

δευτερόκλ(ιτα)	ευκτ(ική)
δηλ(αδή)	εύχρ(ηστος)
διαζευκτ(ικός)	θ(έμα)
διάθ(εση)	θέμ(ατος)
δικατάλ(ηκτα)	θεματ(ικό)
δοτ(ική)	θετ(ικός)
δυϊκ(ός)	θηλ(υκό)
ελλ-ην(ικός)	ιστ(ορικοί)
εμπρόθ(ετος)	ιων(ικό)
ενεργ-ητ(ικός)	κ(αι) ακόλουθα [ύστε-
ενεστ-ώτ(ας)	ρα από αριθμό]
ενεστ-ωτ(ικός)	κ(αι) ά(λλα)
εν-ικ(ός)	κ(αι) α(λλού)
ενν(οεΐται)	κ(αι) εξής)
ενρινόλ(ηκτα)	κ(αι) τ(α) λ(οιπά)
επίθ(ετο)	κατ-άλ(ηξη)
επιθ(ετικός)	κατάλ(ογος)
επίρρ(ημα)	καταχρηστ(ικός)
επιρρ(ηματικός)	κάτ(οικος)
επιφων(ήματα)	κεφ(άλαιο)
επιφωνηματ(ικός)	κλ-ητ(ική)

κλ-ίσ(η)

κύρ(ιο)

κυριολ(εκτικά)

λ(έξη)

λ(όγου) χ(άρη)

μέλλ-οντ(ας)

μέσ(ος)

μεταβ(ατικό)

μ(ε)τ(α)β(ατικό)

μεταγ-εν(έστερος)

μ(ε)τ(α)γ(ε)ν(έστερο)

μετάθ(εση)

μεταφορ(ικά)

μ(ε)τ(α)φ(ορικά)

μ(ετά) Χ(ριστόν)

μετ(οχή)

μονολεκτ(ικός)

Νεοελλ-ην(ική)

Γραμμ(ατική)

νεοελλ(ηνικός)

νεότ(ερα)

οδοντ(ικός)

Ο(ργανισμός) Ε(κδόσεως)

Σ(χολικών) Β(ιβλίων)

ομηρ(ικό)

όν(ομα)

ον-όμ(ατα)

ον-ομ-αστ(ική)

οξύτ(ονα)

ορθογραφ(ικός)

οριστ(ική)

ουδ-έτ(ερο)

ουσ-ιαστ(ικό)

παθ-ητ(ικός)

π(αρά)β(αλε)

παράγ(ωγα)

παραγωγ(ικός)

π(αραδείγματος) χ(άρη)

παρακ-είμ(ενος)

π(α)ρ(α)κ(εί)μ(ενος)

παρασύνθ(ετο)

παρατ-ατ(ικός)

π(α)ρ(α)τ(α)τικός

παραχωρητ(ικός)

παροξύτ(ονα)

περισπώμ(ενα)

περιφρ-αστ(ικός)

πίν(ακας)

πλ-ηθ-υντ(ικός)

ποιητ(ικός)

πρόθ(εση)

προσδ(ιορισμός)

προσηγ-ορ(ικό)

προστ-ακτ(ική)

προσ-ωπ(ικός)

πρόσ(ωπο)

προφ(έρεται)

προφ(ορά)

π(ρο) Χ(ριστού)

ρ-ήμ(α)

ρ-ημ-ατ(ικός)

σ-ελ(ίδα)

σημ(είωση)

σημασ(ία)

σιγμόλ(ηκτα)

σπάν(ια)

σπαν(ιότερα)

στερητ(ικό)

συγκρ(ιτικός)

συγχων(ευμένη)

συζ(υγία)

συμπερασματ(ικός)

σύμφ(ωνο)

συμφωνόλ(ηκτα)

συναίρ(εση)

σύνδ(εσμος)

συνηθ(έστερα)

συνήθ(ως)

συνηρ-ημ(ένος)

συνθ-ετ(ικό)

σύνθ(ετο)

συντ-ελ-εσμ(ένος)

συνών(υμα)

τρικατάλ(ηκτα)

υγρόλ(ηκτα)

υπερθ(ετικός)

υπερσ-υντ-έλ(ικός)

υποθετ(ικός)

υποκείμ(ενο)

υποκορ(ιστικό)

υποσημ(είωση)

υπ-οτ-ακτ(ική)

φων(ήεν)

φωνηεντόλ(ηκτα)

χαρακτ(ήρας)

χρον(ικός)

χρ(όνοι)

§ παράγραφος

§§ παράγραφοι

˘ θέση βραχύχρονου

φωνήεντος

ˉ θέση μακρόχρονου

φωνήεντος

11ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ

146. Μερικά ουσιαστικά της αρχαίας ελληνικής δεν κλίνονται ομαλά. Τα ουσιαστικά αυτά λέγονται **ανώμαλα ουσιαστικά**.

Τα ανώμαλα ουσιαστικά κατά το είδος της ανωμαλίας που παρουσιάζουν είναι 1) **ανώμαλα κατά το γένος**, 2) **ετερόκλιτα**, 3) **μεταπλαστά**, 4) **ιδιόκλιτα**, 5) **άκλιτα** και 6) **ελλειπτικά**.

1. Ανώμαλα κατά το γένος

147. Μερικά ουσιαστικά έχουν στον πληθυντικό αριθμό διαφορετικό γένος απ' ό,τι στον ενικό ή εκτός από το βασικό γένος έχουν συγχρόνως και ένα άλλο.

Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
ὁ λύχνος	τὰ λύχνα
ὁ σῖτος	τὰ σῖτα
ὁ δεσμὸς	οἱ δεσμοὶ και τὰ δεσμὰ
ὁ σταθμὸς	οἱ σταθμοὶ και τὰ σταθμὰ
τὸ στάδιον	τὰ στάδια και οἱ στάδιοι

(Π.β. τα νεοελλ.: ὁ πλοῦτος - τὰ πλούτη· ὁ βράχος - οἱ βράχοι και τὰ βράχια· ὁ λόγος - οἱ λόγοι και τὰ λόγια κ.ά.).

148. Μερικά ουσιαστικά έχουν στον ενικό αριθμό δύο γένη:

Ενικός	Πληθυντικός
ὁ ζυγὸς και τὸ ζυγὸν	τὰ ζυγὰ
ὁ νῶτος και τὸ νῶτον	τὰ νῶτα

(Πβ. τα νεοελληνικά: ὁ πεῦκος και τὸ πεῦκο - τὰ πεῦκα κ.ά.).

2. Ετερόκλιτα

149. Ετερόκλιτα λέγονται μερικά ουσιαστικά που σχηματίζονται στον πληθυντικό ή σε μερικές πτώσεις κατά διαφορετική κλίση ή συγχρόνως κατά την ίδια και κατά διαφορετική κλίση· π.χ.

1) ὁ ἄμνός, τοῦ ἄμνοῦ κτλ. (κατά τη β' κλίση) και τοῦ ἄρνός, τῷ ἄρνί, τὸν ἄρνα - οἱ ἄρνες, τῶν ἄρνῶν, τοῖς ἄρνάσι, τοὺς ἄρνας (κατά τα συγκοπτόμενα της γ' κλίσης, ἀπό θ. ἄρεν-, ἄρν- του σπάνιου ονόμ. ὁ ἀρήν)·

2) ὁ Ἄρης, τοῦ Ἄρεως (ἀπό το Ἄρηος με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), τῷ Ἄρει, τὸν Ἄρη, ὃ Ἄρες (κατά την γ' κλίση) και αιτ. τὸν Ἄρην (κατά την α' κλίση)·

3) ἡ γυνή (κατά την α' κλίση), τῆς γυναικός, τῇ γυναικί, τὴν γυναῖκα, ὃ γύναι - αἱ γυναῖκες, τῶν γυναικῶν, ταῖς γυναιξί, τὰς γυναῖκας, ὃ γυναῖκες (κατά την γ' κλίση)·

4) τὸ δάκρυον, τοῦ δακρύου κτλ. (κατά τη β' κλίση)
- και ονομ., αιτ. και κλητ. δάκρυ (κατά την γ' κλίση)·

5) ὁ Θαλῆς (από το Θαλέης), τοῦ Θαλοῦ, τῷ Θαλῆ, τὸν Θαλῆν (κατά τα συνηρημένα της α' κλίσης) - γεν. και τοῦ Θάλεω (κατά τα αττικόκλιτα) - και τοῦ Θάλητος, τῷ Θάλητι, τὸν Θάλητα (κατά την γ' κλίση)·

6) ὁ Οἰδίπους, τοῦ Οἰδίποδος, τῷ Οἰδίποδι, ὦ Οἰδίπου (κατά την γ' κλ.) - και τοῦ Οἰδίου, τὸν Οἰδίπουν (κατά τα συνηρημένα της β' κλίσης, ὅπως τοῦ περίπλου, τὸν περίπλου)·

7) ὁ ὄνειρος και τὸ ὄνειρον, τοῦ ὄνείρου κτλ. (κατά τη β' κλίση), τοῦ ὄνείρατος, τῷ ὄνείρατι - τὰ ὄνείρατα, τῶν ὄνειράτων, τοῖς ὄνείρασι (κατά την γ' κλίση)·

8) ὁ πρεσβευτής, τοῦ πρεσβευτοῦ, τῷ πρεσβευτῆ κτλ. (κατά την α' κλίση) - οἱ πρέσβεις (= οἱ πρεσβευταί), τῶν πρέσβων, τοῖς πρέσβεσι κτλ.) (κατά την γ' κλίση), από το ποιητ. ὄν. ὁ πρέσβυς (= ὁ γέρων), που οἱ πεζογράφοι το ἔλεγαν πρεσβύτης·

9) τὸ πῦρ, τοῦ πυρός, τῷ πυρὶ κτλ. (κατά την γ' κλίση) - τὰ πυρά, τῶν πυρῶν, τοῖς πυροῖς κτλ. (κατά τη β' κλίση)·

10) ὁ υἱός, τοῦ υἱοῦ, τῷ υἱῷ κτλ. (κατά τη β' κλίση) - και τοῦ υἱέος, τῷ υἱεῖ - οἱ υἱεῖς, τῶν υἱέων, τοῖς υἱεῖσι, τοὺς υἱεῖς κτλ. (κατά την γ' κλίση)·

11) ὁ χρῶς (= δέρμα, επιδερμίδα), τοῦ χρωτός, τῷ χρωτί, τὸν χρωῖτα (κατά την γ' κλίση) - αλλά δοτ. και χρῶ (κατά τα αττικόκλιτα, στη φράση ἐν χρῶ = ως το δέρμα).

3. Μεταπλαστά

150. Μεταπλαστά λέγονται μερικά ουσιαστικά που κλίνονται κατά μία ορισμένη κλίση σε όλες τις πτώσεις, αλλά το θέμα τους (μ ε τ α π λ ά σ σ ε τ α ι, δηλ.) μεταβάλλεται σε ορισμένες πτώσεις· π.χ.

1) ὁ Ἄπόλλων, τοῦ Ἀπόλλων-ος, τῷ Ἀπόλλων-ι, τὸν Ἀπόλλων-α και Ἀπόλλω, ὧ Ἴπολλον (θ. Ἀπολλων-, Ἀπολλω-, Ἀπολλον-).

2) τὸ γόνυ, τοῦ γόνατ-ος, τῷ γόνατ-ι, τὸ γόνυ - τὰ γόνατ-α, τῶν γονάτ-ων, τοῖς γόνασι κτλ. (θ. γονυ-, γονατ-).

3) τὸ δέλεαρ (= δόλωμα), τοῦ δελέατ-ος, τῷ δελέατ-ι κτλ. (θ. δελεαρ-, δελεατ-).

4) τὸ δόρυ, τοῦ δόρατ-ος, τῷ δόρατ-ι κτλ. - τὰ δόρατ-α, τῶν δοράτ-ων κτλ. (θ. δορυ-, δορατ-).

5) ὁ Ζεὺς, τοῦ Δι-ός, τῷ Δι-ί, τὸν Δί-α, ὧ Ζεῦ (θ. Ζευ-, Δι-).

6) τὸ ἥπαρ (= συκώτι), τοῦ ἥπατ-ος, τῷ ἥπατ-ι κτλ. - τὰ ἥπατ-α, τῶν ἥπάτ-ων κτλ. (θ. ἥπαρ-, ἥπατ-).

7) ἡ κλείς, τῆς κλειδ-ός, τῇ κλειδ-ί, τὴν κλειῖδ-α και τὴν κλειῖ-ν, αἱ κλειῖδ-ες, τῶν κλειδ-ῶν, ταῖς κλει-σί, τὰς κλειῖδ-ας και τὰς κλείς (θ. κλειδ-, κλει-).

8) τὸ κνέφας (= σκοτάδι), τοῦ (κνέφεσ-ος, κνέφε-ος) κνέφους, τῷ (κνέφεσ-ι, κνέφε-ῖ) κνέφει (κατὰ το βέλος· πβ. § 136) και τῷ (κνέφα-σι, κνέφα-ῖ) κνέφα, τὸ κνέφας (κατὰ τὸ κρέας· πβ. § 139), χωρὶς πληθ. (θ. κνεφασ- και κνεφεσ-).

9) ὁ, ἡ κύων, κυν-ός, κυν-ί, κύν-α, κύον - κύν-ες, κυν-ῶν, κυ-σί(ν), κύν-ας, κύν-ες (θ. κυων-, κυον-, κυν-)

10) ὁ μάρτυς, τοῦ μάρτυρ-ος, τῷ μάρτυρ-ι, τὸν μάρτυρ-α, ὡ μάρτυς - οἱ μάρτυρ-ες, τῶν μαρτύρ-ων, τοῖς μάρτυ-σι, τοὺς μάρτυρ-ας κτλ. (θ. μαρτυ-, μαρτυρ-)

11) ἡ ναῦς (= πλοίο), τῆς νε-ώς (από το νη-ός με αντιμεταχώρηση· § 62, 5), τῇ νη-ί, τὴν ναῦ-ν, ὡ ναῦ - αἱ νῆ-ες, τῶν νε-ῶν, ταῖς ναυ-σί, τὰς ναῦς, ὡ νῆ-ες (θ. ναυ-, νη-, νε-)

12) τὸ οὔς (βλ. § 123, 4), τοῦ ὠτὸς, τῷ ὠτ-ί, τὸ οὔς - τὰ ὠτ-α, τῶν ὠτ-ων (βλ. § 145), τοῖς ὠ-σί, τὰ ὠτ-α, ὡ ὠτ-α - τὸ ὠτ-ε, τοῖν ὠτ-οιν (θ. οὖσ-, ὠτ-)

13) ὁ Ποσειδῶν (από το Ποσειδάων), τοῦ Ποσειδῶν-ος, τῷ Ποσειδῶν-ι, τὸν Ποσειδῶν-α και Ποσειδῶ, ὡ Πόσειδον (θ. Ποσειδαων- = Ποσειδων-, Ποσειδω-, Ποσειδον-)

14) ἡ Πνύξ, τῆς Πυκν-ός, τῇ Πυκν-ί, τὴν Πύκν-α (θ. Πνυκ-, Πυκν-, βλ. § 62, 3, πβ. και § 66)

15) ὁ σῆς (= σκόρος), τοῦ σε-ός (από το σεσ-ός) - οἱ σέ-ες, τῶν σέ-ων, τοὺς σέ-ας και τοῦ σητ-ός, οἱ σῆτ-ες, τῶν σητ-ῶν, τοὺς σῆτ-ας (θ. σησ-, σεσ-, σητ-)

16) τὸ στέαρ (= λίπος), τοῦ στέατ-ος, τῷ στέατ-ι κτλ. (θ. στεαρ- στεατ-)

17) τὸ ὕδωρ, τοῦ ὕδατ-ος, τῷ ὕδατ-ι κτλ. (θ. ὕδωρ-, ὕδατ-)

18) τὸ φρέαρ (= πηγάδι), τοῦ φρέατ-ος, τῷ φρέατ-ι κτλ. (θ. φρεαρ-, φρεατ-)

19) ἡ χεῖρ, τῆς χειρ-ός, τῇ χειρ-ί, τὴν χεῖρ-α, ὡ χεῖρ - αἱ χεῖρ-ες, τῶν χειρ-ῶν, ταῖς χερ-σί, τὰς χεῖρ-ας, ὡ χεῖρ-

ες - τὴ χεῖρ-ε, τοῖν χερ-οῖν (θ. χειρ-, χερ-).

4. Ἰδιόκλιτα

151. Ἰδιόκλιτα ουσιαστικά λέγονται ὅσα δεν κλίνονται σύμφωνα με μία ἀπὸ τις τρεῖς κλίσεις, παρὰ ακολουθοῦν δικό τους σχηματισμό, δηλ. κλίνονται με ἰδιαίτερο τρόπο. Τέτοια εἶναι μερικά κύρια ὀνόματα α) ἐλληνικά με συντομότερο τύπο, δηλ. με ἀφαίρεση συλλαβῶν, και β) ξενικά· π.χ.

ονομαστική	γεν.	δοτ.	αιτ.	κλ.
Ἄλεξᾱς (ἀπὸ το Ἄλέξανδρος)	-ᾱ	-ᾱ	-ᾱν	-ᾱ
Μητρᾱς (ἀπὸ το Μητρόδωρος)	-ᾱ	-ᾱ	-ᾱν	-ᾱ
Φιλῆς (ἀπὸ το Φιλήμων)	-ῆ	-ῆ	-ῆν	-ῆ
Διονῦς (ἀπὸ το Διονύσιος)	-ῦ	-ῦ	-ῦν	-ῦ
Ἰησοῦς (εβραϊκό ὄνομα)	-οῦ	-οῦ	-οῦν	-οῦ
Νεκῶς (αιγυπτ. ὄνομα)	-ῶ	-ῶ	-ῶν	-ῶ

Ἰδιόκλιτα εἶναι και μερικά προσηγορικά σε -ᾱς: ὁ φαγᾱς, ὁ καταφαγᾱς (= αὐτός που τρώει ἀρπαχτικά), ὁ τρεσᾱς (= ἄνθρωπος που τρέπεται σε φυγή ἀπὸ φόβο, δειλός) κ.ά.

Τα ἰδιόκλιτα συνηθίζονται μόνο στον ἐνικό.

5. Ἄκλιτα

152. Ἄκλιτα ουσιαστικά λέγονται όσα δεν κ λ ί ν ο - ν τ α ι , δηλ. όσα διατηρούν σε όλες τις πτώσεις τον ίδιο τύπο. Τέτοια είναι:

1) το ουδ. όν. τὸ χρεῶν (= η ανάγκη), τοῦ χρεῶν, τῷ χρεῶν κτλ.·

2) τα ονόμ. των γραμμάτων του αλφαβήτου (που συνηθίζονται ουδέτερα): τὸ ἄλφα (τοῦ ἄλφα κτλ.), τὸ βῆτα (τοῦ βῆτα κτλ.), τὸ γάμμα (τοῦ γάμμα κτλ.)·

3) το απαρέμφατο με το ουδέτερο άρθρο: τὸ λέγειν (τοῦ λέγειν κτλ.)·

4) οποιαδήποτε λέξη (κλιτή ή άκλιτη), καθώς και φράση ολόκληρη, όταν χρησιμοποιούνται ως παραδείγματα ή ως ουσιαστικά αποχωρισμένα από την όλη φράση, με το ουδ. άρθρο εμπρός από αυτά: τὸ ἄνθρωπος ἔστιν ὄνομα· τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τοῦ ἄνθρωπος· τὸ λίαν ἤσσον ἐπαινῶ τοῦ μηδὲν ἄγαν· (πβ. τα νεοελλ.: το παίζω είναι ρήμα· να κλιθεί ο αόριστος του παίζω· το πάτερ ἡμῶν, του πάτερ ἡμῶν κτλ.)·

5) μερικά ξενικά κύρια ονόματα: ὁ Ἄδὰμ (τοῦ Ἄδὰμ κτλ.), ὁ Δαβὶδ (τοῦ Δαβὶδ κτλ.), τὸ Πάσχα (τοῦ Πάσχα κτλ.), ονόματα εβραϊκά κ.ά.

6. Ελλειπτικά

153. Ελλειπτικά ουσιαστικά λέγονται όσα είναι εύχρηστα μόνο σε μερικές πτώσεις. Τέτοια είναι:

1) οι λ. τὸ ὄφελος, τὸ ὄναρ και τὸ ὕπαρ (= ὄραμα, οπτασία), που είναι εύχρηστες μόνο στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού (πβ. τα νεοελλ.: το δείλι, το πρωί κτλ.)·

2) οι λ. τὸ δέμας (= σώμα), τὸ σέβας και τὸ σέλας (= λαμπρό φως), που είναι εύχρηστες επίσης στην ονομ., αιτ. και κλητ. του ενικού·

3) η λ. μάλης (γεν.), εύχρηστη μόνο στη φράση ὑπὸ μάλης (= κάτω από τη μασχάλη)·

4) η λ. νέωτα (αιτ. εν.), εύχρηστη στη φράση ἕς νέω-
τα (= του χρόνου)·

5) οι κλητικές ὦ μέλε (= καλέ μου) και ὦ τᾶν (= φίλε μου).

12ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΠΙΘΕΤΑ

Γενικά για τα επίθετα

1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων

154. Επίθετα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα ουσιαστικών: σοφός (άνηρ), καλή (γυνή), ύψηλόν (ὄρος).

155. Από τα επίθετα:

1) πολλά είναι **τρικατάληκτα με τρία γένη**, δηλ. έχουν τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) και τρεις καταλήξεις, μία για κάθε γένος: ὁ σοφός, ἡ σοφή, τὸ σοφόν - ὁ βαθύς, ἡ βαθεῖα, τὸ βαθύ.

2) αρκετά είναι **δικατάληκτα με τρία γένη**, δηλ. έχουν τρία γένη, αλλά μόνο δύο καταλήξεις, μία για το αρσενικό και το θηλυκό και μία για το ουδέτερο: ὁ, ἡ ἄφθονος, τὸ ἄφθονον - ὁ, ἡ ἐπιμελής, τὸ ἐπιμελές.

3) μερικά είναι **μονοκατάληκτα με δύο γένη**, δηλ. έχουν μόνο δύο γένη, το αρσενικό και το θηλυκό, και μία κοινή κατάληξη: ὁ, ἡ πένης - ὁ, ἡ φυγᾶς - ὁ, ἡ ἄρπαξ.

2. Κλίση των επιθέτων

156. Τα επίθετα ανάλογα με την κατάληξή τους κλίνονται κατά μία από τις κλίσεις των ουσιαστικών. Και:

1) τα τρικατάληκτα με τρία γένη σχηματίζουν το θηλυκό πάντοτε κατά την α΄ κλίση (ή δικαία, ή καλή - ή βαθειᾶ, ή πᾶσα) και το αρσενικό και το ουδέτερο άλλα κατά τη β΄ κλίση και άλλα κατά την γ΄ κλίση (ὁ δίκαιος, τὸ δίκαιον, γεν. τοῦ δικαίου - ὁ ἄπας, τὸ ἄπαν, γεν. τοῦ ἄπαντος)·

2) τα δικατάληκτα με τρία γένη κλίνονται άλλα κατά τη β΄ και άλλα κατά την γ΄ κλίση: ὁ, ή βάρβαρος, τὸ βάρβαρον, γεν. τοῦ βαρβάρου - ὁ, ή σώφρων, τὸ σῶφρον, γεν. τοῦ σώφρονος·

3) τα μονοκατάληκτα με δύο γένη κλίνονται τα περισσότερα κατά την γ΄ κλίση: ὁ, ή φυγάς, γεν. φυγάδος - ὁ, ή πένης, γεν. πένητος.

157. Ὅσα επίθετα σχηματίζουν το αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη β΄ κλίση λέγονται **δευτερόκλιτα**· ὅσα σχηματίζουν τα δύο αυτά γένη κατά την γ΄ κλίση λέγονται **τριτόκλιτα**.

13ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΕΥΤΕΡΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα

158. α) Τρικάτάληκτα με 3 γένη (σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον)

(θ. σοφο-, σοφη-, σοφο-)

Ενικός αριθμός

ον.	σοφός	σοφή	σοφόν
γεν.	σοφοῦ	σοφῆς	σοφοῦ
δοτ.	σοφῶ	σοφῆ	σοφῶ
αιτ.	σοφόν	σοφήν	σοφόν
κλ.	σοφὲ	σοφή	σοφόν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	σοφοὶ	σοφαὶ	σοφὰ
γεν.	σοφῶν	σοφῶν	σοφῶν
δοτ.	σοφοῖς	σοφαῖς	σοφοῖς
αιτ.	σοφοὺς	σοφὰς	σοφὰ
κλ.	σοφοὶ	σοφαὶ	σοφὰ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	σοφῶ	σοφὰ	σοφῶ
γεν., δοτ.	σοφοῖν	σοφαῖν	σοφοῖν

(θ. δικαιο-, δικαία-, δικαιο-)

Ενικός αριθμός

ον.	δίκαιος	δικαία	δίκαιον
γεν.	δικαίου	δικαίας	δικαίου
δοτ.	δικαίω	δικαία	δικαίω
αιτ.	δίκαιον	δικαίαν	δίκαιον
κλ.	δίκαιε	δικαία	δίκαιον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	δίκαιοι	δίκαιαι	δίκαια
γεν.	δικαίων	δικαίων	δικαίων
δοτ.	δικαίοις	δικαίαις	δικαίοις
αιτ.	δικαίους	δικαίας	δίκαια
κλ.	δίκαιοι	δίκαιαι	δίκαια

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	δικαίω	δικαία	δικαίω
γεν., δοτ.	δικαίοιν	δικαίαιν	δικαίοιν

Επίθετα σε **ος, -η, -ον**: άγαθός (-ή, -όν), άγνός, θερμός, κακός, καλός, πιστός, σεμνός, ύψηλός· άρχικός, ήθικός, θετικός, λογικός, σωματικός, φυσικός, ψυχικός· έαρινός, νυκτερινός, χειμερινός - φίλος (φίλη, φίλον), ίσος, κοϋφος, μέσος, άνθρώπινος (-ίνη, -ινον), κρίθινος, λίθινος, ξύλινος κ.ά.— Επίσης τα ρηματ. επίθ. σε **-τός**: άλωτός (-ή, -όν), βατός, γραπτός, δυνατός, θαυμαστός κ.ά. (§ 393)· τα τακτικά αριθμητικά: πρώτος (πρώτη, πρώτον), τρίτος, τέταρτος,

πέμπτος, ἕκτος, ἑβδομος, ὄγδοος,... εἰκοστός,... ἑκατοστός,... χιλιοστός κτλ. (§ 208) κ.ά.

Επίθετα σε -ος, -α, -ον: ἀραιὸς (-ά, -όν), δεξιός, παλαιός, στερεός· καθαρός, λαμπρός, μικρός, πονηρὸς - ἀνδρεῖος (-εία, -εῖον), ἀρχαῖος, γενναῖος, νέος, λειός, ὠραῖος· διψαλέος, θαρραλέος, πειναλέος - ἅγιος (-ία, -ιον), ἄξιος, βέβαιος, ἐπιτήδειος, πλούσιος, τέλειος κ.ά. – Επίσης τα ρηματ. επίθ. σε -τέος: γραπτέος, διαβατέος, εὐεργετητέος, ὠφελήτεος κ.ά. (§ 393)· τα απόλυτα αριθμητικά σε πληθυντικό: διακόσιοι (-αι, -α), τριακόσιοι, τετρακόσιοι,... χίλιοι,... μύριοι κτλ. (§ 207, γ)· τα χρονικά αριθμητικά: δευτεραῖος, τριταῖος, τεταρταῖος κτλ.· τα αναλογικά αριθμητικά: διπλάσιος (-ία, -ιον), τριπλάσιος, τετραπλάσιος κτλ. (§ 208), το τακτικό αριθμητ. δεύτερος (-έρα, -ερον) κ.ά.

Παρατηρήσεις

159. Το θηλυκό των τρικατάληκτων επιθέτων σε -ος:

1) λήγει σε -η, αν πριν από την κατάληξη -ος του αρσενικού υπάρχει σύμφωνο εκτός από το ρ: ἀγαθός, ἀγαθὴ - πιστός, πιστή· λήγει σε -α, αν πριν από την κατάλ. -ος του αρσενικού υπάρχει φωνήεν ή ρ: ἅγιος, ἅγια - γενναῖος, γενναία - παιδρός, παιδρὰ (εκτός από το ὄγδοος, ὀγδόη)·

2) στην ονομαστική, γεν. και κλητ. του πληθυντικού

τονίζεται όπου και όπως τονίζεται στις ίδιες πτώσεις το αρσενικό: ἡ ἅγια - αἱ ἅγια, τῶν ἁγίων, ᾧ ἅγια (όπως οἱ ἅγιοι, τῶν ἁγίων, ᾧ ἅγιοι)· ἡ γενναία - αἱ γενναῖαι, τῶν γενναίων, ᾧ γενναῖαι (όπως οἱ γενναῖοι, τῶν γενναίων, ᾧ γενναῖοι)· ἡ παιδρὰ - αἱ παιδραί, τῶν παιδρῶν, ᾧ παιδραί (όπως οἱ παιδροί, τῶν παιδρῶν, ᾧ παιδροί). Ἔτσι και αἱ μύρια (= δέκα χιλιάδες), τῶν μυρίων, ᾧ μύρια (όπως οἱ μύριοι, τῶν μυρίων, ᾧ μύριοι)· αἱ μυρία (= αναρίθμητες), τῶν μυρίων, ᾧ μυρία (όπως οἱ μυριοί, τῶν μυρίων, ᾧ μυριοί).

160. β) Δικατάληκτα με τρία γένη (σε -ος, -ον)

(θ. ἀφθονο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	ἄφθονος	τὸ	ἄφθονον
γεν.	τοῦ	τῆς	ἀφθόνου	τοῦ	ἀφθόνου
δοτ.	τῷ	τῇ	ἀφθόνῳ	τῷ	ἀφθόνῳ
αιτ.	τὸν	τὴν	ἄφθονον	τὸ	ἄφθονον
κλ.	(ᾧ)		ἄφθονε	(ᾧ)	ἄφθονον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	ἄφθονοι	τὰ	ἄφθονα
γεν.	τῶν		ἀφθόνων	τῶν	ἀφθόνων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀφθόνοις	τοῖς	ἀφθόνοις
αιτ.	τούς	τάς	ἀφθόνους	τὰ	ἄφθονα
κλ.	(ᾧ)		ἄφθονοι	(ᾧ)	ἄφθονα

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)
ον., αιτ., τώ, κλ. (ῶ) ἀφθόνω, γεν., δοτ. τοῖν ἀφθόνοι

(θ. τιμωρο-) Ενικός αριθμός					
ον.	ὁ	ἡ	τιμωρὸς	τὸ	τιμωρὸν
γεν.	τοῦ	τῆς	τιμωροῦ	τοῦ	τιμωροῦ
δοτ.	τῷ	τῇ	τιμωρῷ	τῷ	τιμωρῷ
αιτ.	τὸν	τὴν	τιμωρὸν	τὸ	τιμωρὸν
κλ.	(ῶ)		τιμωρὲ	(ῶ)	τιμωρὸν

Πληθυντικός αριθμός					
ον.	οἱ	αἱ	τιμωροὶ	τὰ	τιμωρὰ
γεν.	τῶν		τιμωρῶν	τῶν	τιμωρῶν
δοτ.	τοῖς	ταῖς	τιμωροῖς	τοῖς	τιμωροῖς
αιτ.	τούς	τάς	τιμωροὺς	τὰ	τιμωρὰ
κλ.	(ῶ)		τιμωροὶ	(ῶ)	τιμωρὰ

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)
ον., αιτ., τώ, κλ. (ῶ) τιμωρώ, γεν., δοτ. τοῖν τιμωροῖν

Παρατηρήσεις

161. Από τα δευτερόκλιτα επίθετα είναι δικατάληκτα:

α) τα περισσότερα από τα σύνθετα σε -ος: ὁ, ἡ ἄγνος, τὸ ἄγονον - ὁ, ἡ ἀθάνατος, τὸ ἀθάνατον - ὁ, ἡ ἄκαιρος, τὸ ἄκαιρον - ὁ, ἡ ἄκαρπος, τὸ ἄκαρπον - ὁ, ἡ ἀξιό-

μαχος, τὸ ἀξιόμαχον - ὁ, ἡ ἔνδοξος, τὸ ἔνδοξον κ.ά.

β) τα απλά επίθετα αἶθριος, αἰφνίδιος, βάνουσος, βάρβαρος, βάσκανος, βέβηλος, γαμήλιος, δόκιμος, ἔωλος (= παλιός), ἡμερος, ἡρεμος, ἡσυχος, κίβδηλος, λάβρος, λάλος, χέρσος, τιθασὸς (= εξημερωμένος, ἡμερος)·

γ) μερικά επίθετα σε -ος, που χρησιμοποιούνται (στο αρσεν. και το θηλ.) και ως ουσιαστικά: ὁ, ἡ ἀγωγός, τὸ ἀγωγὸν (= αὐτός που οδηγεί, που φέρνει) - ὁ, ἡ βοηθός, τὸ βοηθὸν (= αὐτός που βοηθεῖ) - ὁ, ἡ τιμωρός, τὸ τιμωρὸν (= αὐτός που τιμωρεῖ) - ὁ, ἡ τύραννος, τὸ τύραννον (= τυραννικός).

2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα

162. Μερικά δευτερόκλιτα επίθετα, που πριν από το χαρακτήρα τους ο ἔχουν ἄλλο ο ἢ ε, συναιρούνται σε όλες τις πτώσεις. Τα επίθετα αυτά λέγονται **συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα** (πβ. § 99). Από αυτά ἄλλα είναι τρικατάληκτα (με τρία γένη) και ἄλλα δικατάληκτα (με τρία γένη).

α) Τρικατάληκτα με τρία γένη

(θ. χρυσεο-)

Ενικός αριθμός

ον.	(χρύσεος)	χρυσούς
γεν.	(χρυσέου)	χρυσού
δοτ.	(χρυσέω)	χρυσῶ
αιτ.	(χρύσειον)	χρυσούιν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	(χρύσειοι)	χρυσοῖ
γεν.	(χρυσέων)	χρυσῶν
δοτ.	(χρυσέοις)	χρυσοῖς
αιτ.	(χρυσέους)	χρυσούς

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	(χρυσέω)	χρυσῶ
γεν., δοτ.	(χρυσέοιν)	χρυσοῖν

(θ. χρυσεᾶ)

(θ. χρυσεο-)

Ενικός αριθμός

(χρυσέᾱ)	χρυσῆ	(χρύσειον)	χρυσουῖν
(χρυσέας)	χρυσῆς	(χρυσέου)	χρυσουῖ
(χρυσέα)	χρυσῆ	(χρυσέῳ)	χρυσῶ
(χρυσέαν)	χρυσῆν	(χρύσειον)	χρυσουῖν

Πληθυντικός αριθμός

(χρύσειαι)	χρυσαῖ	(χρύσεια)	χρυσᾶ
(χρυσέων)	χρυσῶν	(χρυσέων)	χρυσῶν
(χρυσέαις)	χρυσαῖς	(χρυσέοις)	χρυσοῖς
(χρυσέας)	χρυσᾶς	(χρύσεια)	χρυσᾶ

(χρυσέα)	χρυσᾶ	(χρυσέῳ)	χρυσῶ
(χρυσέαιν)	χρυσαιῖν	(χρυσέοιν)	χρυσοῖν

Κατά το (χρύσειος) χρυσουῖς κλίνονται: (κυάνεος) κυανοῖς, (κυανέα) κυανῆ, (κυάνεον) κυανοῖν· λινουῖς, λινῆ, λινουῖν· φοινικοῖς, φοινικῆ, φοινικοῖν· χαλκοῖς, χαλκῆ, χαλκοῖν κ.ά.

Όμοια κλίνονται τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά σε -πλοῦς, -πλῆ, -πλοῦν: (ἀπλόος) ἀπλοῦς, (ἀπλόη) ἀπλῆ, (ἀπλόον) ἀπλοῦν (γεν. τοῦ ἀπλοῦ, τῆς ἀπλῆς, τοῦ ἀπλοῦ κτλ.)· διπλοῦς, διπλῆ, διπλοῦν· τριπλοῦς, τριπλῆ, τριπλοῦν κτλ., καθώς και τα πολλαπλοῦς, -ῆ, -οῦν· ποσαπλοῦς, -ῆ, -οῦν (βλ. § 209).

β) Δικατάληκτα με 3 γένη (σε -ους -ουν)

(θ. εὔνοο-)

(θ. εὔνοο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	(εὔνοος)	εὔνοος	τὸ	(εὔνοον)	εὔνοον
γεν.	τοῦ	τῆς	(εὔνόου)	εὔνου	τοῦ	(εὔνόου)	εὔνου
δοτ.	τῷ	τῇ	(εὔνόω)	εὔνω	τῷ	(εὔνόω)	εὔνω
αιτ.	τὸν	τὴν	(εὔνοον)	εὔνοον	τὸ	(εὔνοον)	εὔνοον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	(εὔνοοι)	εὔνοι	τὰ	(εὔνοα)	εὔνοα
γεν.	τῶν		(εὔνόων)	εὔνων	τῶν	(εὔνόων)	εὔνων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	(εὔνόοις)	εὔνοις	τοῖς	(εὔνόοις)	εὔνοις
αιτ.	τούς	τάς	(εὔνόους)	εὔνοους	τά	(εὔνοα)	εὔνοα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	τῷ	(εὔνόω)	εὔνω	τῷ	(εὔνόω)	εὔνω
γεν., δοτ.	τοῖν	(εὔνόοιν)	εὔνοιν	τοῖν	(εὔνόοιν)	εὔνοιν

Κατά το εϋνους κλίνονται επίθετα σύνθετα με δευτερο συνθετικό τις λέξεις νοϋς, πλοϋς, ροϋς, χροϋς· π.χ. ἄνους, δύσνους, κακόνους, κουφόνους, σύννους· ἄπλους, δύσπλους, εϋπλους· εϋρους· ἄχρους, εϋχρους κ.ά.

Παρατηρήσεις

163. Τα συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα:

1) σχηματίζονται ὅπως και τα αντίστοιχα συνηρημένα ουσιαστικά της β' και της α' κλίσης (βλ. § 99 και § 92)·

2) δεν ἔχουν κλητική.

164. Στα τρικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε -οϋς ὅλες οι πτώσεις και των τριῶν γενῶν τονίζονται στη λήγουσα, ἀκόμη και ὅταν δεν τονίζεται κανένα ἀπὸ τα φωνήεντα που συναιρούνται (ἀντίθετα με τον κανόνα § 54): (χρῦσεος) χρυσοϋς - (σιδήρεος) σιδηροϋς - (ἀργύρει) ἀργυραῖ (ἀπὸ ἀναλογία προς τις πτώσεις που τονίζονται κανονικά στη λήγουσα· πβ. § 100, 2).

165. Στα δικατάληκτα συνηρημένα επίθετα σε -ους:

1) το οα στο τέλος του πληθ. των ουδετέρων μένει ασυναίρετο: εϋνοα, εϋχροα·

2) η λήγουσα -οι της ονομ. του πληθ. των αρσενικῶν λογαριάζεται βραχύχρονη, αν και προκύπτει ἀπὸ συναίρεση: εϋνοι, εϋπλοι (ἀπὸ ἀναλογία προς τα ασυναίρετα: οἱ φαῦλοι)·

3) ὅλες οι πτώσεις και των τριῶν γενῶν τονίζονται

στην παραλήγουσα, ακόμη και όταν η λήγουσα προκύπτει από συναίρεση τονισμένου φωνήεντος: τοῦ (εὐνόου) εὔνου, τῶν (εὐνόων) εὔνων (από αναλογία προς τους τύπους που κανονικά τονίζονται στην παραλήγουσα: εὔνοος - εὔνοους, εὔνοοι - εὔνοι κτλ.).

3. Αττικόκλιτα επίθετα

166. Μερικά επίθετα κλίνονται κατά την αττική δεύτερη κλίση (βλ. § 101) και λέγονται αττικόκλιτα. Των επιθέτων αυτών το αρσενικό και το θηλυκό λήγει σε -ως και το ουδέτερο σε -ων.

Παραδείγματα

(θ. ἴλεω-)

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός	
ον.	ὁ ἴλεως	τὸ ἴλεων	οἱ αἱ ἴλεφ
γεν.	τοῦ ἴλεω	τοῦ ἴλεω	τῶν ἴλεων
δοτ.	τῷ ἴλεφ	τῷ ἴλεφ	τοῖς ἴλεφς
αιτ.	τὸν ἴλεων	τοὺς ἴλεων	τὰ ἴλεα
κλ.	(ὦ) ἴλεως	(ὦ) ἴλεων	(ὦ) ἴλεα

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ. τῷ, κλ. (ὦ) ἴλεω - γεν., δοτ. τοῖν ἴλεφν

Παρατηρήσεις

167. Τα αττικόκλιτα επίθετα:

1) είναι δικατάληκτα: ὁ, ἡ ἀγήρως, τὸ ἀγήρων - ὁ, ἡ ἀξιόχρεως, τὸ ἀξιόχρεων - ὁ, ἡ λεπτόγεως, τὸ λεπτόγεων (= αὐτός που ἔχει γη λεπτή, ὄχι λιπαρή) κ.ά.: τρικατάληκτο εἶναι μόνο το ἐπίθ. πλέως, πλέα, πλέων (που το θηλυκό του σχηματίζεται κατὰ τὴν α' κλίση): ἀλλά τα σύνθετά του εἶναι δικατάληκτα: ὁ, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων.

2) στὴν ονομαστ., αιτιατ. καὶ κλητ. τοῦ πληθυντικοῦ τοῦ ουδετέρου ἔχουν κατάληξη -α κατὰ τα ουδέτερα τῆς κοινῆς β' κλίσης: ἴλεα, ἀξιόχρεα (ὅπως: δίκαια).

14ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΡΙΤΟΚΛΙΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

168. Τα τριτόκλιτα επίθετα διαιρούνται κατὰ το χαρακτήρα τους, ὅπως καὶ τα ουσιαστικά, σε φωνηεντόληκτα καὶ συμφωνόληκτα (πβ. § 107).

Α'. Φωνηεντόληκτα επίθετα της γ' κλίσης

169. α) Τρικατάληκτα (σε -ῦς, -ειᾶ, -ῦ)

(θ. βαθυ-, βαθε-)

(θ. θηλυ-, θηλε-)

Ενικός αριθμός

ον.	βαθὺ-ς	βαθεῖα	βαθὺ	θῆλυ-ς	θήλειᾶ	θῆλυ
γεν.	βαθέ-ος	βαθείας	βαθέ-ος	θήλε-ος	θηλείας	θήλε-ος
δοτ.	βαθεῖ	βαθεία	βαθεῖ	θήλει	θηλεία	θήλει
αιτ.	βαθὺ-ν	βαθεῖαν	βαθὺ	θῆλυ-ν	θήλειᾶν	θῆλυ
κλ.	βαθὺ	βαθεῖα	βαθὺ	θῆλυ	θήλειᾶ	θῆλυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	βαθεῖς	βαθεῖαι	βαθέ-α	θήλεις	θήλεια	θήλε-α
γεν.	βαθέ-ων	βαθειῶν	βαθέ-ων	θηλέ-ων	θηλειῶν	θηλέ-ων
δοτ.	βαθέ-σι	βαθείαις	βαθέ-σι	θήλε-σι	θηλείαις	θήλε-σι
αιτ.	βαθεῖς	βαθείας	βαθέ-α	θήλεις	θηλείας	θήλε-α
κλ.	βαθεῖς	βαθεῖαι	βαθέ-α	θήλεις	θήλεια	θήλε-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ. τῷ, κλ. (ῶ) βαθεῖ βαθεία βαθεῖ θήλει
θηλεία θήλει
γεν. δοτ. τοῖν βαθέ-οιν βαθείαιν βαθέ-οιν θηλέ-οιν
θηλείαιν θηλέ-οιν

Παρατηρήσεις

170. Τα τριτόκλιτα επίθετα σε -υς, -εια, -υ:

1) στο αρσεν. (και στο ουδέτερο) είναι γενικώς οξύ-
τονα: βαθύς, βαρύς, βραδύς, γλυκός, δασύς, εὐθύς,

εύρύς, ήδύς, θρασύς, όξύς, παχύς, ταχύς, τραχύς κ.ά.: βαρύτονα είναι μόνο το θήλυς, θήλεια, θήλυ και το ήμισυς, ήμίσεια, ήμισυ (γεν. του ήμίσεος, τής ήμισείας, του ήμίσεος κτλ.)·

2) παρουσιάζονται με δύο θέματα: το ένα σε -υ, από το οποίο σχηματίζονται η ονομαστ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του αρσεν. και του ουδετέρου, και το άλλο σε -ε, από το οποίο σχηματίζονται όλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών·

3) συναιρούν το χαρακτήρα ε με το ακόλουθο ε ή ι σε ει· το ήμισυς συναιρεί πολλές φορές και το ε+α στο τέλος του ουδετέρου σε -η: τὰ ήμίσεια και τὰ ήμιση.

4) την κλητ. του ενικού του αρσεν. τη σχηματίζουν χωρίς κατάληξη -ς (ὦ βαθύ, ὦ ταχύ, ὦ θήλυ, ὦ ήμισυ) και την αιτιατ. του πληθ. όμοια με την ονομαστική (τούς βαθεῖς, τούς ταχεῖς· πβ. § 112, 4: τούς πήχεις).

5) το θηλυκό το σχηματίζουν με την κατάληξη -ja: βαθέ-ja, όπου το ε+j συναιρείται σε -ει: βαθειᾶ.

β) Δικατάληκτα (σε -ϋς, -ϋ, γεν. -υος ή -εος)

171. Κατά την γ' κλίση κλίνονται και μερικά σύνθετα δικατάληκτα επίθετα σε -υς (αρσ. και θηλ.), -υ (ουδέτ.), γεν. -υος ή -εος, με β' συνθετικό ουσιαστικό φωνηεντόληκτο σε -υς (γεν. -υος ή -εως).

Παραδείγματα

(θ. εύβοτρυ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	εύβοτρυ-ς	τὸ	εύβοτρυ
γεν.	τοῦ	τῆς	εύβότρυ-ος	τοῦ	εύβότρυ-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	εύβότρυ-ϊ	τῷ	εύβότρυ-ϊ
αιτ.	τὸν	τὴν	εύβοτρυ-ν	τὸ	εύβοτρυ
κλ.		(ῶ)	εύβοτρυ	(ῶ)	εύβοτρυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	εύβότρυ-ες	τὰ	εύβότρυ-α
γεν.		τῶν	εύβοτρύ-ων	τῶν	εύβοτρύ-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	εύβότρυ-σι	τοῖς	εύβότρυ-σι
αιτ.	τούς	τάς	εύβότρυ-ς	τὰ	εύβότρυ-α
κλ.		(ῶ)	εύβότρυ-ες	(ῶ)	εύβότρυ-α

(θ. διπηχυ-, διπηχε-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	δίπηχυ-ς	τὸ	δίπηχυ
γεν.	τοῦ	τῆς	διπήχε-ος	τοῦ	διπήχε-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	διπήχει	τῷ	διπήχει
αιτ.	τὸν	τὴν	δίπηχυν	τὸ	δίπηχυ
κλ.		(ῶ)	δίπηχυ	(ῶ)	δίπηχυ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	διπήχεις	τὰ	διπήχε-α και διπήχη
γεν.		τῶν	διπηχέ-ων	τῶν	διπηχέ-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	διπήχε-σι	τοῖς	διπήχε-σι
αιτ.	τούς	τάς	διπήχεις	τὰ	διπήχε-α (-η)
κλ.		(ῶ)	διπήχεις	(ῶ)	διπήχε-α (-η)

Δυϊκ. αρ. και για τα 3 γένη
ον., αιτ., κλ. εϋβότρυ-ε
γεν., δοτ. εϋβοτρύ-οιν
ον., αιτ., κλ. διπήχει
γεν., δοτ. διπηχέ-οιν

Κατά το εϋβοτρως (= αυτός που έχει άφθονα στα-
φύλια) κλίνονται: πολύιχθως, φίλιχθως· λεύκοφρως,
σύνοφρως· ἄδακρως, πολύδακρως, φιλόδακρως κ.ά.

Κατά το δίπηχως κλίνονται: τρίπηχως, τετράπηχως
κτλ., διπέλεκως, τριπέλεκως κτλ.

Β'. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης

Ι. Αφωνόληκτα

α) Τρικατάληκτα

172. 1. Σε -ας, -ασα, -αν

(θ. παντ-)

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
ον.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	παντ-ὸς	πάσης	παντ-ὸς	πάντ-ων	πασῶν	πάντ-ων
δοτ.	παντ-ὶ	πάση	παντ-ὶ	πᾶσι	πάσαις	πᾶσι
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλ.	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Ὅμοια κλίνονται: ἄπας, ἄπασα, ἄπαν· σύμπας, σύμ-
πασα, σύμπαν· ἀπαξάπας, ἀπαξάπασα, ἀπαξάπαν.

173. 2. Σε -εις, -εσσα, -εν

(θ. χαριεντ-, χαριετ-)

	Ενικός αριθμός		
ον.	χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν
γεν.	χαριεντ-ος	χαριέσσης	χαριεντ-ος
δοτ.	χαριεντ-ι	χαριέσση	χαριεντ-ι
αιτ.	χαριεντ-α	χαρίεσαν	χαρίεν
κλ.	χαρίεν	χαρίεσσα	χαρίεν

(θ. χαριεντ-, χαριετ-)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	χαρίεντ-ες	χαρίεσαι	χαρίεντ-α
γεν.	χαριέντ-ων	χαριεσσῶν	χαριέντ-ων
δοτ.	χαρίεσι	χαριέσαις	χαρίεσι
αιτ.	χαρίεντ-ας	χαριέσσας	χαρίεντ-α
κλ.	χαρίεντ-ες	χαρίεσαι	χαρίεντ-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ.	χαρίεντ-ε
	θηλ.	χαριέσσα
	ουδ.	χαρίεντ-ε
γεν., δοτ.	αρσ.	χαριέντ-οιν
	θηλ.	χαριέσσαιν
	ουδ.	χαριέντ-οιν

Κατά το χαρίεις, -εσσα, -εν (= γεμάτος χάρη, χαριτωμένος) κλίνονται επίθετα που σημαίνουν πλησμονή (βλ. § 397, 4): άστερόεις, ήνεμόεις και άνεμόεις (= αυτός που έχει πολύ άνεμο ή γρήγορος όπως ο άνεμος), ίχθυόεις, ύλήεις (= γεμάτος δάση), φωνήεις (= αυτός που έχει φωνή) κ.ά.

174. 3. Σε -ων, -ουσα, -ον

(θ. άκοντ-)

Ενικός αριθμός

ον.	άκων	άκουσα	άκον
γεν.	άκοντ-ος	άκούσης	άκοντ-ος
δοτ.	άκοντ-ι	άκούση	άκοντ-ι
αιτ.	άκοντ-α	άκουσαν	άκον
κλ.	άκον	άκουσα	άκον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	άκοντ-ες	άκουσαι	άκοντ-α
γεν.	άκόντ-ων	άκουσών	άκόντ-ων
δοτ.	άκουσι	άκούσαις	άκουσι
αιτ.	άκοντ-ας	άκούσας	άκοντ-α
κλ.	άκοντ-ες	άκουσαι	άκοντ-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ.	άκοντ-ε
	θηλ.	άκούσα
	ουδ.	άκοντ-ε
γεν., δοτ.	αρσ.	άκόντ-οιϋ
	θηλ.	άκούσαιϋ
	ουδ.	άκόντ-οιϋ

Κατά το άκων (= μη θέλοντας, ακούσιος) κλίνεται και το έκών, έκοῦσα, έκόν (= θέλοντας, εκούσιος), γεν. έκόντ-ος, έκούσης, έκόντ-ος κτλ.

β) Δικατάληκτα

175. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης είναι δικατάληκτα με τρία γένη. Αυτά είναι σύνθετα με β' συνθετικό ουσιαστικό τριτόκλιτο αφωνόληκτο (χάρις, ἔλπις, πούς, ὁδοὺς κ.ά) και κλίνονται συνήθως ὅπως το β' συνθετικό τους:

1) ὁ, ἡ εὐχαρίς, τὸ εὐχαρι· γεν. εὐχάριτ-ος· δοτ. εὐχάριτ-ι· αιτ. τόν, τὴν εὐχαρι-ν, τὸ εὐχαρι - οἱ, αἱ εὐχάριτ-ες, τὰ εὐχάριτ-α· γεν. τῶν εὐχαρίτ-ων· δοτ. εὐχάρισι κτλ.·

2) ὁ, ἡ εὐέλπις, τὸ εὐελπι· γεν. εὐέλπιδ-ος· δοτ. εὐέλπιδ-ι· αιτ. τόν, τὴν εὐελπι-ν, τὸ εὐελπι· κλ. αρσ. και θηλ. ὦ εὐέλπις, ουδ. ὦ εὐελπι - οἱ, αἱ εὐέλπιδ-ες, τὰ εὐέλπιδ-α· γεν. τῶν εὐελπίδ-ων, δοτ. τοῖς εὐέλπι-σι κτλ.·

3) ὁ, ἡ δίπους, τὸ δίπουν· γεν. δίποδ-ος· δοτ. δίποδ-ι· αιτ. τόν, τὴν δίποδ-α (και δίπουν), τὸ δίπουν· κλ. αρσ. και θηλ. ὦ δίπους, ουδ. ὦ δίπου· οἱ, αἱ δίποδες, τὰ δίποδ-α· γεν. τῶν διπόδ-ων· δοτ. δίποσι κτλ.·

4) ὁ, ἡ μονόδους, τὸ μονόδουν· γεν. μονόδοντ-ος· δοτ. μονόδοντ-ι· αιτ. τόν, τὴν μονόδοντ-α, τὸ μονόδουν κτλ. - οἱ, αἱ μονόδοντ-ες, τὰ μονόδοντ-α· γεν. τῶν μονόδοντ-ων· δοτ. μονόδουσι κτλ.

Ὅμοια κλίνονται: ἄχαρις, ἄπελις, φέρελις, ἄπους, μονόπους, τρίπους κτλ.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

176. Μερικά αφωνόληκτα επίθετα της γ' κλίσης, απλά ή σύνθετα, είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ' κλίσης:

ὁ, ἡ βλάξ, γεν. βλακ-ὸς κτλ.: ὁ, ἡ κόλαξ, γεν. κόλακ-ος κτλ.: ὁ, ἡ ἄρπαξ, γεν. ἄρπαγ-ος κτλ.: ὁ, ἡ γαμψῶνυξ, γεν. γαμψώνυχ-ος κτλ.: ὁ, ἡ λογάς, γεν. λογάδ-ος κτλ.: ὁ, ἡ μιγάς, γεν. μιγάδ-ος κτλ.: ὁ, ἡ φυγάς, γεν. φυγάδ-ος κτλ.: ὁ, ἡ ἄπαις, γεν. ἄπαιδ-ος κτλ.: ὁ, ἡ πένης, γεν. πένητ-ος κτλ.: ὁ, ἡ ἡμιθνής, γεν. ἡμιθνήτ-ος κτλ.: ὁ, ἡ ἀγνώς (= ἀγνωστος ἢ αὐτός που αγνοεῖ), γεν. ἀγνώτ-ος κτλ.: ὁ, ἡ φιλόγελως, γεν. φιλογέλωτ-ος κτλ. (αλλά και κατά την αττική β' κλίση: ὁ, ἡ φιλόγελως, γεν. φιλόγελω, δοτ. φιλόγελω κτλ.).

II. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα

177. α) Τρικάταληκτα

(θ. μελαν-)

Ενικός αριθμός

ον.	μέλας	μέλαινα	μέλαν
γεν.	μέλαν-ος	μελαίνης	μέλαν-ος
δοτ.	μέλαν-ι	μελαίνη	μέλαν-ι
αιτ.	μέλαν-α	μέλαιναν	μέλαν
κλ.	μέλαν	μέλαινα	μέλαν

(θ. μελαν-)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	μέλαν-ες	μέλαιnai	μέλαν-α
γεν.	μελάν-ων	μελαινῶν	μελάν-ων
δοτ.	μέλα-σι	μελαίναις	μέλα-σι
αιτ.	μέλαν-ας	μελαίνας	μέλαν-α
κλ.	μέλαν-ες	μέλαιnai	μέλαν-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. μέλαν-ε
	θηλ. μελαίνα
	ουδ. μέλαν-ε
γεν., δοτ.	αρσ. μελάν-οιν
	θηλ. μελαίναιν
	ουδ. μελάν-οιν

Όμοια κλίνεται και το επίθετο ὀ τάλας, ἡ τάλαινα, τὸ τάλαν (γεν. τοῦ τάλαν-ος, τῆς ταλαίνης, τοῦ τάλαν-ος κτλ.).

Παρατηρήσεις

177α. Σε όλα τα τριτόκλιτα τρικατάληκτα επίθετα το θηλυκό:

1) λήγει σε -α βραχύχρονο: βαθύς, βαθεΐα· πᾶς, πᾶσα· ἐκών, ἐκοῦσα· μέλας, μέλαινα·

2) στη γεν. του πληθ. τονίζεται πάντοτε στη λήγουσα: τῶν βαθειῶν, πασῶν, ἐκουσῶν, μελαινῶν (πβ. § 159, 2).

178. β) Δικατάληκτα

(θ. εὐδαιμον-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	εὐδαίμων	τὸ	εὐδαιμον
γεν.	τοῦ	τῆς	εὐδαίμον-ος	τοῦ	εὐδαίμον-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	εὐδαίμον-ι	τῷ	εὐδαίμον-ι
αιτ.	τὸν	τὴν	εὐδαίμον-α	τὸ	εὐδαιμον
κλ.	(ὦ)		εὐδαιμον	(ὦ)	εὐδαιμον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	εὐδαίμον-ες	τὰ	εὐδαίμον-α
γεν.	τῶν		εὐδαιμόν-ων	τῶν	εὐδαιμόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	εὐδαίμο-σι	τοῖς	εὐδαίμο-σι
αιτ.	τούς	τάς	εὐδαίμον-ας	τὰ	εὐδαίμον-α
κλ.	(ὦ)		εὐδαίμον-ες	(ὦ)	εὐδαίμον-α

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. εὐδαίμον-ε

γεν., δοτ. εὐδαιμόν-οιν

(θ. σωφρον-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	σῶφρων	τὸ	σῶφρον
γεν.	τοῦ	τῆς	σῶφρον-ος	τοῦ	σῶφρον-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	σῶφρον-ι	τῷ	σῶφρον-ι
αιτ.	τὸν	τὴν	σῶφρον-α	τὸ	σῶφρον
κλ.	(ὦ)		σῶφρον	(ὦ)	σῶφρον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	σώφρον-ες	τὰ	σώφρον-α
γεν.	τῶν		σωφρόν-ων	τῶν	σωφρόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	σώφρο-σι	τοῖς	σώφρο-σι
αιτ.	τούς	τάς	σώφρον-ας	τὰ	σώφρον-α
κλ.	(ῶ)		σώφρον-ες	(ῶ)	σώφρον-α

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. σώφρον-ε

γεν., δοτ. σωφρόν-οιν

Όμοια κλίνονται τα επίθετα 1) σε -ων, -ον (γεν. -ονος): ὁ, ἡ κακοδαίμων, τὸ κακόδαιμον· ὁ, ἡ ἀγνώμων, τὸ ἄγνωμον· ὁ, ἡ εὐσχήμων, τὸ εὐσχημον· ὁ, ἡ μεγαλοπράγμων, τὸ μεγαλόπραγμον· ὁ, ἡ ἐλεήμων, τὸ ἐλεῆμον· ὁ, ἡ μνήμων, τὸ μνήμον· ὁ, ἡ ἄφρων, τὸ ἄφρον· ὁ, ἡ μεγαλόφρων, τὸ μεγαλόφρον κ.ά·

2) σε -ην, -εν (γεν. -ενος): ὁ, ἡ ἄρρην, τὸ ἄρρεν (γεν. ἄρρενος, δοτ. ἄρρενι, αιτ. τόν, τὴν ἄρρενα, τὸ ἄρρεν, κλ. ῶ ἄρρεν και για τα τρία γένη· οἱ, αἱ ἄρρενες, τὰ ἄρρενα, γεν. τῶν ἀρρένων, δοτ. τοῖς, ταῖς ἄρρεσι, αιτ. τούς, τάς ἄρρενας, τὰ ἄρρενα, κλ. ῶ ἄρρενες, ῶ ἄρρενα)·

3) σε -ωρ, -ορ (γεν. -ορος): ὁ, ἡ ἀπάτωρ, τὸ ἀπάτορ (γεν. ἀπάτορος, δοτ. ἀπάτορι, αιτ. τόν, τὴν ἀπάτορα, τὸ ἀπάτορ, κλ. ῶ ἀπάτορ και για τα τρία γένη· οἱ, αἱ ἀπάτορες, γεν. τῶν ἀπατόρων, δοτ. ἀπάτορσι, αιτ. τούς, τάς ἀπάτορας, τὰ ἀπάτορα, κλ. ῶ ἀπάτορες, ῶ ἀπάτορα)· ἔτσι και ὁ, ἡ ἀμήτωρ, τὸ ἀμήτορ κ.ά.

Παρατηρήσεις

179. Τα δικατάληκτα ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα της γ' κλίσης:

1) έχουν αρχικό θέμα σε -ον, -εν, -ορ (εύδαιμον-, ἄρρεν-, ἀπατορ-), αλλά στην ονομ. του ενικού του αρσεν. και θηλ. δεν παίρνουν κατάληξη και το βραχύχρονο φωνήεν που είναι πριν από το χαρακτήρα το εκτείνουν σε μακρόχρονο, το ο σε ω και το ε σε η: (εύδαιμον-) εύδαίμων, (ἄρρεν-) ἄρρην, (ἀπατορ-) ἀπάτωρ·

2) έχουν την κλητ. του ενικού όμοια με το αρχικό θέμα: ὦ ἐλεῆμον, ὦ ἄρρεν, ὦ ἀπάτορ (πβ. § 128, 2)·

3) όταν είναι σύνθετα σε -ων (γεν. -ονος) κανονικά στην κλητ. του ενικού του αρσεν. και του θηλ. και στην ονομ., αιτιατ. και κλητ. του ενικού του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο, όχι όμως πιο πάνω από την τελευταία συλλαβή του α' συνθετικού: εύδαίμων, ὦ εϋδαιμον - τὸ εϋδαιμον· εύγνώμων, ὦ εϋγνωμον - τὸ εϋγνωμον· μεγαλοπράγμων, ὦ μεγαλόπραγμον - τὸ μεγαλόπραγμον (αλλά: μεγαλόφρων, ὦ μεγαλόφρον - τὸ μεγαλόφρον· επίσης και ἀμνήμων, ὦ ἀμνήμον - τὸ ἀμνήμον κ.ά.). Πβ. § 39, 5.

γ) Μονοκατάληκτα (με δύο γένη)

180. Μερικά ενρινόληκτα και υγρόληκτα επίθετα τῆς γ' κλίσης είναι μονοκατάληκτα με δύο γένη. Αυτά είναι απλά ή σύνθετα με β' συνθετικό τριτόκλιτο ενρινόληκτο

ή υγράληκτο και κλίνονται όπως τα αντίστοιχα ουσιαστικά της γ' κλίσης: ὁ, ἡ μάκαρ (= μακάριος, ευτυχισμένος), γεν. μάκαρ-ος, δοτ. μάκαρ-ι, αιτ. μάκαρ-α κτλ. - ὁ, ἡ ἄχειρ, γεν. ἄχειρ-ος, δοτ. ἄχειρ-ι, αιτ. ἄχειρ-α κτλ. - ὁ, ἡ μακρόχειρ, γεν. μακρόχειρ-ος, δοτ. μακρόχειρ-ι, αιτ. μακρόχειρ-α κτλ. - ὁ, ἡ ὑψαύχην, γεν. ὑψαύχεν-ος, δοτ. ὑψαύχεν-ι, αιτ. ὑψαύχεν-α κτλ. (πβ. § 176).

III. Σιγμόληκτα δικατάληκτα (αρσ. και θηλ. σε -ης, ουδ. σε -ες)

181.

(θ. ἀληθεσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	ἀληθής	τὸ	ἀληθές
γεν.	τοῦ	τῆς	ἀληθοῦς	τοῦ	ἀληθοῦς
δοτ.	τῷ	τῇ	ἀληθεῖ	τῷ	ἀληθεῖ
αιτ.	τὸν	τὴν	ἀληθῆ	τὸ	ἀληθές
κλ.	(ὦ)		ἀληθές	(ὦ)	ἀληθές

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	ἀληθεῖς	τὰ	ἀληθῆ
γεν.	τῶν		ἀληθῶν	τῶν	ἀληθῶν
δοτ.	τοῖς	ταῖς	ἀληθέσι	τοῖς	ἀληθέσι
αιτ.	τούς	τάς	ἀληθεῖς	τὰ	ἀληθῆ
κλ.	(ὦ)		ἀληθεῖς	(ὦ)	ἀληθῆ

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)
ον., αιτ., κλ. ἀληθεῖ γεν., δοτ. ἀληθοῖν

(θ. πληρεσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	πλήρης	τὸ	πλήρες
γεν.	τοῦ	τῆς	πλήρους	τοῦ	πλήρους
δοτ.	τῷ	τῇ	πλήρει	τῷ	πλήρει
αιτ.	τὸν	τὴν	πλήρη	τὸ	πλήρες
κλ.	(ὦ)		πλήρες	(ὦ)	πλήρες

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	πλήρεις	τὰ	πλήρη
γεν.	τῶν		πλήρων	τῶν	πλήρων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	πλήρεσι	τοῖς	πλήρεσι
αιτ.	τούς	τάς	πλήρεις	τὰ	πλήρη
κλ.	(ὦ)		πλήρεις	(ὦ)	πλήρη

Δυϊκός ἀριθμός (και για τα τρία γένη)
ον., αιτ., κλ. πλήρει γεν., δοτ. πλήροιν

(θ. συνηθεσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	συνήθης	τὸ	σύνηθες
γεν.	τοῦ	τῆς	συνήθους	τοῦ	συνήθους
δοτ.	τῷ	τῇ	συνήθει	τῷ	συνήθει
αιτ.	τὸν	τὴν	συνήθη	τὸ	σύνηθες
κλ.	(ὦ)		σύνηθες	(ὦ)	σύνηθες

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	συνήθεις	τὰ	συνήθη
γεν.	τῶν		συνήθων	τῶν	συνήθων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	συνήθεσι	τοῖς	συνήθεσι
αιτ.	τούς	τάς	συνήθεις	τὰ	συνήθη
κλ.	(ὦ)		συνήθεις	(ὦ)	συνήθη

Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)

ον., αιτ., κλ. συνήθει γεν., δοτ. συνήθειν

Κατά το ἀληθῆς κλίνονται πολλά οξύτονα: ἀγενής, ἀκριβής, ἀσεβής, ἀσθενής, ἀμελής, ἀτυχής, δυστυχής, ἐπιμελής, εὐγενής, εὐσεβής, εὐτυχής, σαφής, ψευδής κ.ά.

Κατά το πλήρης κλίνονται επίθετα: σε -ήρης: ὁ, ἡ μονήρης, τὸ μονῆρες· ὁ, ἡ ξιφήρης, τὸ ξιφῆρες· ὁ, ἡ ποδήρης, τὸ ποδῆρες κ.ά. – σε -ώδης: ὁ, ἡ δυσώδης, τὸ δυσῶδες· ὁ, ἡ εὐώδης, τὸ εὐῶδες – σε -ώλης: ὁ, ἡ ἐξώλης, τὸ ἐξῶλες (= εντελῶς χαμένος)· ὁ, ἡ προώλης, τὸ προῶλες (= ἀπὸ πρὶν χαμένος, ἀξίος νὰ χαθεῖ

πριν από την ώρα του)· ὁ, ἡ πανώλης, τὸ πανῶλες (= εντελῶς χαμένος· και με ενεργ. σημ.: αυτός που καταστρέφει τα πάντα) κ.ά.

Κατὰ το συνήθης κλίνονται επίθετα: σε -ήθης: ὁ, ἡ εὐήθης, τὸ εὐήθες (= αγαθός, απλοϊκός, ανόητος)· ὁ, ἡ χρηστοήθης, τὸ χρηστόηθες κ.ά. – σε -έθης: ὁ, ἡ εὐμεγέθης, τὸ εὐμέγεθες· ὁ, ἡ παμμεγέθης, τὸ παμμέγεθες κ.ά. – σε -άντης: ὁ, ἡ ἀνάντης, τὸ ἄναντες (= ανηφορικός)· ὁ, ἡ κατάντης, τὸ κάταντες (= κατηφορικός)· ὁ, ἡ προσάντης, τὸ πρόσαντες (= ανηφορικός, ἀπόκρημνος) κ.ά. Επίσης τα επίθετα ὁ, ἡ αὐθάδης, τὸ αὐθαδες· ὁ, ἡ αὐτάρκης, τὸ αὐταρκες κ.ά.

Παρατηρήσεις

182. Τα σιγμόληκτα επίθετα της γ' κλίσης σε -ης, -ες ἔχουν θέμα σε -εσ-. Στα επίθετα αυτά:

1) η ενική ονομαστική του αρσενικού και του θηλ. σχηματίζεται χωρίς κατάληξη, αλλά το βραχύχρονο φων. ε που είναι πριν από το χαρακτήρα εκτείνεται σε η: θ. ἀληθεσ- = ὁ, ἡ ἀληθής· θ. συνηθεσ- = ὁ, ἡ συνήθης· θ. πληρεσ- = ὁ, ἡ πλήρης· όλες οι άλλες πτώσεις και των τριών γενών σχηματίζονται από το θέμα σε -εσ-, αλλά ο χαρακτ. σ ανάμεσα στα δύο φωνήεντα αποβάλλεται, και τα δύο αυτά φωνήεντα συναιρούνται (θ. ἀληθεσ-: ἀληθέσ-ος, ἀληθέ-ος = ἀληθοῦς· θ. συνηθεσ-: συνήθεσ-α συνήθε-α = συνήθη κτλ., βλ. § 64, 1· πβ. § 134, 3 και § 137, 3)·

2) η ενική κλητική του αρσενικού και του θηλυκού και η ενική ονομαστική, αιτ. και κλητ. του ουδετέρου είναι όμοιες με το θέμα (χωρίς κατάληξη): ὦ ἐπιμελές, τὸ ἐπιμελές·

3) η δοτ. του πληθ. σχηματίζεται με απλοποίηση των δύο σ: τοῖς ἀληθέσ-σι - ἀληθέσι (πβ. § 137, 4)·

4) η αιτιατ. του πληθ. στο αρσενικό και το θηλ. είναι όμοια με την ονομαστική του πληθ.: οἱ ἀληθεῖς - τοὺς ἀληθεῖς (πβ. § 112, 4 και § 170, 4).

183. Τα βαρύτονα σιγμόληκτα επίθ. της γ' κλίσης σε -ης, -ες:

1) στην ενική κλητ. του αρσενικού και του θηλ. και στην ενική ονομαστ., αιτιατική και κλητ. του ουδετέρου ανεβάζουν τον τόνο (αν είναι υπερδισύλλαβα): ὀ, ἤ συ-νήθης, ὦ σύνηθες - τὸ σύνηθες· ὀ, ἤ αὐθάδης, ὦ αὐθα-δες - τὸ αὐθαδες· ὅσα ὅμως λήγουν σε -ώδης, -ώλης, -ήρης δεν ανεβάζουν τον τόνο: ὀ, ἤ εὐώδης, ὦ εὐῶδες - τὸ εὐῶδες· ὀ, ἤ ἐξώλης, ὦ ἐξῶλες - τὸ ἐξῶλες· ὀ, ἤ πο-δήρης, ὦ ποδῆρες - τὸ ποδῆρες·

2) στη γεν. του πληθ. τονίζονται στην παραλήγουσα αντίθετα με τον κανόνα (§ 54) από αναλογία πρὸς τη γεν. του ενικού: τῶν συνηθέσ-ων, συνηθέ-ων = συνήθων (ὅπως τοῦ συνήθους)· τῶν πληρέσ-ων, πληρέ-ων = πλή-ρων (ὅπως τοῦ πλήρους)· τῶν εὐωδέσ-ων, εὐωδέ-ων = εὐώδων (ὅπως τοῦ εὐώδους).

15ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΩΜΑΛΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

184. Τα πιο συνηθισμένα ανώμαλα επίθετα της αρχαίας ελληνικής είναι τα ακόλουθα πέντε:

1. πολὺς, πολλή, πολὺ (ετερόκλιτο· πβ. § 149)
(θ. πολυ- και πολλο-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	πολὺ-ς	ή	πολλή	τὸ	πολὺ
γεν.	τοῦ	πολλοῦ	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
δοτ.	τῷ	πολλῷ	τῇ	πολλῇ	τῷ	πολλῷ
αιτ.	τὸν	πολὺ-ν	τὴν	πολλήν	τὸ	πολὺ
κλ.	(ὦ)	πολὺ	(ὦ)	πολλή	(ὦ)	πολὺ

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	πολλοὶ	αἱ	πολλαὶ	τὰ	πολλὰ
γεν.	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
δοτ.	τοῖς	πολλοῖς	ταῖς	πολλαῖς	τοῖς	πολλοῖς
αιτ.	τούς	πολλοὺς	τάς	πολλὰς	τὰ	πολλὰ
κλ.	(ὦ)	πολλοὶ	(ὦ)	πολλαὶ	(ὦ)	πολλὰ

2. μέγας, μεγάλη, μέγα (ετερόκλιτο· πβ. § 149) (θ. μεγα- και μεγαλο-)

Ενικός αριθμός

ον.	μέγα-ς	μεγάλη	μέγα
γεν.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου
δοτ.	μεγάλω	μεγάλη	μεγάλω
αιτ.	μέγα-ν	μεγάλην	μέγα
κλ.	μέγα	μεγάλη	μέγα

Πληθυντικός αριθμός

ον.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα
γεν.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
δοτ.	μεγάλους	μεγάλαις	μεγάλους
αιτ.	μεγάλους	μεγάλας	μεγάλα
κλ.	μεγάλοι	μεγάλοι	μεγάλα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. μεγάλω
	θηλ. μεγάλα
	ουδ. μεγάλω
γεν., δοτ.	αρσ. μεγάλοιν
	θηλ. μεγάλαιν
	ουδ. μεγάλοιν

3. πράος, πραεΐα, πράον (ετερόκλιτο· πβ. § 149) (θ. πραο- και πραε-)

Ενικός αριθμός

ον.	πράος	πραεΐα	πράον
γεν.	πράου	πραεΐας	πράου
δοτ.	πράω	πραεΐα	πράω
αιτ.	πράον	πραεΐαν	πράον
κλ.	πράε	πραεΐα	πράον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	πράοι	πραεΐαι	πράε-α
γεν.	πράε-ων	πραεΐῶν	πράε-ων
δοτ.	πράε-σι	πραεΐαις	πράε-σι
αιτ.	πράους	πραεΐας	πράε-α
κλ.	πράοι	πραεΐαι	πράε-α

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ., κλ.	αρσ. πράω
	θηλ. πραεΐα
	ουδ. πράω
γεν., δοτ.	αρσ. πράοιν
	θηλ. πραεΐαίν
	ουδ. πράοιν

4. ὁ σῶς, ἡ σῶς, τὸ σῶν (ελλειπτικό· πβ. § 153)
(θ. σα- και σω-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	σῶς	τὸ	σῶν
αιτ.	τὸν	τὴν	σῶν	τὸ	σῶν

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	σῶ	τὰ	(σά-α)	σᾶ
αιτ.	τοὺς	τὰς	σῶς	τὰ	(σά-α)	σᾶ

5. ὁ φροῦδος, ἡ φρούδη, τὸ φροῦδον (ελλειπτικό· πβ. § 153)

Ενικός: ὁ φροῦδος ἡ φρούδη τὸ φροῦδον
(και ἡ φροῦδος)

Πληθυντ.: οἱ φροῦδοι αἱ φρούδαι τὰ φρούδα
(και αἱ φροῦδοι)

16ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

185. Οι μετοχές (βλ. § 251, β) κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και είναι δευτερόκλιτες ή τριτόκλιτες.

α) Μετοχές δευτερόκλιτες

186. Οι δευτερόκλιτες μετοχές λήγουν σε **-μενος, -μένη, -μενον** και κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ον** (πβ. § 158, σοφός, -ή, -όν· ξένος, ξένη, ξένον): **λυόμενος, λυομένη, λυόμενον· γεν. λυομένου, λυομένης, λυομένου κτλ. – λυσόμενος, λυσομένη, λυσόμενον· γεν. λυσομένου, λυσομένης, λυσομένου κτλ.**

Έτσι και: **λυσάμενος, λυσαμένη, λυσάμενον· λελυμένος, λελυμένη, λελυμένον· τιμώμενος, τιμωμένη, τιμώμενον· ποιούμενος, ποιουμένη, ποιούμενον· δηλούμενος, δηλουμένη, δηλούμενον· δεικνύμενος, δεικνυμένη, δεικνύμενον· τιθέμενος, τιθεμένη, τιθέμενον κτλ.**

β) Μετοχές τριτόκλιτες

187. Οι τριτόκλιτες μετοχές λήγουν:

1) σε **-ᾱς, -ᾱσᾶ, -ᾶν** (πβ. § 172: πᾶς, πᾶσα, πᾶν - ἅπας, ἅπασα, ἅπαν):

Ενικ.   ον.   λύσας, λύσασα,   ιστάς, ιστᾶσα, ιστᾶν
                  λῦσαν

	γεν.	λύσαντος, λυσάσης, λύσαντος κτλ.	ισάντος, ισάσης, ισάντος κτλ.
	κλ.	ῶ λύσας, λύσασα, λύσαν	ισάς, ισᾶσα, ισάν
Πληθ.	ον.	λύσαντες, λύσασαι, λύσαντα,	ισάντες, ισᾶσαι, ισάντα
	γεν.	λυσάντων, λυσασῶν, λυσάντων	ισάντων, ιστασῶν, ισάντων
	δοτ.	λύσασι, λυσάσαις, λύσασι κτλ.	ισᾶσι, ισάσαις, ισᾶσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	λύσαντε, λυσάσᾱ, λύσαντε	ισάντε, ισάσᾱ, ισάντε
	τοῖν	λυσάντοιιν, λυσάσαιιν, λυσάντοιιν	ισάντοιιν, ισάσαιιν, ισάντοιιν

Ἔτσι και: γράψας, γράψασα,
γράψαν
μείνας, μείνασα, μείναν
ἀγγείλας, ἀγγείλασα,
ἀγγεῖλαν κ.ά.

Ἔτσι και: ἐμπιμπλάς,
-ᾶσα, -ᾶν
βάς, βᾶσα,
βᾶν
ἀποδράς,
ἀποδράσα,
ἀποδράν

2) σε **-εῖς, -εῖσα, -έν** (πβ. § 173: χαρίεις, χαρίεσσα,
χαρίεν):

Ενικ. **ον.** λυθείς, λυθειῖσα, λυθέν
γεν. λυθέντος, λυθείσης, λυθέντος κτλ.

κλ. (ῶ) λυθείς, λυθειῖσα, λυθέν

Πληθ. ον. λυθέντες, λυθειῖσαι, λυθέντα
γεν. λυθέντων, λυθεισῶν, λυθέντων
δοτ. λυθειῖσι, λυθειῖσαις, λυθειῖσι κτλ.

Δυϊκ. τῷ λυθέντε, λυθειῖσᾶ, λυθέντε
τοῖν λυθέντοιν, λυθειῖσαιν, λυθέντοιν

Ἔτσι και: γραφεῖς, γραφεῖσα, γραφέν - πληγεῖς, πλη-
γεῖσα, πληγέν
τιθείς, τιθειῖσα, τιθέν - ιεῖς, ιειῖσα, ιέν
ρυεῖς, ρυειῖσα, ρυέν κ.ά.

3) σε -οῦς, -οῦσα, -ὄν (πβ. § 122, δ: ὁ ὀδοῦς, τοῦ ὀδόντος):

Ενικ. ον. διδοῦς, διδοῦσα, διδὸν
γεν. διδόντος, διδοῦσης, διδόντος κτλ.

κλ. (ῶ) διδοῦς, διδοῦσα, διδὸν

Πληθ. ον. διδόντες, διδοῦσαι, διδόντα
γεν. διδόντων, διδουσῶν, διδόντων
δοτ. διδοῦσι, διδοῦσαις, διδοῦσι κτλ.

Δυϊκ. τῷ διδόντε, διδοῦσᾶ, διδόντε
τοῖν διδόντοιν, διδοῦσαιν, διδόντοιν

Ἔτσι και: (τοῦ ἀλίσκομαι μετ. αορ. β´) ἀλούς,
ἀλοῦσα, ἀλὸν

(τοῦ γινώσκω μετ. αορ. β´)

γνούς,

(τοῦ ζῶ μετ. αορ. β´)

γνοῖσα, γνὸν
βιούς, βιοῖσα,
βιὸν κ.ά.

4) σε -ύς, -ῖσα, -ὺν (πβ. § 122, δ: ἰμάς, ἰμάντος):

Ενικ. ον. δεικνύς, δεικνῖσα, δεικνὺν

γεν. δεικνύντος, δεικνύσης, δεικνύντος κτλ.

κλ. (ῶ) δεικνύς, δεικνῖσα, δεικνὺν

Πληθ. ον. δεικνύντες, δεικνῖσαι, δεικνύντα

γεν. δεικνύντες, δεικνῖσαι, δεικνύντα

δοτ. δεικνῖσι, δεικνύσαις, δεικνῖσι κτλ.

Δυϊκ. τῶ δεικνύντε, δεικνύσᾱ, δεικνύντε

τοῖν δεικνύντοιν, δεικνύσαιν, δεικνύντοιν

Ἔτσι και: (του ἀπόλλυμι μετ. ενεστ.) ἀπολλύς, ἀπολλῖσα,
ἀπολλὺν – (του δύομαι μετ. αορ. β´) δύς, δῖσα,
δὺν – (του φύομαι μετ. αορ. β´) φύς, φῖσα, φὺν
κ.ά.

5) σε -ων, -ουσα, -ον (πβ. § 174: ἄκων, ἄκουσα, ἄκον - ἐκών, ἐκοῖσα, ἐκόν):

Ενικ. ον. λύων, λύουσα, λῦον

γεν. λύοντος, λυούσης, λύοντος κτλ.

κλ. (ῶ) λύων, λύουσα, λῦον

Πληθ.	ον.	λύοντες, λύουσαι, λύοντα
	γεν.	λυόντων, λυουσῶν, λυόντων
	δοτ.	λύουσι, λυούσαις, λύουσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	λύοντε, λυούσᾱ, λύοντε
	τοῖν	λυόντοιιν, λυούσαιιν, λυόντοιιν

Ἔτσι και: λύσων, λύσουσα, λῦσον
γράφων, γράφουσα, γράφον
γράψων, γράψουσα, γράψον κ.ά.

Ενικ.	ον.	φυγών, φυγοῦσα, φυγὸν
	γεν.	φυγόντος, φυγούσης, φυγόντος κτλ.
	κλ.	(ῶ) φυγών, φυγοῦσα, φυγὸν

Πληθ.	ον.	φυγόντες, φυγοῦσαι, φυγόντα
	γεν.	φυγόντων, φυγουσῶν, φυγόντων
	δοτ.	φυγοῦσι, φυγούσαις, φυγοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	φυγόντε, φυγούσᾱ, φυγόντε
	τοῖν	φυγόντοιιν, φυγούσαιιν, φυγόντοιιν

Ἔτσι και: (εἰμί) ῶν, οὔσα, ὄν
(αἰρῶ) ἐλών, ἐλοῦσα, ἐλὸν
(ὀρῶ) ἰδών, ἰδοῦσα, ἰδὸν κ.ά.

6) σε -ῶν, -ῶσα, -ῶν (πβ. § 122, ε: Ξενοφῶν
-ῶντος):

Ενικ.	ον.	τιμῶν, τιμῶσα, τιμῶν
	γεν.	τιμῶντος, τιμώσης, τιμῶντος κτλ.

	κλ.	(ῶ) τιμῶν, τιμῶσα, τιμῶν
Πληθ.	ον.	τιμῶντες, τιμῶσαι, τιμῶντα
	γεν.	τιμώντων, τιμωσῶν, τιμώντων
	δοτ.	τιμῶσι, τιμώσαις, τιμῶσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	τιμῶντε, τιμώσᾱ, τιμῶντε
	τοῖν	τιμώντοιν, τιμώσαιν, τιμώντοιν

Ἔτσι και: ὀρῶν, ὀρῶσα, ὀρῶν - φοιτῶν, φοιτῶσα, φοιτῶν
κ.ά.
ὅμοια και (του ἐλαύνω μετ. μέλλ.) ἐλῶν, ἐλῶσα,
ἐλῶν κ.ά.

7) σε -ῶν, -οῦσα, -οῦν (πβ. § 122, δ: πλακοῦς
-οῦντος):

Ενικ.	ον.	δηλῶν, δηλοῦσα, δηλοῦν
	γεν.	δηλοῦντος, δηλούσης, δηλοῦντος κτλ.
	κλ.	(ῶ) δηλῶν, δηλοῦσα, δηλοῦν
Πληθ.	ον.	δηλοῦντες, δηλοῦσαι, δηλοῦντα
	γεν.	δηλούντων, δηλουσῶν, δηλούντων
	δοτ.	δηλοῦσι, δηλούσαις, δηλοῦσι κτλ.
Δυϊκ.	τῶ	δηλοῦντε, δηλούσα, δηλοῦντε
	τοῖν	δηλούντοιν, δηλούσαιν, δηλούντοιν

Ἔτσι και: ποιῶν, ποιοῦσα, ποιοῦν - ἐλευθερῶν, ἐλευθε-
ροῦσα, ἐλευθεροῦν - ἀγγελῶν, ἀγγελοῦσα,
ἀγγελοῦν - μενῶν, μενοῦσα, μενοῦν κ.ά.

8) σε -ὠς, -υῖα, -ός: λευκῶς, λευκυῖα, λευκὸς που κλίνεται ἔτσι:

	(θ. λευκοτ-)	(θ. λευκουσ-)	(θ. λευκοτ-)
	Ενικός αριθμός		
ον.	λευκῶς	λευκυῖα	λευκὸς
γεν.	λευκότος	λευκυίας	λευκότος
δοτ.	λευκότι	λευκυία	λευκότι
αιτ.	λευκότα	λευκυῖαν	λευκὸς
κλ.	λευκῶς	λευκυῖα	λευκὸς

	Πληθυντικός αριθμός		
ον.	λευκότες	λευκυῖαι	λευκότα
γεν.	λευκότων	λευκυῖων	λευκότων
δοτ.	λευκόσι κτλ.	λευκυῖαις κτλ.	λευκόσι κτλ.

	Δυϊκός αριθμός		
ον., αιτ., κλ.	λευκότε	λευκυῖᾱ	λευκότε
γεν., δοτ.	λελοκότοιν	λευκυῖαιν	λευκότοιν

Ἔτσι και: ἡγγελκῶς, -κυῖα, -κός· γεγραφῶς, γεγραφυῖα, γεγραφός·

(του ἀχρ. ρ. εἶκω = μοιάζω· παρακ. ἕοικα)

εἰκῶς, εἰκυῖα, εἰκός·

(του ἀποθνήσκω, παρακ. τέθνηκα) τεθνηκῶς
-κυῖα, -κός·

(του ἀχρ. ρ. δείδω = φοβούμαι, παρακ. δέδοικα)
δεδοικῶς, -κυῖα, -κός ἢ

δεδιῶς, δεδιυῖα, δεδιός· (του ρ. οἶδα = γνωρίζω)
εἰδῶς, εἰδυῖα, εἰδός·

(του ρ. γίγνομαι) γεγονώς, γεγонуῖα, γεγονός
κ.ά.

9) σε -ώς, -ῶσα, -ῶς (ή -ός): ἐστώς, ἐστῶσα, ἐστῶς
(βλ. § 39, 4) που κλίνεται ἔτσι:

Εν.	ον.	ὁ	ἐστῶς	ἡ	ἐστῶσα
	γεν.	τοῦ	ἐστῶτος κτλ.	τῆς	ἐστῶσης κτλ.
	κλ.	(ῶ)	ἐστῶς	(ῶ)	ἐστῶσα
Πληθ.	ον.	οἱ	ἐστῶτες	αἱ	ἐστῶσαι
	γεν.	τῶν	ἐστῶτων	τῶν	ἐστῶσῶν
	δοτ.	τοῖς	ἐστῶσι κτλ.	ταῖς	ἐστῶσαις κτλ.
Δυϊκ.		τῶ	ἐστῶτε	τῶ	ἐστῶσᾶ
		τοῖν	ἐστῶτοιν	τοῖν	ἐστῶσαιν

Εν.	ον.	τὸ	ἐστῶς (ή ἐστός)
	γεν.	τοῦ	ἐστῶτος κτλ.
	κλ.	(ῶ)	ἐστῶς (ή ἐστός)
Πληθ.	ον.	τὰ	ἐστῶτα
	γεν.	τῶν	ἐστῶτων
	δοτ.	τοῖς	ἐστῶσι κτλ.
Δυϊκ.		τῶ	ἐστῶτε
		τοῖν	ἐστῶτοιν

Ἔτσι και: (του ἀποθνήσκω, παρακ. τέθνηκα) β' τύπος:
τεθνεώς, τεθνεῶσα, τεθνεὼς ἢ τεθνεός.

188. Η κλητ. του ενικού των τριτόκλιτων μετοχών στο αρσεν. (όπως και στο θηλ. και στο ουδ.) σχηματίζεται όμοια με την ονομαστική: ὦ λύσας, ὦ λυθείς, ὦ διδούς, ὦ δεικνύς, ὦ λύων, ὦ τιμῶν κτλ.

17ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ

1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων

189. Η ιδιότητα ἢ ποιότητα που φανερώνει ένα επίθετο μπορεί να υπάρχει σε δύο ἢ περισσότερα όντα, αλλά σε διαφορετικό βαθμό. Για να δηλώσουν το διαφορετικό αυτό βαθμό, τα επίθετα έχουν κανονικά ξεχωριστούς τύπους (μονολεκτικούς ἢ περιφραστικούς) που λέγονται **βαθμοί των επιθέτων**: σοφός μὲν Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ' ἀπάντων σοφώτατος Σωκράτης - φίλος, μᾶλλον φίλος, μάλιστα φίλος.

190. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

1) Όταν το επίθετο φανερώνει απλώς μια ιδιότητα ἢ

ποιότητα ενός όντος, χωρίς σύγκριση προς άλλο, λέγεται **επίθετο θετικού βαθμού** ή απλώς **θετικό**: ο δίκαιος άνήρ.

2) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο συγκριτικά προς ένα άλλο ή προς πολλά άλλα που λογαριάζονται σαν ένα, λέγεται **επίθετο συγκριτικού βαθμού**, ή απλώς **συγκριτικό**: οὗτός ἐστι δικαιότερος ἐκείνου - χρυσὸς κρείσσω πολλῶν χρημάτων.

3) Όταν το επίθετο φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό ανώτερο από όλα τα άλλα του ίδιου είδους, λέγεται **επίθετο υπερθετικού βαθμού** ή απλώς **υπερθετικό**· και:

α) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα σε πολύ μεγάλο βαθμό, απόλυτα, χωρίς να γίνεται σύγκριση προς άλλα, λέγεται **υπερθετικό απόλυτο**: οὗτός ἐστι δικαιοτάτος·

β) το υπερθετικό που φανερώνει ότι ένα ον έχει μια ιδιότητα ή ποιότητα στον πιο μεγάλο βαθμό συγκριτικά προς όλα τα άλλα του ίδιου είδους μαζί λέγεται **υπερθετικό σχετικό**: Ἀριστείδης ἦν δικαιοτάτος πάντων τῶν Ἀθηναίων.

191. Το συγκριτικό και το υπερθετικό ενός επιθέτου μαζί λέγονται μ' ένα όνομα **παραθετικά** του επιθέτου.

192. Όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία, τα παραθετικά των επιθέτων σχηματίζονται ή με μία λέξη (και τότε λέγονται **μονολεκτικά**) ή με δύο λέξεις (και τότε λέγονται **περιφραστικά**).

2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών

193. Τα μονολεκτικά παραθετικά των επιθέτων στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, σχηματίζονται κανονικά από το θετικό, αφού στο θέμα (του αρσεν. γένους) προστεθούν ορισμένες καταλήξεις που λέγονται παραθετικές καταλήξεις. Οι πιο συνηθισμένες παραθετικές καταλήξεις είναι:

για το συγκριτικό: **-τερος, -τέρα, -τερον**

για το υπερθετικό: **-τατος, -τάτη, -τατον.**

Έτσι τα παραθετικά που σχηματίζονται με τις παραπάνω καταλήξεις είναι δευτερόκλιτα επίθετα, τρικατάληκτα με τρία γένη. Π.χ.

πτωχός	(θ. πτωχο-)	συγκρ. υπερθ.	πτωχό-τερος, πτωχό-τατος,	πτωχο-τέρα, πτωχο-τάτη,	πτωχό-τερον πτωχό-τατον
βαρύς	(θ. βαρυ-)	συγκρ. υπερθ.	βαρύ-τερος, βαρύ-τατος,	βαρυ-τέρα, βαρυ-τάτη,	βαρύ-τερον βαρύ-τατον
άληθής	(θ. άληθεσ-)	συγκρ. υπερθ.	άληθέσ-τερος, άληθέσ-τατος,	άληθεσ-τέρα, άληθεσ-τάτη,	άληθέσ-τερον άληθέσ-τατον
μέλας	(θ. μελαν-)	συγκρ. υπερθ.	μελάν-τερος, μελάν-τατος,	μελαν-τέρα, μελαν-τάτη,	μελάν-τερον μελάν-τατον
χαρίεις	(θ. χαριετ-)	συγκρ. υπερθ.	χαριέσ-τερος, χαριέσ-τατος,	χαριεσ-τέρα, χαριεσ-τάτη,	χαριέσ-τερον χαριέσ-τατον
άχαρις	(θ. άχαριτ-)	συγκρ. υπερθ.	άχαρίσ-τερος, άχαρίσ-τατος,	άχαρισ-τέρα, άχαρισ-τάτη,	άχαρίσ-τερον άχαρίσ-τατον

3. Τα παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος

194. Τα παραθετικά των δευτερόκλιτων επιθέτων διατηρούν το χαρακτήρα του θετικού ο, αν προηγείται συλλαβή φύσει ή θέσει μακρόχρονη (βλ. § 33)· τον εκτείνουν σε ω, αν προηγείται συλλαβή βραχύχρονη:

ξηρὸς	ξηρὸ-τερος	ξηρὸ-τατος
πτωχὸς	πτωχὸ-τερος	πτωχὸ-τατος
γενναῖος	γενναιὸ-τερος	γενναιὸ-τατος
θερμὸς	θερμὸ-τερος	θερμὸ-τατος
ἐνδοξος	ἐνδοξὸ-τερος	ἐνδοξὸ-τατος

αλλά: νέος νεώ-τερος νεώ-τατος· σοφὸς σοφώ-τερος σοφώ-τατος

4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών

195. Τα παραθετικά μερικών επιθέτων της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζονται κανονικά με την απλή προσθήκη των παραθετικών καταλήξεων -τερος, -τατος στο θέμα τους, παρά διαμορφώνονται από ἀ ν α λ ο γ ί α προς τα παραθετικά άλλων επιθέτων και λήγουν όπως αυτά (πβ. τα νεοελ.: ελαφρός - ελαφρύτερος όπως το βαρύτερος, χοντρός - χοντρύτερος όπως το παχύτερος, αντί για τα κανονικά ελαφρότερος, χοντρότερος).

Έτσι διαμορφώνονται οι ακόλουθες ἀ ν α λ ο γ ι κ έ ς π α ρ α θ ε τ ι κ έ ς κ α τ α λ ή ξ ε ι ς :

α) -έστερος, -έστατος

Κατά τα παραθετικά των σιγμόληκτων επιθέτων σε -ης, -ες (άληθής, άληθέσ-τε-ρος, άληθέσ-τατος) σχηματίζουν τα παραθετικά τους τα τριτόκλιτα επίθετα σε -ων, -ον (γεν. -ονος), καθώς και τα επίθετα άκρατος (=αυτός που δεν έχει ανακατευτεί με άλλον, ανόθευτος), άσμενος (= ευχαριστημένος), έρρωμένος (= δυνατός) και πένης:

σώφρων	(θ. σωφρον-)	σωφρον-έσ-τερος	σωφρον-έσ-τατος
εύδαιμων	(θ. εύδαιμον-)	εύδαιμον-έσ-τερος	εύδαιμον-έσ-τατος κ.ά.
άκρατος	(θ. άκρατο-)	άκρατ-έσ-τερος	άκρατ-έσ-τατος (και άκρατό-τατος)
άσμενος	(θ. άσμενο-)	άσμεν-έσ-τερος	άσμεν-έσ-τατος
	(και	άσμενώ-τερος	άσμενώ-τατος)
έρρωμένος	(θ. έρρωμενο-)	έρρωμεν-έσ-τερος	έρρωμεν-έσ-τατος
πένης	(θ. πηνητ-)	πην-έσ-τερος	πην-έσ-τατος

β) -ούστερος, -ούστατος

Το επίθετο άπλοϋς και τα συνηρημένα επίθετα της β' κλίσης με β' συνθ. το όνομα νοϋς σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ούστερος, -ούστατος (κατά τα παραθετικά σε -έστερος, -έστατος με συναίρεση):

άπλοῦς	(θ. άπλοο-)	άπλοῦστερος	άπλοῦστατος
εὔνους	(θ. εὔνοο-)	εὔνοῦστερος	εὔνοῦστατος
	(από το)	εὔνο-έσ-τερος	άπλο-έσ-τατος)
	(από το)	εὔνο-έσ-τερος	εὔνο-έσ-τατος)

Υ) -ίστερος, -ίστατος

Τα μονοκατάληκτα επίθετα ἄρπαξ, βλάξ, λάλος (= φύλαρος), κλέπτης, πλεονέκτης σχηματίζουν τα παραθετικά τους σε -ίστερος, -ίστατος (κατά τα παραθετικά του ἄχαρις: ἀχαρίστερος, ἀχαρίστατος· βλ. § 193):

ἄρπαξ	(θ. ἄρπαγ-)	ἄρπαγ-ίσ-τερος	ἄρπαγ-ίσ-τατος
βλάξ	(θ. βλακ-)	βλακ-ίσ-τερος	βλακ-ίσ-τατος
λάλος	(θ. λαλο-)	λαλ-ίσ-τερος	λαλ-ίσ-τατος
κλέπτης	(θ. κλεπτα-)	κλεπτ-ίσ-τερος	κλεπτ-ίσ-τατος
πλεονέκτης	(θ. πλεονεκτα-)	πλεονεκτ-ίσ-τερος	πλεονεκτ-ίσ-τατος

δ) -αίτερος, -αίτατος

Το επίθ. παλαιός σχηματίζει τα παραθετικά του με θέμα το επίρρ. πάλαι σε -αίτερος, -αίτατος:

παλαιός   παλαίτερος   παλαίτατος

Ανάλογα προς αυτό σχηματίστηκαν τα παραθετικά:

γεραιός (= γέροντας,   γεραί-τερος   γεραίτατος
σεβαστός)

σχολαΐος (=αργός,   σχολαί-τερος   σχολαί-τατος
αργοκίνητος)

Από αυτά αποσπάστηκε η κατάληξη -αίτερος, -αίτατος, με την οποία σχηματίζουν τα παραθετικά τους ορισμένα επίθετα σε -ος:

ἴσος	ἰσ-αί-τερος	ἰσ-αί-τατος
------	-------------	-------------

ὄψιος (= ὄψιμος)	ὄψι-αί-τερος	ὄψι-αί-τατος
---------------------	--------------	--------------

(πλησίος)	πλησι-αί-τερος	πλησι-αί-τατος
-----------	----------------	----------------

πρῶος (από το πρῶιος = πρωινός)	πρω-αί-τερος	πρω-αί-τατος
---------------------------------------	--------------	--------------

εὐΐδιος	εὐδι-αί-τερος	εὐδι-αί-τατος
	(και εὐδιέσ-τερος	εὐδιέσ-τατος)

ἤσυχος	ἤσυχ-αί-τερος	ἤσυχ-αί-τατος
--------	---------------	---------------

	(και ήσυχώ-τερος	ήσυχώ-τατος)
ίδιος	ίδι-αί-τερος	ίδι-αί-τατος
	(και) ιδιώ-τερος	ιδιώ-τατος)
φίλος	φιλ-αί-τερος	φιλ-αί-τατος
	(και φιλ-ίων ή	φίλ-τατος)
	φίλ-τερος	

5. Ανώμαλα παραθετικά (σε -ίων, -ιστος)

196. Μερικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής δε σχηματίζουν τα παραθετικά τους με τις παραθετικές κατάληξεις -τερος, -τατος, παρά παίρνουν στο συγκριτικό την κατάληξη -ίων (αρσ. και θηλ.), -ιον (ουδέτ.) και στο υπερθετικό την κατάληξη -ιστος, -ίστη, -ιστον. Επειδή τα παραθετικά αυτά σχηματίζονται πολλές φορές με διάφορες φθογγικές παθήσεις ή και με θέμα διαφορετικό από το θέμα του θετικού, λέγονται **ανώμαλα παραθετικά**. Τα επίθετα αυτά είναι:

Θετικός	Συγκριτικός	
1. αίσχρòς	ò, ή αίσχίων	τò αΐσχιον
2. έχθρòς	ò, ή έχθίων και ομαλά	τò ἔχθιον έχθρό-τερος
3. ήδύς	ò, ή ήδίων	τò ήδιον
4. καλòς	ò, ή καλλίων	τò κάλλιον
5. μέγας	ò, ή μείζων	τò μεΐζον
6. ράδιος	ò, ή ράων	τò ρᾶον
7. ταχύς	ò, ή θάπτων	τò θᾶπτον
8. άγαθòς	ò, ή άμείνων	τò ᾗμεινον
»	ò, ή βελτίων	τò βέλτιον
»	ò, ή κρείπτων	τò κρείπτον
»	ò, ή λώνων	τò λῶον
9. κακòς	ò, ή κακίων	τò κάκιον
»	ò, ή χείρων	τò χείρον
10. μακρòς		μακρό-τερος
»		-
11. μικρòς		μικρό-τερος
»	ò, ή έλάπτων	τò έλαπτον
»	ò, ή ήπτων	τò ήπτον
12. όλίγος	ò, ή μείων	τò μείον
13. πολύς	ò, ή πλείων	τò πλέον

Υπερθετικός	(θέμα)
αἴσχιος	(αἴσχ-, πβ. αἴσχ-ος)
ἔχθιστο	(ἐχθ-, πβ. ἔχθ-ος = ἐχθρα)
ἐχθρό-τατος	(ἐχθρο-)
ἥδιστος	(ἡδ-)
κάλλιστος	(καλλ-, πβ. κάλλ-ος)
μέγιστος	(μεγ-)
ῥᾶστος	(ῥα-)
τάχιστος	(θαχ-)
ἄριστος	(ἀμεν- και ἀρ-, πβ. ἀρ-ετή)
βέλτιστος	(βελτ-)
κράτιστος	(κρετ-, κρατ-, πβ. κράτ-ος)
λῶστος	(λω-)
κάκιστος	(κακ-)
χείριστος	(χερ-, χειρ-)
μακρό-τατος	(ομαλά)
μήκιστος	(μηκ-, πβ. μῆκ-ος)
μικρό-τατος	(ομαλά)
ἐλάχιστος	(ἐλαχ-)
επίρρ. ἥκιστα	(ἡκ-)
ὀλίγιστος	(με-, ὀλιγ-)
πλεῖστος	(πλε-)

6. Κλίση των συγκριτικών σε -ίων, -ιον (και -ων, -ον)

197. Τα συγκριτικά σε -ίων, -ιον (ή -ων, -ον) είναι δικατάληκτα επίθετα της γ' κλίσης με τρία γένη και κλίνονται κατά το ακόλουθο παράδειγμα (πβ. § 178):

(θ. βελτιον-, βελτιοσ-)

Ενικός αριθμός

ον.	ὁ	ἡ	βελτίων	τὸ	βέλτιον
γεν.	τοῦ	τῆς	βελτίον-ος	τοῦ	βελτίον-ος
δοτ.	τῷ	τῇ	βελτίον-ι	τῷ	βελτίον-ι
αιτ.	τὸν	τὴν	βελτίον-α ἢ βελτίω	τὸ	βέλτιον
κλ.	(ὦ)		βέλτιον	(ὦ)	βέλτιον

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἱ	αἱ	βελτίον-ες ἢ βελτίους	τὰ	βελτίον-α ἢ βελτίω
γεν.	τῶν		βελτιόν-ων	τῶν	βελτιόν-ων
δοτ.	τοῖς	ταῖς	βελτίοσι(ν)	τοῖς	βελτίοσι(ν)
αιτ.	τούς	τάς	βελτίον-ας ἢ βελτίους	τὰ	βελτίον-α ἢ βελτίω
κλ.	(ὦ)		βελτίον-ες ἢ βελτίους	(ὦ)	βελτίον-α ἢ βελτίω

**Δυϊκός (και για τα τρία γένη) ον., αιτ., κλ. βελτίον-ε -
γεν., δοτ. βελτιόν-οιν**

7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών

198. Τα περιφραστικά παραθετικά (βλ. § 192) σχηματίζονται στην αρχαία ελληνική, όπως και στη νέα, με το θετικό του επιθέτου και με ορισμένο ποσοτικό επίρρημα εμπρός από αυτό. Έτσι ο συγκριτικός βαθμός σχηματίζεται με το επίρρ. μάλλον και ο υπερθ. με το επίρρ. μάλιστα εμπρός από το θετικό:

θετ. έπιμελής συγκρ. μάλλον έπιμελής

υπερθ. μάλιστα έπιμελής

(πβ. τα νεοελλ.: μικρός - πιο μικρός - ο πιο μικρός ή πολύ μικρός).

199. Όλα τα επίθετα που σχηματίζουν μονολεκτικά παραθετικά μπορούν να σχηματίσουν παράλληλα και περιφραστικά παραθετικά. Σχηματίζουν τα παραθετικά τους μόνο περιφραστικά οι μετοχές και μερικά μονοκατάληκτα επίθετα που χρησιμοποιούνται και ως ουσιαστικά.

200. 1) Μετοχές: δυνάμενος - μάλλον δυνάμενος - μάλιστα δυνάμενος· συμφέρων - μάλλον συμφέρων - μάλιστα συμφέρων· ώφελών - μάλλον ώφελών - μάλιστα ώφελών κ.ά. (πβ. τα νεοελλ.: αντρειωμένος - πιο αντρειωμένος - ο πιο αντρειωμένος ή πολύ αντρειωμένος).

2) Μονοκατάληκτα επίθετα: εΐρων - μάλλον εΐρων - μάλιστα εΐρων· ένδακρυς - μάλλον ένδακρυς - μάλιστα ένδακρυς. Έτσι και τα εΐελπισ, κόλαξ, ύβριστής, φιλόγελως κ.ά.

8. Ελλειπτικά παραθετικά

201. Σε μερικά επίθετα λείπει ο θετικός βαθμός ή και ένας από τους δύο άλλους βαθμούς. Τα παραθετικά των επιθέτων αυτών λέγονται **ελλειπτικά παραθετικά**.

Τα περισσότερα ελλειπτικά παραθετικά παράγονται από επιρρήματα, προθέσεις ή μετοχές:

	συγκριτικός	υπερθετικός
1. (ἄνω)	άνω-τερος	άνω-τατος
2. (κάτω)	κατώ-τερος	κατώ-τατος
3. (πρὸ)	πρό-τερος	πρῶτος (πρό-ατος)
4. (ὑπὲρ)	ὑπέρ-τερος	ὑπέρ-τατος
5. (ἐπικρατῶν)	ἐπικρατ-έστερος	-
6. (προτιμώμενος)	προτιμό-τερος	-
7. -	ὔστερος	ὔστατος
8. -	-	ὔπατος
9. -	-	ἔσχατος

202. Μερικά επίθετα δε σχηματίζουν παραθετικά, γιατί φανερώνουν ιδιότητα, ποιότητα ή κατάσταση που δεν παρουσιάζει βαθμούς. Τέτοια επίθετα είναι:

1) όσα φανερώνουν ύλη: λίθινος, άργυροῦς, γήινος· τοπική ή χρονική σχέση: χερσαῖος, θαλάσσιος, θερινός, ήμερήσιος· μέτρο: σταδιαῖος, πηχυαῖος· καταγωγή, συγγένεια: πατρῷος, μητρικός· μόνιμη κατάσταση: θνητός, νεκρὸς κ.ά.

2) μερικά σύνθετα με α' συνθετικό το στερητικό ά- (βλ. § 423, α): άθάνατος, άυλος, άυπνος, άψυχος κ.ά.

3) μερικά σύνθετα με α' συνθετικό το επίθετο πᾶς ή την πρόθ. ύπερ (που έχουν μόνα τους υπερθετική σημασία): πάνσοφος, πάντιμος, πάγκαλος - ύπερμεγέθης, ύπέρλαμπρος κ.ά.

9. Παραθετικά επιρρημάτων

203. Πολλά επιρρήματα (βλ. § 362) της αρχαίας επιδέχονται σύγκριση και γι' αυτό σχηματίζουν παραθετικά (όπως και στη νέα: ωραία - ωραιότερα ή πιο ωραία - ωραιότατα ή πάρα πολύ ωραία).

Σχηματίζουν έτσι παραθετικά στην αρχαία ελληνική:

1) Επιρρήματα σε -ως που παράγονται από επίθετα.

Τα επιρρήματα αυτά στον συγκριτικό έχουν τύπο όμοιο με την ενική αιτιατ. του ουδετ. του συγκριτικού επιθέτου και στον υπερθετικό έχουν τύπο όμοιο με την πληθυντική αιτιατ. του ουδετέρου του υπερθετικού επιθέτου:

(δίκαιος)	δικαίως	δικαιότερον	δικαιότατα
(σοφός)	σοφῶς	σοφώτερον	σοφώτατα
(άληθής)	άληθῶς	άληθέστερον	άληθέστατα
(σώφρων)	σωφρόνως	σωφρονέστερον	σωφρονέστατα
(ήδύς)	ήδέως	ήδιον	ήδιστα
(καλός)	καλῶς	κάλλιον	κάλλιστα κ.ά.

2) Τα επιρρήματα εὔ (αντίστοιχο του επιθέτου άγαθός), ὀλίγον και πολύ:

εὖ - ἄμεινον - ἄριστα και βέλτιον - βέλτιστα και κρεῖττον - κράτιστα.

ὀλίγον - μείον - ὀλίγιστα και ἔλαττον - ἐλάχιστα και ἥττον - ἥκιστα.

πολύ - πλέον - πλεῖστα (ἢ πλεῖστον).

3) Το επίρρ. **μάλα** (= πολύ), που οι τρεις βαθμοί του είναι: θετ. μάλα - συγκριτ. μᾶλλον - υπερθ. μάλιστα.

4) Μερικά τοπικά επιρρήματα που παίρνουν παραθετικές καταλήξεις **-τέρω, -τάτω**:

θετ. ἄνω	συγκρ. ἄνωτέρω	υπερθ. ἄνωτάτω
» ἄπωθεν (=μακριά)	» ἄπωτέρω	» ἄπωτάτω
» ἐγγύς (= κοντά)	» ἐγγυτέρω	» ἐγγυτάτω και
» »	» ἐγγύτερον	» ἐγγύτατα και
» »	» ἔγγιον	» ἔγγιστα
» ἔξω	» ἐξωτέρω	» ἐξωτάτω
» ἔσω (και εἴσω)	» ἐσωτέρω	» ἐσωτάτω
» κάτω	» κατωτέρω	» κατωτάτω
» πόρρω	» πορρωτέρω	» πορρωτάτω
» πέρα	» περαιτέρω	» —

5) Μερικά χρονικά επιρρήματα με παραθετικές καταλήξεις -(αί)τερον, -(αί)τατα (βλ. § 195, δ)

θετ. πάλαι	συγκρ. παλαίτερον	υπερθ. παλαίτατα
» πρῶι	» πρωιαίτερον	» πρωιαίτατα ή
» »	» πρωαίτερον	» πρωαίτατα
» ὀψέ (= αργά)	» ὀψιαίτερον	» ὀψιαίτατα

204. Και τα παραθετικά των επιρρημάτων, όπως και των επιθέτων, εκφέρονται κάποτε περιφραστικά με το μάλλον, μάλιστα και το θετικό· π.χ.

θετ. σοφῶς	συγκρ. μάλλον σοφῶς	υπερθ. μάλιστα σοφῶς
» ήδέως	» μάλλον ήδέως	» μάλιστα ήδέως

18ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

205. Αριθμητικά λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν αριθμούς ή παράγονται από ονόματα αριθμών.

Τα αριθμητικά είναι επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα.

Α' . Αριθμητικά επίθετα

1) Είδη αριθμητικών επιθέτων

206. Τα αριθμητικά επίθετα είναι **απόλυτα, τακτικά, χρονικά, πολλαπλασιαστικά και αναλογικά.**

α) Τα απόλυτα αριθμητικά (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν απλώς ένα ορισμένο πλήθος από όντα: **εἷς** (ὀπλίτης), **μία** (ναῦς), **ἓν** (ὄπλον), **δέκα** (τάλαντα).

β) Τα τακτικά αριθμητικά (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν την τάξη, δηλ. τη θέση που κατέχει ένα ορισμένο ον σε μια σειρά από ὁμοιά του: **πρῶτος** (μῆν), **δευτέρα** (ἡμέρα), **τρίτον** (ἔτος)· αυτά λήγουν ως το 19 σε **-τος** (εκτός από το δεύτερος, ἔβδομος, ὄγδοος) και από τα 20 και πέρα σε **-στός**: (τρία) τρίτος, (ἔξι) ἕκτος - (εἴκοσι) εἰκοστός - ἑκατὸν (ἑκατοστός).

γ) Τα χρονικά αριθμητικά (που δεν τα έχει η νέα ελληνική) φανερώνουν χρόνο, δηλ. ποια ημέρα, από τότε που άρχισε, τελειώνει κάποια ενέργεια· αυτά σχηματίζονται από το θέμα των τακτικών και λήγουν σε **-αῖος**: (δεύτερος) δευτεραῖος, (τρίτος) τριταῖος, (τέταρτος) τεταρταῖος κτλ. (αυτός που γίνεται τη δεύτερη, την τρίτη, την τέταρτη κτλ. ημέρα από την ημέρα που άρχισε)· π.χ. δευτεραῖος ἀφίκετο (= ἔφτασε τη δεύτερη ημέρα από τότε που ξεκίνησε).

δ) Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν από πόσα απλά μέρη απαρτίζεται κάτι· αυτά λήγουν σε **-πλοῦς** και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών:

(τρία) τριπλοῦς, (έννέα) έννεαπλοῦς, (δέκα) δεκαπλοῦς.

ε) Τα αναλογικά αριθμητικά (όπως και στη νέα ελληνική) φανερώνουν ποια είναι η αναλογία ενός ποσού προς ένα άλλο του ίδιου είδους, δηλ. πόσες φορές το ένα είναι μεγαλύτερο από το άλλο· αυτά λήγουν σε -πλάσιος και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών: (δύο, θ. δι-) διπλάσιος, (τρία) τριπλάσιος.

2) Κλίση των αριθμητικών επιθέτων

207. Από τα απόλυτα αριθμητικά:

α) Τα τέσσερα πρώτα κλίνονται έτσι:

(1)	εἷς μία ἓν Ενικός αριθμός			(2) δύο Δυϊκός αριθμός (και για τα τρία γένη)
	αρσ.	θηλ.	ουδ.	
ον.	εἷς	μία	ἓν	δύο
γεν.	ένος	μιᾶς	ένος	δυοῖν
δοτ.	ἐνὶ	μιᾶ	ἐνὶ	δυοῖν
αιτ.	ἓνα	μίαν	ἓν	δύο

(3)	τρεῖς τρία Πληθυντικός		(4) τέτταρες τέτταρα Πληθυντικός	
	αρσ. και θηλ.	ουδ.		αρσ. και θηλ.
ον.	τρεῖς	τρία	τέτταρες	τέτταρα
γεν.	τριῶν	τριῶν	τεττάρων	τεττάρων
δοτ.	τρισι(ν)	τρισι(ν)	τέτταρσι(ν)	τέτταρσι(ν)
αιτ.	τρεῖς	τρία	τέτταρας	τέτταρα

β) Τα από το πέντε ως το έκατον είναι άκλιτα: οί πέντε όπλίται, τῶν πέντε όπλιτῶν, τοῖς εἴκοσιν όπλίταις, τῶν τριάκοντα τυράννων κτλ.

Τα από το διακόσιοι, -αι, -α και πέρα είναι τρικατάληκτα επίθετα με τρία γένη και κλίνονται μόνο στον πληθυντικό: οί διακόσιοι όπλίται, τῶν διακοσίων ήμερῶν, τοῖς διακοσίοις ὄπλοις - οί τριακόσιοι όπλίται, τῶν τριακοσίων νεῶν κτλ.· έτσι και χίλιοι, -αι, -α (βλ. § 158 κ.ά.).

208. Τα τακτικά, τα χρονικά και τα αναλογικά αριθμητικά κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον ή-ος, -α, -ον (πβ. § 158): τακτικά: πρῶτος, πρώτη, πρῶτον - δεύτερος, δευτέρα, δεύτερον κτλ. χρονικά: δευτεραῖος, δευτεραία, δευτεραῖον - τριταῖος, -αία, -αῖον κτλ. αναλογικά: διπλάσιος, -ία, -ιον - τριπλάσιος, -ία, -ιον κτλ.

209. Τα πολλαπλασιαστικά αριθμητικά κλίνονται όπως τα συνηρημένα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης σε -ους, -ῆ, -οῦν (βλ. § 162, α):

(ἀπλόος) ἀπλοῦς (ἀπλόη) ἀπλῆ (ἀπλόον) ἀπλοῦν
(διπλόος) διπλοῦς (διπλόη) διπλῆ (διπλόον) διπλοῦν
κτλ.

Β' . Αριθμητικά ουσιαστικά

210. Τα αριθμητικά ουσιαστικά (όπως και στη νέα ελληνική) σημαίνουν αφηρημένη αριθμητική ποσότητα, δηλ. πλήθος από όμοιες μονάδες οποιουδήποτε είδους. Αυτά είναι όλα θηλυκά (αφηρημένα ουσιαστικά) σε -ὰς και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των

απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: δυ-άς (= σύνολο από δύο μονάδες), τρι-άς (= σύνολο από τρεις μονάδες) κτλ.

211. Τα αριθμητικά ουσιαστικά κλίνονται όπως τα θηλυκά οδοντικόληκτα της γ' κλίσης σε -άς, γεν. -άδος: ἡ δυάς, τῆς δυάδος κτλ. - ἡ τριάς, τῆς τριάδος κτλ. (πβ. § 122, γ).

Γ' Αριθμητικά επιρρήματα

212. Τα αριθμητικά επιρρήματα της αρχαίας ελληνικής φανερώνουν πόσες φορές επαναλαμβάνεται κάτι. Αυτά λήγουν σε -άκις ή -κις και τα περισσότερα σχηματίζονται από το θέμα των απόλυτων αριθμητικών επιθέτων: πεντ-άκις (πέντε φορές), ἕξ-άκις (έξι φορές), ἑπτά-κις (εφτά φορές). Αλλά των τριών πρώτων αριθμητικών τα επιρρήματα είναι: του εἷς - ἄπαξ (= μία μόνο φορά), του δύο - δῖς (= δύο φορές), του τρία - τρίς (= τρεις φορές). Του ἑννέα είναι το ἑν-άκις (= εννέα φορές).

Παρατηρήσεις στα αριθμητικά

α) Θέματα των αριθμητικών

213. 1. Το απόλυτο αριθμητικό εἷς σχηματίζει το αρσ. και το ουδέτ. από το θέμα ἑν- (αρσ. ἑν-ς = εἷς βλ. § 64, 4) και το θηλ. από το θ. μι- (μία). Από το θ. του απόλυτου αριθμητικού εἷς δεν παράγεται κανένα άλλο αριθμητικό εκτός από το ουσιαστικό ἑν-άς· καθένα από τα άλλα αριθμητικά που αντιστοιχούν στο απόλυτο εἷς σχηματίζεται από ιδιαίτερο θέμα: πρῶ-τος, ἀπλοῦς, μονάς, ἄπαξ.

2. Το **δύο** έχει δύο θέματα: α) θ. δυ-: δυ-άς· β) θ. δι-: δι-ακόσιοι, δι-πλοῦς, δι-πλάσιος, δί-ς· επίσης και τα σύνθετα δι-μερής, δί-πους, δι-ώβολον κτλ. (το δεύτερος από το ρ. δεύομαι = υστερώ).

3. Το **τρεις** σχηματίζει από το θ. τρεϊ- μόνο την ονομαστ. και αιτιατ. του αρσ. και του θηλ. (τρέϊ-ες = τρείς)· οι άλλες πτώσεις, καθώς και όλα τα παράγωγα του σχηματίζονται από το θ. τρι-: τρι-ῶν, τρι-σί, τρί-α· τρι-άκοντα, τρι-ακόσιοι, τρί-τος, τρι-ταῖος, τρι-πλοῦς, τρι-πλάσιος· τρί-ς· επίσης και τα σύνθετα τρι-μερής, τρί-πους κτλ.

4. Το **τέτταρες** (ή **τέσσαρες**) έχει: α) θ. τετταρ-: τέτταρ-ες, τετταρ-άκοντα· β) θ. τετρα-: τετρα-κόσιοι, τετρα-πλοῦς, τετρα-πλάσιος, τετράς, τετράκις· γ) θ. τεταρ-: τέταρ-τος, τεταρ-ταῖος.

5. Το **πέντε** έχει: α) θ. πεντ-: πέντ-ε, πεντ-ήκοντα, πεντ-απλοῦς, πενταπλάσιος, πεντάκις· β) θ. πεμπ-: πέμπ-τος, πεμπ-ταῖος, πεμπάς.

6. Το **ἕξ** έχει: α) θ. ἕξ- (ἐκ-σ-): ἕξ, ἕξήκοντα, ἕξακόσιοι, ἕξαπλοῦς, ἕξαπλάσιος (ἕξάς), ἕξάκις· β) θ. ἐκ-: ἕκ-τος, ἐκ-καίδεκα.

7. Το **ἑπτὰ** έχει: α) θ. ἑπτ-: ἑπτά, ἑπτα-κόσιοι, ἑπταπλοῦς, ἑπταπλάσιος (ἑπτάς), ἑπτά-κις· β) θ. ἑβδομ-: ἑβδομ-ήκοντα, ἑβδομ-ος, ἑβδομ-αῖος, (ἑβδομ-άς).

8. Το **ὀκτώ** έχει: α) θ. ὀκτ-: ὀκτώ, ὀκτ-ακόσιοι, ὀκταπλοῦς, ὀκταπλάσιος, ὀκτάς, ὀκτά-κις· β) ὀγδο-: ὀγδο-ήκοντα, ὀγδο-ος (ὀγδοαῖος), ὀγδοάς.

9. Το **έννέα** έχει: α) θ. ἑννε-: ἑννέα, ἑννεαπλοῦς,

έννεαπλάσιος, έννεάς· β) θ. ένεν-: ένεν-ήκοντα, ένεν-ηκοστός, ένεν-ηκοντάκις· γ) θ. ένα-: ένα-τος, έναταῖος, ένακις, ένακόσιοι, ένακοσιοστός, ένακοσιάκις.

β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών

214. Οι σύνθετοι αριθμοί, δηλ. οι αριθμοί που απαρτίζονται από μονάδες και δεκάδες, εκατοντάδες, χιλιάδες κτλ., κανονικά εκφέρονται στην αρχαία ελληνική με τρεις τρόπους: 1) προτάσσεται ο κάθε φορά μικρότερος πριν από το μεγαλύτερο με το σύνδεσμο καὶ ανάμεσά τους: τρεῖς καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν (123) - τρίτος καὶ εἰκοστός καὶ ἑκατοστός (123ος)· 2) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο με το σύνδεσμο καὶ ανάμεσά τους: ἑκατὸν καὶ εἴκοσι καὶ τρία· ἑκατοστός καὶ εἰκοστός καὶ τρίτος· 3) προτάσσεται ο κάθε φορά μεγαλύτερος πριν από το μικρότερο χωρίς να μεσολαβεί ο σύνδεσμος καὶ ὅπως στη νέα ελληνική): ἑκατὸν εἴκοσι τρεῖς - ἑκατοστός εἰκοστός τρίτος.

Αλλά αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και το ὀκτώ ή το έννέα (18, 19· 28, 29· 38, 39· 48, 49 κτλ.) εκφέρονται συνήθως περιφραστικά με την αφαίρεση μιας ή δύο μονάδων από την αμέσως ανώτερη δεκάδα (ὅπως σήμερα λέμε εἴκοσι παρά δύο, τριάντα παρά ένα κτλ.)· για την περίφραση αυτή χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι τη μετοχή του ενεστ. του ρ. δέω (= χρειάζομαι, έχω ἔλλειψη) στον κατάλληλο κάθε φορά τύπο μαζί με τη γεν. ένος ή μιᾶς ή δυοῖν: δυοῖν δέοντα εἴκοσι τάλαντα (= τάλαντα που χρειάζονται δύο για να γίνουν 20, δηλ. εἴκοσι παρά

δύο = 18), μιᾶς δέουσαι εἴκοσι τριήρεις (= 19), δυοῖν δέον τριακοστὸν ἔτος (280), ἐνὸς δέοντες τριάκοντα ἄνδρες (29) κτλ.

γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών

215. Για την εκφορά των κλασματικών αριθμών οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα απόλυτα αριθμητικά όχι μόνο στον αριθμητή (όπως εμείς σήμερα), παρά και στον παρονομαστή, πάντοτε μαζί με το άρθρο, και συνόδευαν ή τον παρονομαστή με τη λέξη μέρος στη γεν. του πληθ. (γεν. διαιρετική) ή τον αριθμητή με τη λέξη μοῖρα (= μερίδιο)· π.χ. ο κλασματικός αριθμός $2/7$ λεγόταν: τῶν ἐπτὰ μερῶν τὰ δύο ἢ τῶν ἐπτὰ αἱ δύο μοῖραι.

216. Αν ο παρονομαστής ήταν μόνο κατά μία μονάδα μεγαλύτερος από τον αριθμητή, τότε έλεγαν μόνο τον αριθμητή μαζί με τη λέξη μέρος, χωρίς ν' αναφέρουν τον παρονομαστή: τὰ δύο μέρη (= $2/3$), τὰ τρία μέρη (= $3/4$), τὰ ἐννέα μέρη (= $9/10$) κτλ.

δ) Γραφική παράσταση των αριθμών

217. Για να παραστήσουν τους αριθμούς οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα 24 γράμματα του αλφαβήτου. Τα γράμματα αυτά τα χώριζαν σε τρεις ομάδες (α - θ, ι - π και ρ - ω) και σημείωναν μια κεραία προς τα επάνω και δεξιά για τις μονάδες, δεκάδες ή εκατοντάδες. Από τις τρεις αυτές ομάδες η πρώτη χρησίμευε για την παράσταση των απλών μονάδων ($\alpha' = 1$, $\beta' = 2$, $\gamma' = 3$ κτλ.), η δεύτερη για την παράσταση των δεκάδων ($\iota' = 10$,

κ' = 20, λ' = 30 κτλ.) και η τρίτη για την παράσταση των εκατοντάδων (ρ' = 100, σ' = 200, τ' = 300 κτλ.). Χρησιμοποιούσαν όμως και τρία ακόμα σημεία, ένα για κάθε ομάδα· έτσι ο αριθμός 6 γραφόταν με το αρχαίο δίγαμμα, δηλ. με το σημείο Ϛ' (στίγμα)¹, ο αριθμός 90 με το σημείο ϗ' (κόππα, αντίστοιχο προς το λατινικό q που αρχαιότερα ήταν γράμμα της ελληνικής ανάμεσα από το π και ρ) και ο αριθμός 900 με το σημείο Ϡ' (σαμπί).

Οι χιλιάδες παριστάνονταν με τα ίδια σημεία, αλλά με την κεραία προς τα κάτω και αριστερά ,α = 1000, ,β = 2000, ,γ = 3000, ,δ = 4000, ,ε = 5000, ,ς = 6000 κτλ. ,αωκα' = 1821, ,αϠνθ' = 1959, ,αϠο' = 1970.

---

1. Το δίγαμμα που είχε το αρχαιότατο ελληνικό αλφάβητο (§ 16, σημ.) γραφόταν ως αριθμός και με το σημείο Ϛ.

218. ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΩΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά
1	α'	εἷς, μία, ἓν	πρῶτος, πρώτη, πρῶτον	ἀπλοῦς
2	β'	δύο	δεύτερος, -έρα, -ερον	διπλοῦς
3	γ'	τρεις, τρία	τρίτος, -η, -ον	τριπλοῦς
4	δ'	τέσσαρες, τέσσαρα	τέταρτος, -άρτη, -αρτον	τετραπλοῦς
5	ε'	πέντε	πέμπτος, -η, -ον	πενταπλοῦς
6	ς'	ἕξ	ἕκτος, -η, -ον	ἕξαπλοῦς
7	ζ'	ἑπτὰ	ἕβδομος, -όμη, -ομον	ἑπταπλοῦς
8	η'	ὀκτώ	ὀγδοος, -όη, -ον	ὀκταπλοῦς
9	θ'	ἐννέα	ἕνατος, ἐνάτη, ἕνατον	ἐννεαπλοῦς

Αναλογικά	Χρονικά	Ουσια- στικά	Επιρρήματα
—	—	μονὰς	ἄπαξ
διπλάσιος	δευτεραῖος	δυὰς	δῖς
τριπλάσιος	τριταῖος	τριὰς	τρίς
τετραπλάσιος	τεταρταῖος	τετρὰς	τετράκις
πενταπλάσιος	πεμπταῖος	πεμπὰς	πεντάκις
ἑξαπλάσιος	—	ἑξὰς	ἑξάκις
ἑπταπλάσιος	—	ἑπτὰς (και ἑβδομάς)	ἑπτάκις
ὀκταπλάσιος	—	ὀκτὰς	ὀκτάκις
ἑννεαπλάσιος	ἑναταῖος	ἑννεὰς	ἑνάκις

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά
10	ι'	δέκα	δέκατος	δεκαπλοῦς
11	ια'	ένδεκα	ένδέκατος	ένδεκαπλοῦς
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκαπλοῦς
13	ιγ'	τρεις (τρία) και δέκα	τρίτος και δέκατος	—
14	ιδ'	τέτταρες (-ρα) και δέκα	τέταρτος και δέκατος	—
15	ιε'	πεντεκαίδεκα	πέμπτος και δέκατος	—
16	ις'	έκκαίδεκα	έκτος και δέκατος	—
17	ιζ'	έπτακαίδεκα	έβδομος και δέκατος	—
18	ιη'	όκτωκαίδεκα	όγδοος και δέκατος	—
19	ιθ'	έννεακαίδεκα	ένατος και δέκατος	—
20	κ'	εΐκοσι(ν)	εΐκοστός	εΐκοσαπλοῦς

	Αναλογικά	Χρονικά	Ουσια- στικά	Επιρρήματα
	δεκαπλάσιος	δεκαταῖος	δεκάς	δεκάκις
	ένδεκαπλάσιος	ένδεκαταῖος	ένδεκάς	ένδεκάκις
	δωδεκαπλάσι- ος	δωδεκα- ταῖος	δωδεκάς	δωδεκάκις
	—	—	—	τρισκαιδεκά- κις
	—	—	—	τετρακαιδε- κάκις
	—	—	—	πεντεκαιδε- κάκις
	—	—	—	έκκαιδεκάκις
	—	—	—	έπτακαιδε- κάκις
	—	—	—	όκτωκαιδε- κάκις
	—	—	—	έννεακαιδε- κάκις
	εικοσαπλάσιος	—	εικάς	εικοσάκις

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά	
30	λ'	τριάκοντα	τριακοστός	—	
40	μ'	τετταράκοντα	τετταρακοστός	—	
50	ν'	πεντήκοντα	πεντηκοστός	—	
60	ξ'	έξήκοντα	έξηκοστός	—	
70	ο'	έβδομήκοντα	έβδομηκοστός	—	
80	π'	όγδοήκοντα	όγδοηκοστός	—	
90	η'	ένενήκοντα	ένενηκοστός	—	
100	ρ'	έκατόν	έκατοστός	έκατονταπλοῦς	
200	σ'	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστός	—	
300	τ'	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστός	—	
400	υ'	τετρακόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστός	—	

	Αναλογικά	Χρονικά	Ουσια- στικά	Επιρρήματα
	—	—	τριακάς	τριακοντάκις
	—	—	—	τετταρακον- τάκις
	—	—	—	πεντηκοντά- κις
	—	—	—	έξηκοντάκις
	—	—	—	έβδομηκον- τάκις
	—	—	—	όγδοηκοντά- κις
	—	—	—	ένενηκοντά- κις
	έκατονταπλά- σιος	—	έκα- τοντάς	έκατοντάκις
	—	—	—	διακοσιάκις
	—	—	—	τριακοσιάκις
	—	—	—	τετρακοσιά- κις

Αραβικά ψηφία	Αρχ. ελλ. σημεία	Απόλυτα	Τακτικά	Πολλαπλασιαστικά	
500	ϕ'	πεντακόσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστός	—	
600	χ'	έξακόσιοι, -αι, -α	έξακοσιοστός	—	
700	ψ'	έπτακόσιοι, -αι, -α	έπτακοσιοστός	—	
800	ω'	όκτακόσιοι, -αι, -α	όκτακοσιοστός	—	
900	ϑ'	ένακόσιοι, -αι, -α	ένακοσιοστός	—	
1000	,α	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστός	—	
2000	,β	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστός	—	
10000	,ι	μύριοι, -αι, -α	μυριοστός	—	
20000	,κ	δισμύριοι, -αι, -α	δισμυριοστός	—	

	Αναλογικά	Χρονικά	Ουσια- στικά	Επιρρήματα
	—	—	—	πεντακοσιά- κισ
	—	—	—	έξακοσιάκισ
	—	—	—	έπτακοσιάκισ
	—	—	—	όκτακοσιάκισ
	—	—	—	ένακοσιάκισ
	—	—	χιλιάς	χιλιάκισ
	—	—	—	δισχιλιάκισ
	—	—	μυριάς	μυριάκισ
	—	—	—	δισμυριάκισ

19ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ

219. Αντωνυμίες λέγονται οι κλιτές λέξεις που χρησιμοποιούνται στο λόγο κυρίως στη θέση ονομάτων (ουσιαστικών ή επιθέτων): ῥώμη μετὰ μὲν φρονήσεως ὠφέλησεν, ἄνευ δὲ ταύτης (δηλ. τῆς φρονήσεως) ἔβλαψε - τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας πάντες τιμῶσι· τοιοῦτοι (δηλ. ἀγαθοί) καὶ ὑμεῖς γίνεσθε.

Τα εἶδη των αντωνυμιῶν

220. Οι αντωνυμίες είναι εννέα ειδῶν: 1) προσωπικές, 2) δεικτικές, 3) οριστικές ή επαναληπτικές, 4) κτητικές, 5) αυτοπαθητικές, 6) αλληλοπαθητικές, 7) ερωτηματικές, 8) αόριστες και 9) αναφορικές.

1. Προσωπικές αντωνυμίες

221. Προσωπικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν τα τρία πρόσωπα του λόγου.

Πρώτο πρόσωπο είναι εκείνο που μιλεί: **εγώ**·

Δεύτερο πρόσωπο είναι εκείνο που του μιλούμε: **σύ**·

Τρίτο πρόσωπο είναι εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος: **αὐτός, ἐκεῖνος** κτλ.

222. Οι προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται έτσι:

	Ενικός αριθμός		
	α΄ πρόσ.	β΄ πρόσ.	γ΄ πρόσ.
ον.	ἐγὼ	σὺ	–
γεν.	ἐμοῦ, μου	σοῦ, σου	(οὔ)
δοτ.	ἐμοί, μοι	σοί, σοι	οἶ, οἱ
αιτ.	ἐμέ, με	σέ, σε	(ἔ)

	Πληθυντικός αριθμός		
	α΄ πρόσ.	β΄ πρόσ.	γ΄ πρόσ.
ον.	ἡμεῖς	ὕμεῖς	(σφεῖς)
γεν.	ἡμῶν	ὕμῶν	(σφῶν)
δοτ.	ἡμῖν	ὕμῖν	σφίσι(ν)
αιτ.	ἡμᾶς	ὕμᾶς	(σφᾶς)

Δυϊκός: α΄ πρόσ. ον., αιτ. νὼ – γεν., δοτ. νῶν
β΄ πρόσ. » » σφῶ – » » σφῶν

2. Δεικτικές αντωνυμίες

223. Δεικτικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν δείξιμο (αισθητό ή νοητό).

Δεικτικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι οι ακόλουθες (όλες τρικατάληκτες με τρία γένη):

οὔτος, αὕτη, τοὔτο
 ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο
 ὅδε, ἧδε, τόδε (= αὐτός ἐδῶ, αὐτός δα, ο ἐξῆς)
 τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε ἢ τοιοὔτος, τοιαύτη, τοι-
 οὔτο(ν) (= τέτοιος).

τηλικόσδε, τηλικήδε, τηλικόνδε ἢ τηλικοὔτος, τηλι-
 καύτη, τηλικοὔτο(ν) (= τόσο μεγάλος).

**224. 1) Η αντωνυμία οὔτος, αὕτη, τοὔτο κλίνεται
 ἔτσι:**

Ενικός αριθμός

ον.	οὔτος	αὕτη	τοὔτο
γεν.	τούτου	ταύτης	τούτου
δοτ.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
αιτ.	τοὔτον	ταύτην	τοὔτο
κλ.	(ὦ) οὔτος	(ὦ) αὕτη	—

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οὔτοι	αὗται	ταὔτα
γεν.	τούτων	τούτων	τούτων
δοτ.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
αιτ.	τούτους	ταύτας	ταὔτα
κλ.	—	—	—

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ., κλ. τούτῳ - γεν.,
 δοτ. τούτοιν.

2) Η αντων. **ἐκεῖνος, ἐκείνη, ἐκεῖνο** κλίνεται ως τρι-κατάληκτο επίθετο της β΄ κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. § 158).

3) Η αντωνυμία **ὄδε, ἤδε, τόδε** σχηματίστηκε από το άρθρο ὀ, ἤ, τὸ (που αρχικά είχε δεικτική σημασία) μαζί με το εγκλιτικό δεικτικό μόριο δὲ στο τέλος του. Κλίνεται ὅπως το άρθρο με το εγκλιτικό μόριο δὲ (πβ. § 42, 5):

Ενικός αριθμός

ον.	ὄδε	ἤδε	τόδε
γεν.	τοῦδε	τῆσδε	τοῦδε
δοτ.	τῶδε	τῆδε	τῶδε
αιτ.	τόνδε	τήνδε	τόδε

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἶδε	αἶδε	τάδε
γεν.	τῶνδε	τῶνδε	τῶνδε
δοτ.	τοῖσδε	ταῖσδε	τοῖσδε
αιτ.	τούσδε	τάσδε	τάδε

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. τῶδε – γεν., δοτ. τοῖνδε

4) Οι αντωνυμίες **τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε – το-σόςδε, τοσήδε, τοσόνδε** και **τηλικόςδε, τηλικήδε, τηλικόνδε** (που απαρτίζονται από τις αρχαιότερες αντωνυμίες **τοῖος, τόσοσ, τηλίκος** και το εγκλιτικό μόριο δὲ)

κλίνονται μόνο κατά το πρώτο μέρος τους, με το μόριο δὲ αμετάβλητο: τοιόσδε, τοιάδε, τοιόνδε - τοιοῦδε, τοιαῖσδε, τοιοῦδε - τοιῶδε, τοιαῖδε, τοιῶδε κτλ. - τοιοῖδε, τοιαῖδε, τοιάδε - τοιῶνδε - τοιοῖσδε, τοιαῖσδε, τοιοῖσδε κτλ.

5) Οι αντωνυμίες **τοιοῦτος, τοσοῦτος, τηλικοῦτος** (που είναι σύνθετες από τις αρχαιότερες αντωνυμίες **τοῖος, τόσος, τηλίκος** και την αντων. οὔτος) κλίνονται ἔτσι:

Ενικός αριθμός

ον.	τοιοῦτος	τοιαύτη	τοιοῦτο(ν)
γεν.	τοιούτου	τοιαύτης	τοιούτου
δοτ.	τοιούτῳ	τοιαύτῃ	τοιούτῳ
αιτ.	τοιοῦτον	τοιαύτην	τοιοῦτο(ν)

Πληθυντικός αριθμός

ον.	τοιοῦτοι	τοιαῦται	τοιαῦτα
γεν.	τοιούτων	τοιούτων	τοιούτων
δοτ.	τοιούτοις	τοιαύταις	τοιούτοις
αιτ.	τοιούτους	τοιαύτας	τοιαῦτα

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. τοιούτῳ – γεν., δοτ. τοιούτοιν.

3. Οριστική ή επαναληπτική αντωνυμία

225. Η αντωνυμία **αὐτός, αὐτή, αὐτό** στην αρχαία ελληνική είναι οριστική ή επαναληπτική.

1) **Οριστική** είναι η αντωνυμία **αὐτός** (σε όλες τις πτώσεις) όταν χρησιμεύει για να ορίσει κάτι (δηλ. να το ξεχωρίσει από άλλα): τὴν στρατείαν αὐτὸς Ξέρξης ἤγαγε (= μόνος του ο Ξ., αὐτός ο ίδιος και όχι άλλος) – ἔσωσε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας (και αὐτὸν τον ίδιο και τα παιδιά).

2) **Επαναληπτική** είναι η αντωνυμία **αὐτός** (μόνο στις πλάγιες πτώσεις), όταν χρησιμεύει για να **επανάλαβε** κάτι που γι' αυτό έγινε λόγος πρωτίτερα. Με τέτοια σημασία η αντων. **αὐτός** στις πλάγιες πτώσεις χρησιμοποιείται στη θέση της προσ. αντων. του γ' προσώπου: βασιλεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ (δηλ. τοῦ βασιλέως) ἢ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ (δηλ. τῷ βασιλεῖ) – Κῦρον μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν (δηλ. τὸν Κῦρον) σατράπην ἐποίησε.

226. Η αντων. **αὐτός** κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς το τελικό ν στο ουδέτερο του ενικού: **αὐτός, αὐτή, αὐτό** – γεν. αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτοῦ κτλ. (πβ. § 158: σοφός, σοφή, σοφόν).

227. Η αντων. **αὐτός**, όταν εκφέρεται μαζί με το άρθρο, σημαίνει ταυτότητα (ὁ αὐτός = ο ίδιος): τὴν Ἀττικὴν ἄνθρωποι ὥκουν οἱ αὐτοὶ ἀεὶ (= οἱ ίδιοι πάντοτε).

4. Κτητικές αντωνυμίες

228. Κτητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν σε ποιον ανήκει κάτι, δηλ. ορίζουν τον κτήτορα.

Οι κτητικές αντωνυμίες έχουν τρία πρόσωπα, όπως και οι προσωπικές, και σχηματίζονται από τα θέματα των αντίστοιχων προσωπικών αντωνυμιών:

A' Για έναν κτήτορα

α' πρόσωπο: ἐμός, ἐμή, ἐμόν (= δικός μου, δική μου, δικό μου)·

β' πρόσωπο: σός, σή, σόν (= δικός σου, δική σου, δικό σου)·

γ' πρόσωπο: ἐός, ἐή, ἐόν (= δικός του, δική του, δικό του).

B' Για πολλούς κήτορες

α' πρόσ.: ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (= δικός μας, δική μας, δικό μας)·

β' πρόσ.: ὑμέτερος, ὑμετέρα, ὑμέτερον (= δικός σας, δική σας, δικό σας)·

γ' πρόσ.: σφέτερος, σφετέρα, σφέτερον (= δικός τους, δική τους, δικό τους).

229. Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον και -ος, -α, -ον: ἐμός, ἐμή, ἐμόν (όπως σοφός, σοφή, σοφόν) – ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον (όπως δίκαιος, δικαία, δίκαιον)· (βλ. § 158 κ.α.).

Αυτοπαθητικές αντωνυμίες

230. Αυτοπαθητικές λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν ότι το ίδιο υποκείμενο ενεργεί και συγχρόνως παθαίνει: ἐγὼ τιμῶ ἑμαυτὸν (= εγώ τιμώ τον εαυτό μου) – γνῶθι σαυτὸν (= συ γνώρισε τον εαυτό σου) – οὗτος ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ (= αυτός φροντίζει για τον εαυτό του) κτλ.

231. Οι αυτοπαθητικές αντωνυμίες εξαιτίας της σημασίας τους δε συνηθίζονται στην ονομαστική, παρά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Οι αντωνυμίες αυτές έχουν τρία πρόσωπα και κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

Ενικός αριθμός α' προσώπου

	αρσ.	θηλ.
γεν.	ἑμαυτοῦ	ἑμαυτῆς
δοτ.	ἑμαυτῷ	ἑμαυτῇ
αιτ.	ἑμαυτὸν	ἑμαυτήν

Πληθυντικός αριθμός

γεν.	ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν
δοτ.	ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς
αιτ.	ἡμᾶς αὐτοὺς	ἡμᾶς αὐτάς

Ενικός αριθμός
β' προσώπου

	αρσ.	θηλ.
γεν.	σεαυτοῦ	σεαυτῆς
δοτ.	σεαυτῶ	σεαυτῆ
αιτ.	σεαυτὸν	σεαυτήν

Πληθυντικός αριθμός

γεν.	ὑμῶν αὐτῶν	ὑμῶν αὐτῶν
δοτ.	ὑμῖν αὐτοῖς	ὑμῖν αὐταῖς
αιτ.	ὑμᾶς αὐτοὺς	ὑμᾶς αὐτάς

γ' προσώπου
Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἐαυτοῦ	ἐαυτῆς	—
δοτ.	ἐαυτῶ	ἐαυτῆ	—
αιτ.	ἐαυτὸν	ἐαυτήν	ἐαυτὸ

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἐαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	ἐαυτῶν ἢ σφῶν αὐτῶν	—
δοτ.	ἐαυτοῖς ἢ σφίσιν αὐτοῖς	ἐαυταῖς ἢ σφίσιν αὐταῖς	—
αιτ.	ἐαυτοὺς ἢ σφᾶς αὐτοὺς	ἐαυτάς ἢ σφᾶς αὐτάς	ἐαυτὰ

6. Αλληλοπαθητική αντωνυμία

232. Αλληλοπαθητική λέγεται η αντωνυμία που φανερώνει ότι δύο ή περισσότερα πρόσωπα ενεργούν και παθαίνουν **α μ ο ι β α ί ω ς**: οὔτοι ἡδίκουν **ἀλλήλους** (= ο ένας αδικούσε τον άλλον, δηλ. καθένας αδικούσε τους άλλους και συγχρόνως τον αδικούσαν οι άλλοι).

233. Η αλληλοπαθητική αντωνυμία, επειδή είναι λέξη που φανερώνει δύο ή περισσότερα πρόσωπα, έχει μόνο **δυϊκό** και **πληθυντικό**. Δε συνηθίζεται στην ονομαστική αλλά μόνο στις πλάγιες πτώσεις. Έχει τρία γένη και κλίνεται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης:

	Δυϊκός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός		
	(και για τα τρία γένη)		αρσ.	θηλ.	ουδ.
γεν.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων	ἀλλήλων
δοτ.	ἀλλήλοιν	ἀλλήλοις	ἀλλήλαις	ἀλλήλοις	ἀλλήλοις
αιτ.	ἀλλήλω	ἀλλήλους	ἀλλήλας	ἀλλήλας	ἀλλήλας

7. Ερωτηματικές αντωνυμίες

234. Ερωτηματικές λέγονται οι αντωνυμίες που εισάγουν **ἐ ρ ω τ ῆ σ ε ι ς**: πόσαι σοι οἰκίαι ἦσαν; - Μανία δὲ τίνοσ ἦν; - Κῦρος ἦρετο τίς ὁ θόρυβος εἶη.

Ερωτηματικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

- 1) τίς (αρσ. και θηλ.), τί (ουδ.) (= ποιος;)
- 2) πότερος, ποτέρα, πότερον (= ποιος από τους δύο;)
- 3) πόσος, πόση, πόσον.

- 4) ποῖος, ποία, ποῖον (= τι λογής;)
- 5) πηλίκος, πηλίκη, πηλίκον (= πόσο μεγάλος; ή ποιας ηλικίας;)
- 6) ποδαπός, ποδαπή, ποδαπὸν (= από ποιον τόπο;)
- 7) πόστος, πόστη, πόστον (= τι θέση έχει σε μια αριθμητική σειρά; πβ. πρῶτος, τρίτος κτλ.)
- 8) ποσταῖος, ποσταία, ποσταῖον (= σε πόσες μέρες; - πβ. τριταῖος, τεταρταῖος κτλ.).

235. Εκτός από την αντων. τίς, τί, όλες οι άλλες ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης (σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον· πβ. § 158 κ.π.).

Η ερωτηματική αντωνυμία τίς, τί είναι δικατάληκτη με τρία γένη και κλίνεται κατά την γ' κλίση:

Ενικός αριθμός

	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	τίς	τί
γεν.	τίνος ή τουῖ	τίνος ή τουῖ
δοτ.	τίνι ή τῷ	τίνι ή τῷ
αιτ.	τίνα	τί

Πληθυντικός αριθμός

	αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον.	τίνες	τίνα
γεν.	τίνων	τίνων
δοτ.	τίσι(ν)	τίσι(ν)
αιτ.	τίνας	τίνα

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. τίνε – γεν.,
δοτ. τίνοιν.

8. Αόριστες αντωνυμίες

236. Αόριστες λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώ-
νουν κάτι αόριστο, που δεν μπορεί κανείς ή δε θέλει να
το ονομάσει: Κῦρε, λέγουσί τινες (= κάποιοι) ὅτι πολλὰ
ὑπισχνεῖ, ... ἔνιοι (= μερικοί) δὲ ὅτι οὐκ ἂν δύναιο ἀπο-
δοῦναι ὅσα ὑπισχνεῖ.

Αόριστες αντωνυμίες της αρχαίας είναι κυρίως οι
ακόλουθες τρεις:

- 1) τῖς (αρσ. και θηλ.), τὶ (ουδ.) (= κάποιος)·
- 2) ὁ δεῖνα, ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα·
- 3) ἔνιοι, ἔνια, ἔνια (= μερικοί).

237. Από τις αόριστες αντωνυμίες:

α) η αντωνυμία τῖς, τὶ είναι δικατάληκτη με τρία γένη
και κλίνεται κατά την γ' κλίση:

Ενικός αριθμός	
αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον. τῖς	τὶ
γεν. τινὸς ἢ του	τινὸς ἢ του
δοτ. τινὶ ἢ τῳ	τινὶ ἢ τῳ
αιτ. τινὰ	τὶ

Πληθυντικός αριθμός	
αρσ. και θηλ.	ουδέτ.
ον. τινές	τινὰ ἢ ἄττα
γεν. τινῶν	τινῶν
δοτ. τισί(ν)	τισί(ν)
αιτ. τινὰς	τινὰ ἢ ἄττα

Δυϊκός (και για τα τρία γένη): ον., αιτ. τινὲ – γεν., δοτ. τινοῖν.

β) η αντωνυμία **δεῖνα** στην αρχαία ελληνική ή μένει άκλιτη (όπως στη νέα) ή κλίνεται κατά την γ' κλίση:

Ενικός αριθμός				
ον.	ὁ	ἡ	τὸ	δεῖνα
γεν.	τοῦ	τῆς	τοῦ	δεῖνος
δοτ.	τῷ	τῇ	τῷ	δεῖνι
αιτ.	τὸν	τὴν	τὸ	δεῖνα

Πληθυντικός αριθμός			
ον.	οἱ	αἱ	δεῖνες
γεν.	τῶν		δεῖνων
δοτ.	(τοῖς	ταῖς	δεῖσι)
αιτ.	τούς	τάς	δεῖνας

γ) η αντωνυμία **ἐνιοι, ἐνιοι, ἐνια** βρίσκεται μόνο στον πληθ. και κλίνεται σαν τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης (βλ. § 158).

238. Στις αόριστες αντωνυμίες ανήκουν και τα ακόλουθα επίθετα που λέγονται και **επιμεριστικές αντωνυμίες**, γιατί σημαίνουν **επιμερισμό** από ένα σύνολο δύο ή περισσότερων ουσιαστικών:

- 1) πᾶς, πᾶσα, πᾶν (= καθένας χωρίς καμιά εξαίρεση· μ' αυτή τη σημασία ο πληθ. πάντες = όλοι): οὐ παντὸς πλεῖν ἐς Κόρινθον (= δεν είναι εύκολο στον καθένα κτλ.) – πάντες ἐθαύμαζον (= όλοι εθαύμαζαν)·
- 2) ἕκαστος, ἐκάστη, ἕκαστον (= καθένας)·
- 3) ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο·
- 4) οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδὲν - μηδεῖς, μηδεμία, μηδὲν (= κανείς)·
- 5) ἀμφότεροι, ἀμφότεραι, ἀμφότερα (= και οι δύο μαζί)·
- 6) ἐκάτερος, ἐκατέρα, ἐκάτερον (= καθένας από τους δύο)·
- 7) ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον (= άλλος· λέγεται για δύο ουσιαστικά)·
- 8) οὐδέτερος, οὐδετέρα, οὐδέτερον - μηδέτερος, μηδετέρα, μηδέτερον (= ούτε ο ένας ούτε ο άλλος)·
- 9) ποσός, ποσή, ποσὸν (= κάμποσος· πβ. § 234, 3, πόσος)·
- 10) ποιός, ποιά, ποιὸν (προφ. ποι-ός, ποι-ά, ποι-ὸν) (= κάποιας λογής· πβ. § 234, 4, ποῖος)·
- 11) ἄλλοδαπός, ἄλλοδαπή, ἄλλοδαπὸν (= από άλλον τόπο· πβ. § 234, 6, ποδαπός).

239. Από τις επιμεριστικές αντωνυμίες:

α) η αντων. πᾶς, πᾶσα, πᾶν χρησιμεύει και ως επίθετο (= ὅλος, ολόκληρος): πᾶς ἀνὴρ, πᾶσα ἡ πόλις (βλ. § 172).

β) οι αντων. ούδεις και μηδεις κλίνονται όπως το αριθμητικό εἷς, μία, ἓν (βλ. § 207), αλλά στο αρσενικό γένος έχουν και πληθ. αριθμό ούδένες, μηδένες (= κανείς, χωρίς εξαίρεση):

	Ενικός αριθμός			Πληθ. αριθμός
ον.	ούδεις	ούδεμία	ούδεν	ούδένες
γεν.	ούδενός	ούδεμιᾶς	ούδενός	ούδένων
δοτ.	ούδενι	ούδεμιᾶ	ούδενι	ούδέσι(ν)
αιτ.	ούδένα	ούδεμίαν	ούδεν	ούδένας

γ) η αντων. ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο κλίνεται ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης σε -ος, -η, -ον, αλλά χωρίς τελικό ν στο ουδέτερο (πβ. § 224, 2, ἐκεῖνο)·

δ) η αντων. ἀμφοτέροι, ἀμφοτέραι, ἀμφοτέρα κλίνονται κανονικά στον πληθυντ. και δυϊκό αριθμό ως τρικατάληκτο επίθετο της β' κλίσης (πβ. § 158)·

ε) οι λοιπές αντωνυμίες ἕκαστος, ἕκαστος, ἕτερος, ούδέτερος, μηδέτερος, ποσός, ποιός, ἄλλοδαπός κλίνονται ως τρικατάληκτα επίθετα σε -ος, -η, -ον ή -ος, -α, -ον (πβ. § 158).

9. Αναφορικές αντωνυμίες

240. Αναφορικές λέγονται οι αντωνυμίες με τις οποίες κανονικά μια ολόκληρη πρόταση α ν α φ έ ρ ε τ α ι σε λέξη άλλης πρότασης ή στο όλο νόημά της: ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὅς τὰ πάνθ' ὀρά - Δερκυλίδας ἑστάθη τήν

ἀσπίδα ἔχων, ὃ δοκεῖ κηλὶς εἶναι...

Αναφορικές αντωνυμίες της αρχαίας ελληνικής είναι:

- 1) ὅς, ἧ, ὃ (= ο οποίος, αυτός που)·
- 2) ὅσπερ, ἧπερ, ὅπερ (= αυτός ακριβώς που)·
- 3) ὅστις, ἧτις, ὅ,τι (= όποιος)·
- 4) ὁπότερος, ὁποτέρα, ὁπότερον (= όποιος από τους δύο) (πβ. § 234, 2)·
- 5) ὅσος, ὅση, ὅσον (πβ. § 234, 3)·
- 6) ὁπόσος, ὁπόση, ὁπόσον (= όσος) (πβ. § 234, 3)·
- 7) οἷος, οἷα, οἷον (= τέτοιος που) (πβ. § 234, 4)·
- 8) ὁποῖος, ὁποῖα, ὁποῖον χωρίς άρθρο (= όποιας λογής) (πβ. § 234, 4)·
- 9) ἡλίκος, ἡλίκη, ἡλίκον (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·
- 10) ὀπηλίκος, ὀπηλίκη, ὀπηλίκον (= όσο μεγάλος) (πβ. § 234, 5)·
- 11) ὀποδαπός, ὀποδαπή, ὀποδαπὸν (= από ποιον τόπο· σε πλάγια ερώτηση) (πβ. § 234, 6).

241. Οι αναφορικές αντωνυμίες ὅς, ὅσπερ και ὅστις κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

	Ενικός αριθμός		
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅς	ἧ	ὃ
γεν.	οὔ	ἧς	οὔ
δοτ.	ῶ	ἧ	ῶ
αιτ.	ὄν	ἧν	ὄ

Πληθυντικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	οἱ	αἱ	ἅ
γεν.	ῶν	ῶν	ῶν
δοτ.	οἷς	αἷς	οἷς
αιτ.	οὓς	ἄς	ἅ

Δυϊκός αριθμός			
ον., αιτ.	ὡ	ὡ (ἄ)	ὡ
γεν., δοτ.	οἶν	οἶν (αῖν)	οἶν

Ενικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅσπερ	ἥπερ	ὄπερ
γεν.	οὕπερ	ἧσπερ	οὕπερ
δοτ.	ὥπερ	ἦπερ	ὦπερ
αιτ.	ὄνπερ	ἦνπερ	ὄπερ

Πληθυντικός αριθμός			
	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	οἶπερ	αἶπερ	ἄπερ
γεν.	ῶνπερ	ῶνπερ	ῶνπερ
δοτ.	οἷσπερ	αἷσπερ	οἷσπερ
αιτ.	οὓσπερ	ἄσπερ	ἄπερ

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	ῶπερ	ῶπερ (ἄπερ)	ῶπερ
γεν., δοτ.	οἴνπερ	οἴνπερ (αἴνπερ)	οἴνπερ

Ενικός αριθμός

	αρσ.	θηλ.	ουδ.
ον.	ὅστις	ἥτις	ὅ,τι
γεν.	οὗτινος και ὄτου	ἧστινος	οὗτινος και ὄτου
δοτ.	ῶτινι και ὄτω	ἥτινι	ῶτινι και ὄτω
αιτ.	ὄντινα	ἥντινα	ὄ,τι

Πληθυντικός αριθμός

ον.	οἴτινες	αἴτινες	ἅτινα ἢ ἄττα
γεν.	ῶντινων	ῶντινων	ῶντινων
δοτ.	οἴστισι(ν)	αἴστισι(ν)	οἴστισι(ν)
αιτ.	οὔστινας	ἄστινας	ἅτινα ἢ ἄττα

Δυϊκός αριθμός

ον., αιτ.	ῶτινε	ῶτινε (ἄτινε)	ῶτινε
γεν., δοτ.	οἴντινοι	οἴντινοι (αἴντινοι)	οἴντινοι

242. Οι άλλες αναφορικές αντωνυμίες, εκτός από το ὅς, ὅσπερ, ὅστις, κλίνονται σαν τρικατάληκτα επίθετα της β' κλίσης: ὅσος, -η, -ον - οἶος, οἶα, οἶον κτλ.

Συσχετικές αντωνυμίες

243. Από τις αντωνυμίες οι ερωτηματικές, οι αόριστες, οι δεικτικές και οι αναφορικές λέγονται μαζί **συσχετικές αντωνυμίες**, γιατί έχουν μεταξύ τους κάποια σχέση, δηλ. σε κάθε ερωτηματική αντωνυμία αντιστοιχεί μια από τις άλλες: τίς; - ούδεις - οὔτος - ὄς κτλ.

244. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

Ερωτηματικές	Αόριστες
τίς;	τίς, ούδεις, μηδείς, πᾶς, ὁ δεῖνα, ἔνιοι, ἕκαστος, ἄλλος
πότερος;	οὔδέτερος, μηδέτερος, ἀμφότεροι (ἄμφω), ἕτερος, ἐκάτερος
πόσος;	ποσὸς (κάμποσος)
ποιός;	ποιὸς (= κάποιος)
πηλίκος;	-
ποδαπός;	(ἄλλοδαπὸς = ἀπὸ ἄλλο μέρος)

Δεικτικές

ὄδε,
οὗτος,
ἐκεῖνος

(ὁ ἕτερος = ο
ένας από τους δύο)

τοσόσδε, τοσοῦτος

τοιόσδε, τοιοῦτος

τηλικόσδε, τηλικοῦτος

-

Αναφορικές

ὄς, ὅστις,
ὅσπερ

ὁπότερος

ὅσος, ὁπόσος

οἷος, ὁποῖος

ἡλίκος, ὁπηλίκος

ὁποδαπὸς

20ό ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΡΗΜΑ – ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Α΄. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος

245. Ρήματα λέγονται οι κλιτές λέξεις που φανερώνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια, δηλ. παθαίνει κάτι, ή βρίσκεται σε μια ορισμένη κατάσταση: Τισσαφέρνης **διαβάλλει** τὸν Κῦρον (το υποκείμεν. ενεργεί) – Κῦρος **διαβάλλεται** ὑπὸ Τισσαφέρνους (το υποκείμεν. παθαίνει κάτι από κάποιον άλλον) – Δαρεῖος **ἀσθενεῖ** (το υποκείμεν. βρίσκεται σε μια κατάσταση).

246. Ὅπως τα πτωτικά, ἔτσι και το ρήμα ἔχει διάφορους τύπους με τους οποίους φανερώνονται τα παρεπόμενά του (πβ. § 77).

Παρεπόμενα (ή συνακόλουθα) του ρήματος είναι: 1) η διάθεση, 2) ο αριθμός, 3) το πρόσωπο, 4) η ἔγκλιση, 5) ο χρόνος, 6) η φωνή και 7) η συζυγία.

1. Διαθέσεις

247. Διάθεση του ρήματος λέγεται η ιδιαίτερη σημασία του που δείχνει ότι το υποκείμενο ἢ ενεργεί ἢ παθαίνει κάτι ἢ βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Οι διαθέσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική, ὅπως και στη νέα, είναι τέσσερις: ενεργητική, μέση, παθητική και ουδέτερη.

α) Ρήματα με ενεργητική διάθεση ἢ ενεργητικὰ λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί:

Ἄρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον.

β) Ρήματα με μέση διάθεση ή μέσα λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια γυρίζει με κάποιον τρόπο σ' αυτό το ίδιο: οί στρατιῶται γυμνάζονται (= γυμνάζουν τον εαυτό τους).

γ) Ρήματα με παθητική διάθεση ή παθητικά λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο δέχεται μια ενέργεια από κάποιον άλλον, δηλ. παθαίνει κάτι: Κῦρος προσκυνεῖται ὡς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν.

δ) Ρήματα με ουδέτερη διάθεση ή ουδέτερα λέγονται εκείνα που σημαίνουν ότι το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε παθαίνει παρά βρίσκεται απλῶς σε μια κατάσταση: οί πολέμιοι ἡσυχάζουσι.

2. Αριθμοί

248. Αριθμός του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει αν το υποκείμενό του είναι ένα ή δύο ή περισσότερα πρόσωπα ή πράγματα.

Οι αριθμοί του ρήματος, ὅπως και των πτωτικών, στην αρχαία ελληνική είναι τρεις:

α) ενικός	(ὅταν πρόκειται για ένα):	ὁ μαθητῆς γράφει·
β) δυϊκός	(ὅταν πρόκειται για δύο):	τὼ μαθητὰ γράφετον·
γ) πληθυντικός	(ὅταν πρόκειται για πολλά):	οἱ μαθηταὶ γράφουσι.

3. Πρόσωπα

249. Πρόσωπο του ρήματος λέγεται ο τύπος του ρήματος που φανερώνει τίνος προσώπου είναι το υποκείμενο. Κανονικά τα πρόσωπα του ρήματος είναι τρία (πβ. § 221):

α) το πρώτο πρόσωπο:	(ἐγὼ)	γράφω	- (ἡμεῖς) γράφομεν·
β) το δεύτερο πρόσωπο:	(σὺ)	γράφεις	- (ὕμεῖς) γράφετε·
γ) το τρίτο πρόσωπο:	(οὗτος)	γράφει	- (οὗτοι) γράφουσι.

4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι

250. Η έννοια που εκφράζει το ρήμα παρουσιάζεται κάθε φορά από εκείνον που μιλεί ή σαν κάτι που το νομίζει πραγματικό ή σαν κάτι που επιθυμεί ή περιμένει να γίνει ή σαν ευχή ή σαν προσταγή κτλ.

Οι διάφορες μορφές του ρήματος που φανερώνουν την ψυχική διάθεση εκείνου που μιλεί λέγονται **εγκλίσεις**.

Οι εγκλίσεις των ρημάτων στην αρχαία ελληνική είναι τέσσερις: η οριστική, η υποτακτική, η ευκτική και η προστακτική.

α) Η οριστική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το

ρήμα σαν κάτι βέβαιο και πραγματικό: **βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμὸς - ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς.**

β) Η υποτακτική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι επιθυμητό ή ενδεχόμενο: τὸ σῶμα **γυμνάζωμεν** (= ας γυμνάζομε) - **ἐὰν ἔλθῃς** (= αν υποθέσουμε πως θα έρθεις, όπως είναι ενδεχόμενο).

γ) Η ευκτική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν ευχή εκείνου που μιλεί: **ὦ παῖ, γένοιο** πατρὸς εὐτυχέστερος (= μακάρι να γίνεις).

δ) Η προστακτική παρουσιάζει αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν προσταγή, αξίωση, συμβουλή, παράκληση ή και ευχή εκείνου που μιλεί: τὸ σῶμα **γυμνάζετε** (= να γυμνάζετε) – **ὕγιαίνε** (= εὔχομαι να υγιαίνεις).

251. Εκτός από τις τέσσερις εγκλίσεις το ρήμα σχηματίζει ακόμη δύο τύπους, που λέγονται **ονοματικοί τύποι του ρήματος.**

Οι ονοματικοί τύποι του ρήματος είναι το **απαρέμφατο** και η **μετοχή.**

α) Το **απαρέμφατο** είναι αφηρημένο ρηματικό ουσιαστικό άκλιτο, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: **γράφειν, γράφεσθαι - γράψαι, γραφήναι.**

β) Η **μετοχή** είναι τρικατάληκτο ρηματικό επίθετο με τρία γένη, που σχηματίζεται από το θέμα του ρήματος και φανερώνει συγχρόνως διάθεση και χρόνο: **γράφων, γράφουσα, γράφον - γραφόμενος, γραφομένη, γραφόμενον - γραφείς, γραφεῖσα, γραφέν.**

5. Χρόνοι

252. Χρόνος του ρήματος λέγεται ο ρηματικός τύπος που φανερώνει πότε γίνεται αυτό που σημαίνει το ρήμα και πώς.

I. Οι χρόνοι στην οριστική

253. Η οριστική έγκλιση έχει επτά χρόνους. Αυτοί είναι: ο ενεστώτας, ο παρατατικός, ο (απλός) μέλλοντας, ο αόριστος, ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας.

α) ο ενεστώτας φανερώνει κάτι που γίνεται τώρα (με διάρκεια ή με επανάληψη): ὁ μαθητῆς γράφει - ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω.

β) ο παρατατικός φανερώνει κάτι που γινόταν στο παρελθόν (με διάρκεια ή με επανάληψη): ὁ μαθητῆς ἔγραφε - Σωκράτης ὥσπερ ἐγίγνωσκεν οὕτως ἔλεγε.

γ) ο (απλός) μέλλοντας φανερώνει κάτι που θα γίνει ή θα γίνεται στο μέλλον: ἐγὼ γράψω (= εγώ θα γράψω ή θα γράφω) - ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ.

δ) Ο αόριστος φανερώνει κάτι που έγινε αόριστα στο παρελθόν (άσχετα αν κράτησε πολύ ή λίγο): ὁ μαθητῆς ἔγραψε - ἐβασίλευσε δώδεκα ἔτη.

ε) Ο παρακείμενος κυρίως φανερώνει κάτι που έχει γίνει στο παρελθόν και υπάρχει τώρα συντελεσμένο: ὁ μαθητῆς γέγραφε (= ο μαθητής έχει γράψει κάτι που τώρα είναι πια τελειωμένο) - οἱ πολέμιοι σπονδὰς λελύκασι.

ς) Ο υπερσυντέλικος φανερώνει κάτι που είχε γίνει,

δηλ. κάτι που ήταν συντελεσμένο σε κάποιο χρονικό σημείο του παρελθόντος: ὁ μαθητῆς ἐγεγράφει (= εἶχε γράψει στο παρελθόν κάτι που ήταν τότε τελειωμένο και που τώρα μπορεί να μην υπάρχει) - οὗτος προαφῖκτο εἰς Σικελίαν (= εἶχε φτάσει πρωτύτερα και βρισκόταν τότε εκεί).

ζ) Ο συντελεσμένος μέλλοντας φανερώνει κάτι που θα έχει γίνει, δηλ. κάτι που θα είναι συντελεσμένο, σε κάποιο χρονικό σημείο του μέλλοντος: ὁ μαθητῆς γεγραφῶς ἔσται (= θα έχει γράψει κάτι που θα είναι τελειωμένο σε ορισμένη στιγμή του μέλλοντος) - ἡ πόλις ἔσται τετειχισμένη.

254. Ανασκόπηση. Από τους χρόνους στην οριστική:

α) ο ενεστώτας και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται κανονικά στο παρόν. Ο παρατατικός, ο αόριστος, ο υπερσυντέλικος και κατά ένα μέρος ο παρακείμενος αναφέρονται στο παρελθόν· ο (απλός) μέλλοντας και ο συντελεσμένος μέλλοντας αναφέρονται στο μέλλον·

β) ο ενεστώτας, ο παρατατικός και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας παρουσιάζουν αυτό που σημαίνει το ρήμα σαν κάτι εξακολουθητικό, που διαρκεί με συνέχεια ή μ' επανάληψη· ο αόριστος και κάποτε ο (απλός) μέλλοντας το παρουσιάζουν συνοπτικά (ιδωμένο στο σύνολό του)· ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και ο συντελεσμένος μέλλοντας το παρουσιάζουν συντελεσμένο.

255. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΣΧΕΤΙΚΟΣ
Χρόνοι που παρουσιάζουν

1. σαν εξακολουθητικό	α) στο παρόν ενεστῶτας γράφω	
2. σαν συνοπτικό (ή στιγμιαίο)		
3. σαν συντελεσμένο	παρακείμενος γέγραφα	

ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ
αυτό που σημαίνει το ρήμα

	β) στο παρελθόν παρατατικός ἔγραφον	γ) στο μέλλον (απλός) μέλλοντας γράψω (= θα γράφω)
	αόριστος ἔγραψα	(απλός) μέλλοντας γράψω (= θα γράψω)
	παρακείμενος γέγραφα υπερσυντέλικος ἔγεγράφειν	συντελ. μέλλοντας γεγραφῶς ἔσομαι

- 256. Από τους χρόνους του ρήματος:**
- α) ο ενεστώτας, ο (απλός) μέλλοντας και ο παρακείμενος λέγονται **αρχικοί** (γιατί αυτοί σχηματίστηκαν στην αρχή)· ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος λέγονται **παραγόμενοι** (γιατί παράγονται από τους αρχικούς) ή **ιστορικοί** (γιατί αναφέρονται στα περασμένα)·
- β) ο παρακείμενος, ο υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας λέγονται **συντελικοί**, γιατί σημαίνουν κάτι το συντελεσμένο (το αποτελειωμένο)·
- γ) οι περισσότεροι χρόνοι στην αρχαία ελληνική εκφέρονται με μία λέξη και λέγονται **μονολεκτικοί** (π.χ. μέλλ. λύσω, παρακείμ. λέλυκα, υπερσυντ. ἐλελύκειν κτλ.), μερικοί όμως σχηματίζονται με δύο λέξεις και λέγονται **περιφραστικοί** (π.χ. συντελεσμ. μέλλ. λελυκῶς ἔσομαι).

II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις

257. 1) Η υποτακτική και η προστακτική σχηματίζουν μόνο ενεστώτα, αόριστο και παρακείμενο.

2) Η ευκτική, το απαρέμφατο και η μετοχή σχηματίζουν ενεστώτα, (απλό) μέλλοντα, αόριστο και παρακείμενο.

6. Φωνές

258. Φωνή του ρήματος λέγεται ένα σύνολο από τύπους που μπορεί να σχηματίσει το ρήμα.

Κάθε ρήμα κανονικά σχηματίζει δύο σύνολα από τύ-

πους, δηλ. έχει δ ύ ο φ ω ν έ ς . Αυτές είναι:

α) η ενεργητική φωνή, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε -ω ή -μι: λύ-ω, τιμῶ, τίθη-μι.

β) η μέση φωνή, που ο πρώτος τύπος της (δηλ. το α' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα) λήγει σε -μαι: λύ-ο-μαι, τιμῶμαι, τίθε-μαι.

7. Συζυγίες

259. Κατά τον τρόπο που κλίνονται τα ρήματα χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, που λέγονται **συζυγίες**.

α) Στην πρώτη συζυγία ανήκουν όσα ρήματα στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε -ω: λύ-ω, (τιμά-ω) τιμῶ, γράφ-ω.

β) Στη δεύτερη συζυγία ανήκουν όσα ρήματα στο α' πρόσωπο της οριστικής του ενεργητικού ενεστώτα λήγουν σε -μι: δείκνυ-μι, τίθη-μι.

Β' . Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος

260. Στους ρηματικούς τύπους ξεχωρίζουμε διάφορα στοιχεία: **κατάληξη, θέμα, χαρακτήρα, αύξηση, αναδιπλασιασμό και το βοηθητικό ρήμα** (όταν ο τύπος σχηματίζεται περιφραστικά). Π.χ. στον τύπο λύ-ω το λυ- είναι θέμα, το -υ- χαρακτήρας, το -ω κατάληξη· στον τύπο ἔ-λυ-ον το ε- είναι αύξηση, το -λυ- θέμα, το -ον κατάληξη.

8. Κατάληξη (βλ. § 73, α)

261. Κατάληξη του ρηματικού τύπου είναι το τελευταίο μέρος που αλλάζει, για να δηλωθεί η φωνή, το πρόσωπο, ο αριθμός, η έγκλιση και ο χρόνος: -ω, -εις, -ει, -ομεν, -ετε, -ουσι· -ω, -ης, -η κτλ.· -ον, -ες, -ε κτλ.· -ομαι, -ει, -εται κτλ.· -ωμαι, -η, -ηται κτλ. (πβ. § 281 και § 288).

2. Θέμα (βλ. § 73, β)

262. Κάθε ρήμα κανονικά έχει δύο θέματα, από τα οποία σχηματίζονται οι διάφοροι τύποι του. Τα θέματα αυτά είναι το ρηματικό και το χρονικό.

α) **Ρηματικό θέμα** λέγεται το αρχικό θέμα που χρησιμεύει ως βάση στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων του ρήματος. Έτσι: το ρηματικό θέμα του ρήματος βλάπτω δεν είναι το βλαπτ- (όπως στον ενεστώτα βλάπτ-ω) παρά βλαβ- (όπως στο όνομα βλάβη)· το ρημ. θέμα του ρ. αλλάσσω δεν είναι άλλασσ- (όπως στον ενεστώτα αλλάσσω-ω), παρά άλλαγ- (όπως στο όνομα άλλαγ-ή) κτλ.

β) **Χρονικό θέμα** λέγεται το ιδιαίτερο θέμα που μ' αυτό σχηματίζονται οι τύποι ορισμένου χρόνου ή ορισμένων χρόνων. Το χρονικό αυτό θέμα προέρχεται από το αρχικό ρηματικό θέμα που μετασχηματίζεται στους διάφορους χρόνους και παίρνει διάφορες μορφές.

Κανονικά έχουν κοινό χρονικό θέμα ο ενεστώτας με

τον παρατατικό, ο μέλλοντας με τον αόριστο και ο παρακείμενος με τον υπερσυντέλικο και τον συντελεσμένο μέλλοντα. Π.χ.

	Ενεργ. φωνή	
ενεστώτας:	βλάπτω	} (χρονικό θέμα βλαπτ-)
παρατατ.:	ἔ-βλαπτ-ον	
μέλλοντας:	βλάψ-ω	} (χρονικό θέμα βλαψ-)
αόριστος:	ἔ-βλαψ-α	
παρακείμ.:	βέ-βλαφ-α	} (χρονικό θέμα βεβλαφ-)
υπερσυντ.:	ἐ-βε-βλάφ-ειν	
συντ. μέλλ.:	βε-βλαφ-ὤς ἔσομαι	

	Μέση φωνή	
παρακείμ.:	βέ-βλαμ-μαι	(χρονικό θέμα βεβλαφ-)
υπερσυντ.:	ἐ-βε-βλάμ-μην	

3. Χαρακτήρας (βλ. § 73, β)

263. α) Ο χαρακτήρας του ρηματικού θέματος λέγεται **ρηματικός χαρακτήρας**: Π.χ. του ρ. λύω ρηματικό θ. λυ-, ρηματικός χαρακτ. -υ- του ρ. κόπτω ρηματικό θ. κοπ-, ρηματικός χαρακτ. -π-.

β) Ο χαρακτήρας του χρονικού θέματος λέγεται **χρονικός χαρακτήρας**. Π.χ. (λύ-ω), μέλλ. λύσ-ω, χρονικό θ. λυσ-, χρονικός χαρακτήρας -σ-, παρακείμ. λέ-λυκ-α, χρον. θ. λε-λυκ-, χρον. χαρακτ. -κ-.

264. Κατά τον ρηματικό χαρακτήρα τα ρήματα και των δύο συζυγιών διαιρούνται σε **φωνηεντόληκτα** (λύ-ω, ἴ-στη-μι) και **συμφωνόληκτα** (γράφ-ω, δείκ-νυ-μι). Και υποδιαιρούνται:

α) τα φωνηεντόληκτα σε **ασυναίρετα** (λύ-ω, παιδεύ-ω) και σε **συνηρημένα** (τιμάω -ῶ, ποιέω -ῶ, δηλόω -ῶ).

β) τα συμφωνόληκτα σε **αφωνόληκτα** (διώκ-ω, γράφ-ω, πείθ-ω, δείκ-νυ-μι), σε **ενρινόληκτα** ή **υγρόληκτα** (βάλλ-ω, δέρ-ω, ὄλ-λυ-μι, μέν-ω) και σε **λίγα σιγμόληκτα** (σβέσ-νυ-μι = σβέννυμι).

265. ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗ ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
(κατά συζυγία και χαρακτήρα)

	A' συζυγία (ρήματα σε -ω)	B' συζυγία (ρήματα σε -μι)
Φωνηεντόληκτα		
Ασυναίρετα	λύ-ω, παιδεύ-ω, κυλί-ω	ἴ-στη-μι, τί-θη-μι, ἴ-η-μι,
Βαρύτονα	χρί-ω, σεί-ω, κλαί-ω, καί-ω	δί-δω-μι, στρώ-ν-νυ-μι
Συνηρημένα	(σε -άω) τιμά-ω -ῶ	
Περισπώμενα	(σε -έω) ποιέ-ω -ῶ	
	(σε -όω) δηλό-ω -ῶ	

	Α' συζυγία (ρήματα σε -ω)	Β' συζυγία (ρήματα σε -μι)
Συμφωνόληκτα		
Αφωνόληκτα Βαρύτονα	τρίβ-ω, ἄγ-ω, τάσσ-ω (θ. ταγ-) ἐλπίζ-ω (θ. ἐλπιδ-)	μείγ-νυ-μι, δείκ-νυ-μι, ζεύγ-νυ-μι
Ενρινόληκτα Βαρύτονα	νέμ-ω, μέν-ω, ἀγγέλλ-ω, δέρ-ω	ὄλ-λυ-μι
Σιγμόληκτα Βαρύτονα		(κεράσ-νυ-μι) κεράννυμι (σβέσ-νυ-μι) σβέννυμι (βλ. § 333, δ)

4. Αύξηση

α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα

266. Στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (δηλ. στον παρατατικό, τον αόριστο και τον υπερσυντέλικο) τα ρήματα παίρνουν στην αρχή του θέματος αύξηση.

Η αύξηση δηλώνει το παρελθόν και είναι δύο ειδών: συλλαβική και χρονική.

1) **Συλλαβική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από σύμφωνο. Και είναι συλλαβική αύξηση η προσθήκη ενός ε (με ψιλή) στην αρχή του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής: (λύ-ω), παρατ. ἔ-λυον, αόρ. ἔ-λυσα, υπερσ. ἐ-λελύκειν.

2) **Χρονική αύξηση** παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο). Και είναι χρονική αύξηση η έκταση του αρχικού βραχύχρονου φωνήεντος του θέματος από το οποίο σχηματίζεται καθένας από τους ιστορικούς χρόνους της οριστικής (βλ. § 62, 7, β).

Κατά τη χρονική αύξηση γίνονται οι ακόλουθες εκτάσεις:

το ἄ σε η:	ἀκούω - ἤκουον	το αι σε η:	αἰσθάνομαι - ἤσθανόμην
το ε σε η:	ἐλπίζω - ἤλπιζον	το ει σε η:	εἰκάζω - ἤκαζον
το ο σε ω:	ὀρίζω - ὤριζον	το αυ σε ηυ:	αὐξάνω - ἠύξανον

το ἴ σε ἰ:	ἰκετεύω - ἰκέτευον	το εὐ σε ηυ:	εὐχομαι - ηὐχόμεν
το ὕ σε ὕ:	ὕβριζω - ὕβριζον	το οἰ σε ω:	οἰκτίρω - ὤκτιρον

β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα

267. Στην αρχαία ελληνική τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα που το α' συνθετικό τους είναι πρόθεση παίρνουν εσωτερική αύξηση, δηλ. έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση· μετά την πρόθεση: είσ-φέρω: είσ-έ-φερον· ὑπερβάλλω: ὑπερ-έ-βαλλον· συν-άγω: συν-ἦγον· συν-οικῶ: συν-ώκουν, συν-ώκησα· ἄν-αλίσκω και ἄν-αλόω: ἄν-ήλισκον και ἄν-ήλουν, ἄν-ήλωσα· (από το παράνομος) παρασύνθ. παρανομῶ: παρ-ε-νόμουν, παρ-ε-νόμησα κτλ· (από το ἐγ-κώμιον) παρασύνθ. ἐγκωμιάζω: ἐν-ε-κωμιάζον, ἐν-ε-κωμίασα κτλ· (από το ἐπι-στάτης) παρασύνθ. ἐπιστατῶ: ἐπ-ε-στάτουν, ἐπ-ε-στάτησα κτλ· (από το ἐν χειρὶ τίθημι) παρασύνθ. ἐγχειρίζω: ἐν-ε-χειρίζον, ἐν-ε-χείρισα.

268. Τα παρασύνθετα ρήματα που το α' συνθετικό τους είναι άλλη λέξη εκτός από πρόθεση έχουν τη συλλαβική ή χρονική αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά: (από το δυστυχής) παρασύνθ. δυστυχῶ - ἐδυστύχουν - ἐδυστύχησα κτλ· (από το μυθολόγος) παρασύνθ. μυθολογῶ - ἐμυθολόγουν - ἐμυθολόγησα κτλ· (από το ἄδικος) παρασύνθ. ἀδικῶ - ἠδίκουν - ἠδίκησα κτλ· (από το οἰκοδόμος) παρασύνθ. οἰκοδομῶ - ὤκοδόμουν - ὤκοδόμησα κτλ.

γ) Ανώμαλη αύξηση

269. Σε μερικά ρήματα της αρχαίας ελληνικής (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) παρουσιάζεται **ανώμαλη αύξηση**: Έτσι:

1) **Από τα απλά ρήματα:**

α) Τα ρήματα βούλομαι, δύναμαι και μέλλω (= σκοπεύω να κάμω κάτι) έχουν αύξηση κανονική **έ** και ανώμαλη **ή** (από αναλογία προς το **έθέλω** ή **θέλω** - **ήθελον**): **έβουλόμην** και **ήβουλόμην** - **έβουλήθην** και **ήβουλήθην**· **έδυνάμην** και **ήδυνάμην** - **έδυνήθην** και **ήδυνήθην**· **έμελλον** και **ήμελλον**·

β) μερικά ρήματα που αρχίζουν από **ε** έχουν αύξηση **ει** και όχι **η**: **έθίζω** (= συνηθίζω) - **εΐθιζον**· **έλιττω** (= τυλίγω) - **εΐλιπτον**· **έλκω** (= σέρνω) - **εΐλκον**· **έπομαι** - **ειπόμην**· **περι-έπω** (= μεταχειρίζομαι κάποιον καλά, καλομεταχειρίζομαι - ή μεταχειρίζομαι κακά, κακομεταχειρίζομαι) - **περιεΐπον**· **έργάζομαι** - **είργαζόμην**· **έρπω** - **εΐρπον**· **έστιάω -ῶ** (= φιλεύω) - **είστιών**· **έχω** - **εΐχον**· **έαω**, **έῶ** (= αφήνω) - **εΐων**·

γ) Τα ρ. **ώθῶ**, **ώνοῦμαι** (= αγοράζω) και **(κατ)άγνυμι** (= σπάζω), αν και αρχίζουν από φωνήεν, έχουν συλλαβική αύξηση: **έ-ώθουν**, **έ-ωνούμην**, **(κατ-)έ-αξα**·

δ) Το ρ. **όράω -ῶ** (= βλέπω) στον παρατατικό, το ρ. **άλίσκομαι** (= πιάνομαι, κυριεύομαι) στον β' αόριστο και το ρ. **άν-οίγω** σε όλους τους ιστορικούς χρόνους έχουν δύο συγχρόνως αυξήσεις, συλλαβική και χρονική: **όρῶ** - **έώρων**· **άλίσκομαι** - **έάλων**· **(άν)-οίγω** - **(άν)-έωγον** - **άνέωξα** (έτσι και **έοικα** - **έώκειν**)·

ε) Το ρ. έορτάζω παίρνει τη χρονική αύξηση στη δεύτερη συλλαβή: έώρταζον, έώρτασα.

2) Α π ό τ α σ ύ ν θ ε τ α ή π α ρ α σ ύ ν θ ε τ α ρ ή μ α τ α :

α) Μερικά έχουν την αύξηση στην αρχή, δηλ. πριν από την πρόθεση, σαν να ήταν απλά:

άμφιέννυμι (= ντύνω) - ήμφιέννυν - ήμφίεσα

έπειγω (= έπισπεύδω, βιάζω) - ήπειγον

έπίσταμαι (= ξέρω καλά) - ήπιστάμην

καθέζομαι (= κάθομαι) - έκαθεζόμην

έγγυάω-ώ (= δίνω κάτι για ενέχυρο· παρασύνθ. από τη

λέξη έγγύη = ενέχυρο) - ήγγύων - ήγγύησα

έναντιόομαι - οὔμαι (παρασύνθ. από τη λ. έναντίος) -

ήναντιούμην

έμπεδώ - ω̃ (= στερεώνω· παρασύνθ. από τη λ. έμπε-

δος = στερεός) - ήμπέδουν

έμπολάω - ω̃ (= εμπορεύομαι· παρασύνθ. από τη λ. έμ-

πολή = εμπόρευμα) - ήμπόλων

προοιμιάζομαι (παρασύνθ. από τη λ. προοίμιον) - ποιητ.

έπροοιμιασάμην·

β) μερικά άλλοτε έχουν την αύξηση στην αρχή, σαν να ήταν απλά, και άλλοτε παίρνουν εσωτερική αύξηση (μετά την πρόθεση):

καθεύδω (= κοιμούμαι) - παρατ. έ-κάθευδον και κα-

θηῦδον

κάθημαι (κατὰ+ήμαι) - παρατατ. έ-καθήμην και (χωρίς

αύξηση) καθ-ήμην

καθίζω (κατὰ+ίζω) (= βάζω κάποιον να καθίσει) - παρα-

τατ. έ-κάθιζον, αόρ. έ-κάθισα και κάθισα

ἐκκλησιάζω (= μαζεύομαι σε συνέλευση στην εκκλησία του δήμου) - παρατατ. ἤκκλησιάζον και ἐξ-εκκλησιάζον·

γ) μερικά έχουν συγχρόνως δύο αυξήσεις, δηλ. πριν από την πρόθεση και μετά την πρόθεση: ἀμφι-γνοέω -ῶ (= ἀμφιβάλλω) - παρατατ. ἤμφ-ε-γνόουν, αόρ. ἤμφ-ε-γνόησα

ἀμφισβητέω -ῶ (ἀμφίς + βῆναι του ρ. βαίνω: αρχικά ἀμφίς - βητῶ και ἔπειτα νομίστηκε σαν ἀμφι-σβητῶ) παρατ. ἤμφ-ε-σβήτουν, αόρ. ἤμφ-ε-σβήτησα

ἀν-έχομαι (ἀνὰ + ἔχομαι) - παρατ. ἤν-ειχόμεν, αόρ. ἤν-ε-σχόμεν

ἐν-οχλέω -ῶ (ἐν + ὀχλῶ) - παρατ. ἤν-ώχλουν, αόρ. ἤν-ώχλησα

(ἐπ)ανορθόω -ῶ (ἐπὶ + ἀνὰ + ὀρθῶ) - παρατ. (ἐπ)ην-ώρθουν, αόρ. (ἐπ)ην-ώρθωσα.

5. Αναδιπλασιασμός

α) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα απλά ρήματα
270. Οι συντελικοί χρόνοι (παρακείμενος, υπερσυντέλικος και συντελεσμένος μέλλοντας) έχουν στην αρχή του θέματος αναδιπλασιασμό σε όλες τις εγκλίσεις και στο απαρέμφατο και τη μετοχή.

Ο αναδιπλασιασμός είναι τριών ειδών:

1) **Επανάληψη** του αρχικού συμφώνου του θέματος μαζί με ένα ε: (λύ-ω) λέ-λυ-κα.

Τέτοιο αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που

το θέμα τους αρχίζει α) από ένα απλό σύμφωνο εκτός από το ρ̣ και β) από δύο σύμφωνα από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος
λύ-ω	λέ-λυ-κα
πνέ-ω (θ. πνευ-)	πέ-πνευ-κα
γράφ-ομαι	γέ-γραμ-μαι

υπερσυντέλικος	συντελ. μέλλοντας
έ-λε-λύ-κειν	—
έ-πε-πνεύ-κειν	—
έ-γε-γράμ-μην	γε-γράψομαι

Όταν το αρχικό σύμφωνο του θέματος είναι δασύπνοο (χ - φ - θ), τρέπεται στη συλλαβή του αναδιπλασιασμού στο αντίστοιχο ψιλόπνοο (κ - π - τ): χορεύ-ω, κε-χόρευ-κα, έ-κε-χορεύ-κειν· φυτεύ-ω, πε-φύτευ-κα, έ-πε-φυ-τεύ-κειν· θύ-ω, τέ-θυ-κα, έ-τε-θύ-κειν (βλ. § 69, 1, α).

2) **Συλλαβική αύξηση** (βλ. § 266, 1): (στρατηγέω -ῶ) έ-στρατήγηκα.

Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει α) από ένα διπλό σύμφωνο ή από ρ̣· β) από δύο σύμφωνα, χωρίς όμως να είναι το πρώτο άφωνο και το δεύτερο υγρό ή ένρινο· γ) από τρία σύμφωνα. Π.χ.

ενεστώτας	παρακείμενος
ψεύδ-ομαι	ἔ-ψευσ-μαι
ρίπτ-ω	ἔ-ρριφ-α
φθείρ-ω	ἔ-φθαρ-κα
σκοπέω -ῶ	ἔ-σκεμ-μαι
στρατεύ-ομαι	έ-στράτευ-μαι

υπερσυντέλικος	συντελ. μέλλοντας
έ-ψεύσ-μην	έ-ψεύσομαι
έ-ρρίφ-ειν	—
έ-φθάρ-κειν	—
έ-σκέμ-μην	έ-σκέψομαι
έ-στρατεύ-μην	—

3) Χρονική αύξηση (βλ. § 266, 2): (ἀδικῶ) ἡδίκηκα.
Τέτοιον αναδιπλασιασμό παίρνουν τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από φωνήεν (ή δίφθογγο):

ενεστώτας	παρακείμενος	υπερσυντέλικος
ἀθροίζω	ἤθροικα	ἤθροίκειν
ἐρημόω -ῶ	ἤρήμωκα	ἤρημώκειν
ὀμιλέω -ῶ	ὠμίληκα	ὠμίληκειν
αἰσθάνομαι	ἤσθημαι	ἤσθήμην
οἰκέω -ῶ	ὠκήκα	ὠκήκειν

β) Ομαλός αναδιπλασιασμός στα σύνθετα ρήματα

271. Τα σύνθετα ή παρασύνθετα (βλ. § 378) ρήματα κανονικά έχουν τον αναδιπλασιασμό όπου και την αύξηση. Έτσι έχουν τον αναδιπλασιασμό

α) μετά την πρόθεση (όπως και την αύξηση):

άπο-γράφω	παρακ.	άπο-γέ-γραφα
έγ-κωμιάζω	»	έγ-κε-κωμιάκα
συν-οικῶ	»	συν-ώκηκα
προαπο-στέλλω	»	προαπ-έ-σταλκα (πβ. § 267)

β) στην αρχή (όπως και την αύξηση):

δυστυχῶ	παρακ.	δε-δυστύχηκα
μυθολογῶ	»	με-μυθολόγηκα
άδικῶ	»	ήδίκηκα
οικοδομῶ	»	ώκοδόμηκα (πβ. § 268).

γ) Ανώμαλος αναδιπλασιασμός

272. Μερικά ρήματα (απλά ή σύνθετα και παρασύνθετα) έχουν ανώμαλο αναδιπλασιασμό. Έτσι:

1) Τα ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από γν έχουν αναδιπλασιασμό του β' είδους, δηλ. όμοιο με τη συλλαβική αύξηση ε (αντίθετα με τον κανόνα 270, 1), και αντίστροφα τα ρ. κτῶμαι, μιμνήσκομαι (ή μιμνήσκομαι) και πίπτω έχουν αναδιπλασιασμό του α' είδους (αντίθετα με τον κανόνα § 270, 2):

γιγνώσκω (θ. γνω-)	παρακ.	έ-γνω-κα
γνωρίζω (θ. γνωριδ-)	παρακ.	έ-γνώρι-κα
κτῶμαι (θ. κτα-, κτη-)	παρακ.	κέ-κτη-μαι
μιμνήσκομαι (θ. μνη-)	παρακ.	μέ-μνη-μαι

πίπτω (θ. πτω-) παρακ. πῆ-πτω-κα.

2) Το ρ. ἄν-οίγω έχει αναδιπλασιασμό ὅμοιο με την αύξησή του: ἄν-έωχ-α, ἄν-έωγ-μαι (από το ἄν-ήφοιχ-α, ἄν-ήοιχ-α = ἀνέωχα και από το ἄν-ήφοιγ-μαι, ἄν-ήοιγ-μαι = ἀνέωγμαι).

3) Το ρ. εἶκω (που είναι ἀχρηστο στον ενεστώτα) έχει παρακείμενο ἔ-οικ-α (= μοιάζω) και υπερσυντέλικο ἐ-ώκ-ειν.

4) Τα ρήματα κατ-ἀγνυμι, ἀλίσκομαι, ὀρῶ, ὠθοῦμαι και ὠνοῦμαι παίρνουν αναδιπλασιασμό ε, αν και αρχίζουν από φωνήεν: κατ-έ-αγ-α, ἐ-άλω-κα, ἐ-όρα-κα (και ἐ-ώρα-κα), ἔ-ωσ-μαι, ἐ-ώνη-μαι (από το κατα-φέ-φαγ-α, φε-φάλω-κα, φέ-φωθ-μαι, φε-φώνη-μαι· πβ. § 269, 1, γ και δ).

5) Τα ρ. ἐθίζω, ἔλκω, ἐργάζομαι, ἐστιάω -ῶ και ἐάω -έῶ παίρνουν αναδιπλασιασμό ει (ὅμοιο με την αύξησή τους): εἶθικα, εἶλκυκα (από θ. ἐλκυ-), εἶργασμαι, εἰστίακα, εἶακα (από το φε-φέθι-κα, φε-φέλκυ-κα, φε-φέρ-γασμαι, φε-φεστία-κα, φε-φέα-κα· πβ. § 269, 1, β).

6) Τα ρ. λαμβάνω, λέγω, λαγχάνω, (συλ)λέγω, (δια)λέγομαι και τα ἀχρηστα στον ενεστώτα μείρομαι (= συμμερίζομαι) και ἔθω (= συνηθίζω) παίρνουν αναδιπλασιασμό ει: εἶληφα, εἶρηκα, εἶληχα, (συν)εἶλοχα, (δι)εἶλεγμαι, εἶμαρται (= εἶναι πεπρωμένο), εἶωθα (= συνηθίζω).

δ) Αττικός αναδιπλασιασμός

273. Μερικά ρήματα που το θέμα τους αρχίζει από α

ή ε ή ο έχουν ιδιαίτερο είδος αναδιπλασιασμού που λέγεται **αττικός αναδιπλασιασμός**, γιατί κυρίως συνηθίζονταν στην αττική διάλεκτο.

Αττικός αναδιπλασιασμός είναι η επανάληψη των δύο πρώτων φθόγγων του θέματος και συγχρόνως η έκταση του (εσωτερικού τώρα) αρχικού του φωνήεντος (του α ή ε σε η και του ο σε ω).

Τα πιο συνηθισμένα ρήματα που παίρνουν αττικό αναδιπλασιασμό είναι τα ακόλουθα:

ἀκούω (θ. ἀκο-)	παρακ.	ἀκ-ήκο-α
ἀλείφω (θ. αδύνατο ἀλιφ-)	»	ἀλ-ήλιφ-α
ἐλαύνω (θ. ἐλα-)	»	ἐλ-ήλα-κα
ἐλέγχομαι (θ. ἐλεγχ-)	»	ἐλ-ήλεγ-μαι
ἐμέω -ῶ (= κάνω εμετό) (θ. ἐμε-)	»	ἐμ-ήμε-κα
ἔρχομαι (θ. ἐλυθ-)	»	ἐλ-ήλυθ-α
ἐσθίω (= τρώγω) (θ. ἐδο-)	»	ἐδ-ήδο-κα
ὄμνυμι (= ορκίζομαι) (θ. ὄμο-)	»	ὄμ-ώμο-κα
(ἀπ)όλλυμι (= καταστρέφω, χάνω) (θ. ὄλε-)	»	ὄλ-ώλε-κα
(ἀπ)όλλυμαι (= καταστρέ- φομαι) (θ. ὄλ-)	»	ὄλ-ωλ-α (έχω καταστραφεί)

ὀρύττω (= σκάβω) (θ. ὀρυχ-)	»	ὀρ-ώρυχ-α
φέρω (θ. ἐνεκ-)	»	ἐν-ήνοχ-α
ἐγείρομαι (θ. ἐγερ-)	»	ἐγ-ήγερ-μαι (έχω σηκωθεί)
ἐγείρομαι (θ. ἐγορ-)	»	ἐγρ-ήγορ-α (είμαι άγρυπνος)

6. Το βοηθητικό ρήμα εἶμι (= εἶμαι)

274. Για το σχηματισμό των περιφραστικών χρόνων των ρημάτων στην αρχαία ελληνική χρησιμεύει το ρήμα εἶμι ως βοηθητικό (όπως στη νέα τα ρ. έχω και είμαι: έχω λύσει, είμαι λυμένος κτλ.).

275. Το ρ. εἶμι είναι ανώμαλο, και οι χρόνοι του στην οριστική είναι:

Ενεστώτας	εἶμι (εἶμαι), (θ. ἐσ-: ἐσ-μι = εἶμι· βλ. § 62, 7, β).
Παρατατ.	ἦ και ἦν (ήμουν), (θ. ἐσ-: ἔσ-α = ἔα = ἦ και με τελικό ν από αναλογία προς τον παρατ. των άλλων ρημάτων: ἦν).
Μέλλοντας	ἔσομαι (θα εἶμαι), (θ. ἐσ-: ἔσ-σομαι = ἔσομαι).

Αόριστος   έ-γεν-όμην (υπήρξα, έγινα), (θ. γεν-) πβ.
§ 358.

Παρακείμε.   γέ-γον-α (έχω υπάρξει, έχω γίνει), (θ. γεν
= γον-· βλ. § 62, 6).

Υπερσυντ.   έ-γε-γόν-ειν (είχα υπάρξει, είχα γίνει).

Από τους χρόνους αυτούς, για το σχηματισμό των περιφραστικών ρηματικών τύπων χρησιμοποιούνται ο ενεστώτας, ο παρατατικός και ο μέλλοντας, που κλίνονται κατά τον ακόλουθο τρόπο:

ΟΡΙΣΤΙΚΗ				
	Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	
Ενικ.	α´	είμι (έσ-μί)	ἤ και ἦν	ἔσομαι (ἔσ-σομαι)
	β´	εἶ (ἔσ-σι)	ἦσθα	ἔση ή ἔσει
	γ´	έσ-τί(ν)	ἦν	ἔσται
Πληθ.	α´	έσ-μὲν	ἦ-μεν	έσόμεθα
	β´	έσ-τὲ	ἦ-τε ή ἦσ-τε	ἔσεσθε
	γ´	εί-σὶ(ν) (έσ-νσί)	ἦ-σαν	ἔσονται
Δυϊκ.	β´	έσ-τὸν	ἦσ-τον	ἔσεσθον
	γ´	έσ-τὸν	ἦσ-την	ἔσεσθον

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ		ΕΥΚΤΙΚΗ		ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ	
		Ενεστώτας	Μέλλοντας	Ενεστώτας	
Ενικ.	α´	ῶ (ἔσ-ω)	εἴη-ν (έσ-ίη-ν)	έσοίμην	—
	β´	ῆ-ς	εἴη-ς	ἔσοι-ο	ἴσ-θι (αντί: ἔσ-θι)
	γ´	ῆ	εἴη	ἔσοι-το	ἔσ-τω
Πληθ.	α´	ῶ-μεν	εἴη-μεν ή εἶ-μεν	έσοί-μεθα	—
	β´	ῆ-τε	εἴη-τε ή εἶ-τε	ἔσοι-σθε	ἔσ-τε
	γ´	ῶ-σι(ν)	εἴη-σαν ή εἶ-εν	ἔσοι-ντο	ἔσ-των ή ὄν-των ή ἔσ-τωσαν
Δυϊκ.	β´	ῆ-τον	εἴη-τον ή εἶ-τον	ἔσοι-σθον	ἔσ-τον
	γ´	ῆ-τον	εἰή-την ή εἶ-την	έσοί-σθην	ἔσ-των

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ		ΜΕΤΟΧΗ	
Ενεστώτας	Μέλλο- ντας	Ενεστώτας	Μέλλοντας
είναι (ἔσ-ναι)	ἔσεσθαι	ὢν, γεν. ὄντος	ἔσόμενος
		οὔσα, γεν. οὔσης	ἔσομένη
		ὄν, γεν. ὄντος	ἔσόμενον

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 2ου ΤΟΜΟΥ

	Σελ.
11ο Κεφ. Ανώμαλα ουσιαστικά	
1. Ανώμαλα κατά το γένος.....	10
2. Ετερόκλιτα	11
3. Μεταπλαστά	13
4. Ιδιόκλιτα.....	15
5. Άκλιτα	16
6. Ελλειπτικά	16
12ο Κεφ. Γενικά για τα επίθετα	
1. Ορισμός, γένη και καταλήξεις των επιθέτων	18
2. Κλίση των επιθέτων.....	18
13ο Κεφ. Δευτερόκλιτα επίθετα	
1. Ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίθετα	20
2. Συνηρημένα δευτερόκλιτα επίθετα	25
3. Απτικόκλιτα επίθετα.....	30
14ο Κεφ. Τριτόκλιτα επίθετα	
Α΄. Φωνηεντόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης.....	33
Β΄. Συμφωνόληκτα επίθετα της γ΄ κλίσης	
I. Αφωνόληκτα	37
II. Ενρινόληκτα και υγρόληκτα	41
III. Σιγμόληκτα.....	46

15ο Κεφ. Ανώμαλα επίθετα

1. πολύς, πολλή, πολύ.....	51
2. μέγας, μεγάλη, μέγα	52
3. πράος, πραεΐα, πράον.....	53
4. σῶς, σῶς, σῶν.....	54
5. φρουῖδος, φρούδη, φρουῖδον	54

16ο Κεφ. Κλίση των μετοχών

α) Μετοχές δευτερόκλιτες.....	55
β) Μετοχές τριτόκλιτες.....	55

17ο Κεφ. Παραθετικά

1. Βαθμοί και παραθετικά των επιθέτων.....	63
2. Κανονικός σχηματισμός μονολεκτικών παραθετικών	65
3. Παραθετικά σε -ότερος, -ότατος και -ώτερος, -ώτατος	67
4. Αναλογικός σχηματισμός παραθετικών α) -έστερος, -έστατος	67
β) -ούστερος, -ούστατος.....	68
γ) -ίστερος, -ίστατος	69
δ) -αίτερος, -αίτατος	70
5. Ανώμαλα παραθετικά.....	71
6. Κλίση των συγκριτικών σε -ίων, -ιον (και -ων, -ον)	74
7. Περιφραστικά παραθετικά. Παραθετικά μετοχών	75

8. Ελλειπτικά παραθετικά	76
9. Παραθετικά επιρρημάτων	77

18ο Κεφ. Αριθμητικά

Α΄. Αριθμητικά επίθετα.....	80
1. Είδη αριθμ. επιθέτων.....	80
2. Κλίση αριθμ. επιθέτων	81
Β΄. Αριθμητικά ουσιαστικά	82
Γ΄. Αριθμητικά επιρρήματα.....	83
Παρατηρήσεις στα αριθμητικά.....	83
α) Θέματα των αριθμητικών.....	83
β) Εκφορά των σύνθετων αριθμών	85
γ) Εκφορά των κλασματικών αριθμών	86
δ) Γραφική παράσταση των αριθμών.....	87
Πίνακας των αριθμητικών	88

19ο Κεφ. Αντωνυμίες

Είδη αντωνυμιών	96
1. Προσωπικές.....	96
2. Δεικτικές.....	97
3. Οριστική ή επαναληπτική.....	101
4. Κτητικές.....	102
5. Αυτοπαθητικές	103
6. Αλληλοπαθητική.....	105
7. Ερωτηματικές	105
8. Αόριστες.....	107

Επιμεριστικές.....	109
9. Αναφορικές	110
Συσχετικές αντωνυμίες.....	114
Πίνακας των συσχετικών αντωνυμιών	114
20ό Κεφ. Ρήμα. Στοιχεία του ρήματος	
Α΄. Ορισμός και παρεπόμενα του ρήματος.....	116
1. Διαθέσεις	116
2. Αριθμοί	117
3. Πρόσωπα	118
4. Εγκλίσεις. Ονοματικοί τύποι	118
5. Χρόνοι	120
I. Οι χρόνοι στην οριστική.....	120
Πίνακας των χρόνων της οριστικής.....	122
II. Οι χρόνοι στις άλλες εγκλίσεις	124
6. Φωνές.....	124
7. Συζυγίες.....	125
Β΄. Στοιχεία του σχηματισμού του ρήματος	125
1. Κατάληξη.....	126
2. Θέμα	126
3. Χαρακτήρας. Διαίρεση των ρημάτων κατά το χαρακτήρα	128
Πίνακας με τη διαίρεση των ρημάτων (κατά συζυγία και χαρακτήρα)	129
4. Αύξηση	131
α) Ομαλή αύξηση στα απλά ρήματα	131
β) Ομαλή αύξηση στα σύνθετα ρήματα.....	132

γ) Ανώμαλη αύξηση	133
5. Αναδιπλασιασμός	135
α) Ομαλός αναδιπλ. στα απλά ρήματα	135
β) Ομαλός αναδιπλ. στα σύνθετα ρήματα	137
γ) Ανώμαλος αναδιπλ.	138
δ) Απτικός αναδιπλ.	139
6. Το βοηθητικό ρήμα είμι	141

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.